

Zivot

KULTURNÉ SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • DUBEN • APRÍL • KWIECIEŃ 1991 (ČÍSLO 395) • CENA 1000 ZŁ

Alex
'903

SEJM O VOL'BÁCH

V centre všeobecnej pozornosti boli na začiatku marca trojdňové rokovania Sejmu venované ukončeniu volebného obdobia parlamentu a stanoveniu termínu prvých slobodných parlamentných volieb. Po búrlivej diskusii Sejm napokon rozhodujúcou väčšinou hlasov rozhodol, že k jeho rozpusteniu dôjde na jeseň t.r. Volebné obdobie sa skončí v preddeň nových parlamentných volieb, ktoré by sa mali uskutočniť — podľa nariadenia prezidenta, — najneskôr do 30. októbra 1991. Sejm zároveň odmietol prezentorov návrh na zmenu Ústavy PR, ktorá by umožňovala kontinuitu volebného obdobia Senátu, pri súčasnom rozpustení Sejmu. Po diskusii o volebnom poriadku Sejm rozhodol vrátiť oba návrhy, — presidentský a poslanecký, — do ústavnej komisie, aby na ich základe vypracovala nový návrh.

Uznesenie Sejmu o presunutí volieb na neskôršie obdobie sa stretlo na jednej strane s uznaním a na druhej s kritikou a rozhorcením. Občianské hnutie Demokratická akcia a niektoré ďalšie strany rozhodnutie Sejmu podporili ako výraz demokratizmu a občianskej zodpovednosti. Naproti tomu Dohoda stredu, Občianske výbory a ďalšie hnutia nazvali rozhodnutie Sejmu zradou národných záujmov a rozhodli sa proti nemu organizovať protestné demonštrácie. Tak alebo onak je nepochybne, že o pár mesiacov nás čakajú nové voľby, v ktorých, — dôfajme, — národnostné menšiny si zvolia vlastných reprezentantov do parlamentu.

ZJAZD SOLIDARITY

Za účasti 437 delegátov sa koncom februára konal v Gdansku III. zjazd Nezávislého samosprávneho odborového zväzu Solidarity. Jeho rokovanie sa zúčastnil ako host spoluzakladateľ a dlhoročný predsedca Solidarity, prezident RP Lech Wałęsa a predsedca vlády Krzysztof Bielecki.

Rokovania zjazdu sa týkali najdôležitejších otázok súčasného Poľska, hospodárskej reformy, zhoršujúcej sa situácie obyvateľstva a obrany jeho záujmov, ako aj úlohy Solidarity v budúcnosti, ktorá podľa všeobecnej mienky má byť predovšetkým odborovým zväzom, reformaorským hnutím a nemôže zastupovať politickú stranu.

Zjazd schválil stanovy a zvolil nového predsedu Solidarity, ktorým sa stal 41-ročný doktor, inžinier informatiky MARIAN KRZAKLEWSKI, kandidát zo sliezskodabrowského regiónu. Delegáti schválili celkovo 11 uznesení, týkajúcich sa zväčša činnosti zväzu v najbližšom období. Medzi ďalšie upresňujúce tematiku budúcich rozhovorov Solidarity s vládou, dohadujú sa od vlády ochrany najmenej zarábaných osôb a zabezpečenia dôchodcov pred znižovaním životnej úrovne, zaistenia právomoci odborov v procese privatizácie, reformy daňového systému a úverového systému v stavebnictve. Zjazd vyjadril protest proti návrhu volebného poriadku vylúčujúcemu účasť vo voľbách spoločenských a odborových organizácií, vyslovil sa za čo najrýchlejšie uskutočnenie slobodných parlamentných volieb a rozhodol, že Solidarity sa vo voľbách priamo zúčastní a navrhne na kandidačné listiny vlastnú parlamentnú reprezentáciu.

KONIEC VOJNY V PERZKOM ZÁLIVE

Po 43 dňoch bojov a stohodinovej pozemnej ofenzíve sa skončila vojna v Perzskom zálive. Spojenecké vojská rozobili irackú armádu a oslobodili Kuvajt. Iracká vláda musela uznať za platné všetky rezolúcie OSN a súhlasiť s kompenzáciou škôd, prepustením zajatcov a iných zadrižiavaných osôb. Spojenci dosiahli víťazstvo pri neuveriteľne nízkych stratách: 147 mŕtvych, 411 ranených a 65 nezvestných. Straty Iraku sú omnoho väčšie a odhadujú sa asi na 100 tis. padlých a dvakrát toľko ranených a nezvestných vojakov. Vyše 60 tis. sa dostala do zajatia. Hoci vojna trvala krátko, celkový rozsah strat je neporovnatelné väčší. Podľa niektorých odhadov na obnovu zničenej krajiny Irak bude potrebovať asi 350 miliárd dol. a Kuvajt asi 100 mld.

Konflikt v Perzskom zálive ukázal, ako národy milujúce mier majú reagovať na agresiu a expanziu. K ozbrojenému zásahu koaličných vojsk došlo až vtedy, keď zlyhali desiatky mediačných pokusov rôznych štátov o vyriešenie konfliktu microvou cestou. Zvíťazilo právo a spravodlivosť a základom úspechu bola medzinárodná solidarita. Jej obrana stala mnoho obetí. Bude to však dôležitá lekcia pre celý svet.

Dnes, niekoľko dní po zastavení palby, keď píšeme tieto riadky, ešte nie je uzavratá dohoda o primerí. Koaličné vojská už nebojujú, no v Iraku sa ďalej strieľa. Vo viacerých irackých mestách vypukli totiž nepokoje namierené proti režimu Saddáma Husajna. Pov-

stanie začali šiitské opozíčné organizácie, ku ktorým sa pridali i Kurdi. Husajn nasadil proti povstalciam zvyšky svojej armády a polície. Tažko predvídať, ako sa vyvinie situácia, no zdá sa, že husajnovskému režimu už odzvonili.

ZA SUVERENITU SLOVENSKA

V mohutnej marcovej demonštrácii v Bratislave podporilo desaťtisíce Slovákov deklaráciu Matice slovenskej — za zvrchovanosť Slovenska. Za suverenitu Slovenska, jeho nezávislosť od pragocentrizmu sa vyjadrili mnohí slovenskí spisovatelia, ale aj ekonómovia a umelci. Podporili stanovisko, aby Slovenská národná rada vyhlásila zvrchovanosť svojich zákonov, ich prioritu nad federálnymi; — Len takoto cestou je možné dosiahnuť makroekonomickú prestavbu, nevyhnutnú pre ďalšiu prosperitu Slovenska. Na demonštrácii odzneli názory a vysvetlenia, že dokial existuje nadradenosť federácie vo veciach ekonomickej reformy, nemožno vôbec hovoriť o hospodárskej suverenite Slovenska, ani o realizácii samourčovacieho práva nášho národa. Upozorňovali nato, že bez vlastnej emisnej banky, bez kontroly obedu peňaží može byť Slovensko postihnuté infláciou, ktorá nebude prameniť v hospodárstve Slovenskej republiky.

Súčasne s hnutím za samostatnosť a suverenitu Slovenska sa prejavila nejednotnosť v samotnej VPN. Z jeho členskej základne sa vydeliла skupina — Za demokratické Slovensko. Na jej čele je premiér Vladimír Mečiar spolu s ministrom Milanom Kňažkom. S cestou, ktorou chce ísť nové zoskúpenie — ZDS súhlasil aj súčasný predseda Federálneho zhromaždenia Alexander Dubček. Ti, ktorí sa nepripojili k Mečiarovi, vyčítajú premiérovi, že na upevnenie politickej moci používa populizujúce a socializujúce trendy s nacionalistickými sklonmi. A tak ho opozícia nazýva aj zjednocovateľom koalície národných a socialistických prvkov, vytvárateľom prúdu národného socialismu, ktorý však zdá sa vyhovuje Slovensku a jeho ekonomike.

Podľa prezidenta ČSFR na otázku — či má zmysel žiť vo federácii, môže odpovedať a rozhodnúť referendum. Prezidentský projekt zákona o referende, ktorý bol prednesený Federálnemu zhromaždeniu, stále však zostáva iba projektom. Prezident ďalej potvrdil, že hoci prisahal v mene ochrany záujmov Čechov a Slovákov vo federácii, ak sa napiek tomu jedna z republík vyjadri, že nechce zostať vo federácii, treba uznať jej vôle.

POHREB ZMLUVY

Na mimoriadnom zasadnutí Politického poradného výboru Varšavskej zmluvy v Budapešti za účasti ministrov zahraničných vecí a ministrov obrany 6 členských štátov bolo prijaté rozhodnutie o rozpustení vojenských štruktúr tohto paktu k 31. marcu 1991. Týmto prestala platíť Zmluva o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci zo 14. mája 1955, protokol o vytvorení Hlavného spojeného velenia, ako aj iné protokoly určujúce orgány a činnosť paktu. Od 1. apríla už nebude spojených ozbrojených sil Varšavskej zmluvy, Spojeného velenia, Výboru ministrov obrany, Vojenskej rady a iných orgánov určujúcich „spoluprácu počas mieru a vojny“. 1. júla t.r. má sa v Prahe uskutočniť ďalšie mimoriadne zasadnutie Politického poradného výboru Varšavskej zmluvy, na ktorom bude prijatý protokol o likvidácii politických orgánov paktu.

V ČÍSLE:

Nič ho nezlomilo	4
Cím žije Tribš	4
Kniha Jána Čarnogurského	5
Velké Petrovice v kronikách	6
Zjavenie Panny Márie v Medžugorí?	8
Čo čaká slovenský film	9
Staroslovenska história inak	12—13
Spomienky F. Harkabuza	16
Poľnohospodárstvo bez chémie	18

Rol'nícka realita

Každý z nás má nejaké vlastné problémy, väčšie buď menšie, s ktorými sa borí deň čo deň. Spoločným menovateľom väčšiny z nich, najmä v dnešných neľahkých časoch, sú ekonomicke ľažnosti spojené s prechodom nášho hospodárstva na trhový systém. Ekonomická reforma, o ktorej sa stále viac hovorí, že bola nedopracovaná, vyžaduje od všetkých veľa sebzaprenia, ale podľa mňa zvlášť ľažko postihla roľníkov. Totiž poľnohospodárstvo bolo v totalitnom období veľmi zanedbané a v súvislosti s tým, po obmedzení dotácií, najťažšie znáša prechod na trhový systém. Týka sa to zvlášť horských oblastí, teda aj Spiša a Oravy, ktoré majú horsie podmienky hospodárenia.

Prácu roľníkov treba chápať v kontexte ročného výrobného cyklu. Keď sa všetko darí, je dobre, ale keď príde neúroda, trebárs pre nepriaznivé poveternostné podmienky, roľník stráca zdroj príjmov na celý rok. A vtedy sa treba obzerať za inou prácou. Zamestnanie mimo poľnohospodárstvo je dnes pre malorol'níkov už typické.

Je sice pravdou, že aj u nás sa dnes gazduje moderniejsie, rozvíja sa mechanizácia, ktorá roľníkom uľahčuje prácu. Ešte pred 15 rokmi by sa v našej obci, Kacvine, dalo na prstoch spočítať všetky traktory. Dnes ich počet prekročil stovku, je čoraz viac iných strojov vrátane kombajnov. Teraz sa to všetko spomalilo, roľníkom sa žije ľažšie. Je známe, že keď sú základy solidne, aj dom na nich stojí pevne, ináč povedané, keď roľ-

ník žije v blahobytu, aj Tučom v meste sa lepšie vodi a štát je silný. Kto však na toto pravidlo zabudol a dnes sa všetci alebo skoro všetci majú horšie. Totiž roľník predáva, — lebo musí, ak chce vyžiť svoje produkty za lacné peniaze, kym v obchodoch sú už pre nakupujúcich oveľa drahsie. Teda roľníci a zákazníci majú straty, zato ktorí medzi nimi neúmerne bohatne. Je to podľa mňa prízvinctvo a štát s tým musí urobiť poriadok.

Kedysi v Svätovojtešských kalendároch bol také povzbudzujúce heslo: Kto počtuje, ten gazduje. Odvtedy uplynulo hodne času, roľníci sa naučili počítať. Počtuju, počtuju a nijakovsky im to nevychádza, to znamená vychádza, ale na minus. Do gazdovstiev, najmä drobnejších, treba doplácať. Čo teda majú roľníci robiť? Niekoľko by mohol povedať, nech štrajkujú. Nie je to však východisko. Sice v poslednom období k roľníckym štrajkom viackrát došlo, napr. prednedávnom sa na túto cestu spoločného protestu vydali desiatky, ba stovky štátnych majetkov, čo tiež potvrzuje, že v poľnohospodárskej politike niečo viazne. Lenže súkromný roľník, si v podstate nemôže dovoliť štrajkovať. Nemôže opustiť gazdovstvo, prestať kŕmiť dobytok, neorať, niesať a nežať, tobôž dlhší čas, lebo by všetko stratil a gazdovstvo by upadlo. V tomto kontexte musím poznamenať, že roľníctvo, najmä súkromné, je jedinou profesiou, ktorá nepozná dovolenky. Roľník je po celý rok zviazaný s gazdovstvom — je to zvláštny mechanizmus, ktorý nemožno zastaviť ani

na chvíľu. Dokonca ani vtedy, keby gazdovstvo bolo stopercentne zmechanizované.

Všakedy sme sa stažovali na totalitný systém, že zanedbával poľnohospodárstvo možno preto, že bolo v súkromných rukách. No dnes, keď všetko začína byť súkromné, keď je možné slobodné podnikanie, sa situácia roľníkov však však nezlepšila, práve naopak. Možnože to vyplýva z presvedčenia Ľudu, ktorí rozhodujú, že roľníci si sami poradia a nejak to najťažšie obdobie prežijú. Lenže to je len teória, skutočnosť vyzerá trochu inak. Ovšem Ľudia vydržia, ale gazdovstvá zanedbajú, čo sa zanedbalo odrazí na pokles produktivity. Totiž do gazdovstva treba neustále investovať. Lenže na to sú potrebné finančné prostriedky, ktoré terajšia cenová politika veľmi obmedzila.

Zivot už o cenách viackrát písal, no uvediem aj ja niekoľko príkladov. Jeden liter mlieka stoji asi 800 zl, kym liter nafty 3200 zl. Podobne nízke sú ceny iných poľnohospodárskych produktov. Roľníci vypočítali, že na jeden traktor URSUS 330C musia dva roky chovať asi 16 býkov. Nie všetci majú traktory. Väčšina, najmä v horách, používa pri ľažných práciach kone, ktoré treba podkúvať. Nedávno som chcel kúpiť kilogram podkovákov, no keď mi predavač zaspieval cenu, myslil som, že odpadnem alebo že zle počujem. Ale dobre som počul — 68.000 zl za 50 či 60 klincov. A tak je so všetkým. Ako v takejto situácii má roľník kúpať prostriedky na rozvíjani výroby — umelé hnojivo, prostriedky na ochranu rastlín a iné priemyselné výrobky, používané bežne na každom gazdovstve? Jednoducho ich nekupuje. No a tak začína stagnácia, recessia v poľnohospodárskej produkcii, začarovaný kruh. Ako dlho?

ANTON PIVOVARČÍK

Do práce cez prekážky

Spiš a Orava, hornaté kraje pod Tatrami a Babiou Horou, rodisko tvrdých Ľudí, zosených v práci a zápase s neúrodnou pôdou, ktorá nikdy nebola schopná vyžiť všetkých obyvateľov. V minulosti mnoho z nich muselo opustiť tento pekný, ale chudobný kraj a putovať za chlebom do Kanady, Ameriky a iných krajín. Aj dnes mnohí odchádzajú, niektorí ďaleko, do zámoria, a niektorí bližšie — do starej vlasti. Pracujú v Čechách, na Ostravsku, v Stredoslovenskom kraji, v Tatrách, Spišskej Staré Vsi a inde. Mnohé podniky si chvália našich krajanov ako vzorných pracovníkov, viacerí v jednom závode prepracovali pol života a prešli na zaslúžený dôchodok. Tým, pravdaže, nechcem povedať, že sú to sami angeli. Ako všetci Ľudia, majú svoje klady, ale aj slabiny.

Prečo o tom všetkom pišem? Chcem upozorniť na jednu vec, že s tou pracou v starej vlasti nebolo vždy všetko v poriadku. Keď v roku 1947 bola podpísaná Zmluva o priateľstve a vzájomnej pomoci medzi Poľskom a Česko-Slovenskom, v jednom z článkov tejto zmluvy sa hovorilo, že pri náborove pracovníkov do ČSR by naši krajania mali mať prednosť. Skutočnosť však bola iná. Za celé obdobie totalitného režimu sa úrady zoberajúce sa vývozom pracovníkov nielenže neriadili touto zmluvou, ale naopak práve krajanom často znemožňovali prácu v starej vlasti. Veľa záujemcov sa tam nikdy nedostalo, hoci na druhej strane vieme, že celé

desaťročia pracovalo v Česko-Slovensku niekoľko tisíc Poliakov.

Odvtedy sa u nás veľa zmenilo. Komunistický režim padol, budujeme demokraciu, zmenila sa vláda, ale úrad pre otázky zamestnanosti a úradníci sa ešte stále nezmenili. Krajania s prácou majú naďalej problémy. Aj ústredné orgány na nás akosi zábudajú. Fred niekoľkými mesiacmi, ako už život o tom písal, pri Rade ministrov vznikol osobitný Výbor pre otázky národnostných menšín. Žiaľ, nie je v ňom predstaviteľ Nowosądzského vojvodstva, na území ktorého žije naša menšina.

Vráťme sa však k otázkam práce. Hovorilo sa o nej aj počas vlaňajšieho krakovského stretnutia s krajanmi predsedu vlády Slovenskej republiky Vladimíra Mečiara, ktorý medziiným zdôraznil, že v rámci malého pohraničného styku (bol obnovený 1. marca) sa na Slovensku otvoria pre krajanov priestory pre hľadanie práce. Uvedomujem si, že v súvislosti s privatizáciou a vôle reformovaním Česko-Slovenského hospodárstva tieto možnosti, aspoň zatiaľ, nebudú veľké, no dúfam, že aspoň zmiznú prekážky z poľskej strany, s akými sa krajania často doteraz stretávali.

Pred rokmi sa pre viaceré krajaniny zo Spiša otvorila pekná pracovná príležitosť v odbočke Tatrasvitu v neďalekej Spišskej Sta-

rej Vsi. Závod zabezpečil autobusy, ktoré denne dovážali a odvážali pracovníky zo Spiša. Väčšina pracovala veľmi dobre. Až začalo niečo skripať. Mnohé krajaniny museli z práce odísť a na ich miesto prichádzali nové pracovníky, nezriedka spozá Spiša. Vraj platil predpis či dohoda, že môžu pracovať len 5 rokov. Neviem, kto vymysel takýto predpis, ale určite nebol najmudrejší a najosožnejší, ani pre pracovníky, ani pre závod. Takáto rýchla rotácia si totiž vyžaduje dodatočné, zbytočné náklady na zaškolenie nových pracovníčok.

V prvých rokoch po vojne mnoho našich krajanov bolo nútenej, z rôznych príčin, opustiť svoje obce. Odchádzali najčastejšie na Slovensko: jedni na krátko, iní na dlhšie obdobie a niektorí natrvalo. Pracovali v rôznych mestách a dedinách. Viacerí sa ocítili i vo Svite a pomáhali budovať tamojšie obytné sídliská, závody. Boli to najčastejšie mladí Ľudia, národné uvedomeli, plní elánu, ktorí si často pokladali za povinnosť podieľať sa na znovuvýstavbe svojej starej vlasti.

Keď sa nad tým zamýšľam ani sa nečudujem, že dnes sa niektorí z tých bývalých pracovníkov vo Svite a inde cítia sklamani. Sklamani tým, že ich deťom sa roky stažovalo a nezriedka priam znemožňovalo prácu na Slovensku, že sa ich prepúšťa a vôlevo považuje za Poliakov, čo sa ich možno najviac dotklo. Možno že preháňam, že si priali veľa a neopodstatnené nárokuju. Myslím si však, že sme takí istí Slováci ako v republike, ibaže bývajúci za hranicou Čiagu. Tak isto sme sa tešili z novembrového prelomu, nežnej revolúcie, nástupu slobody a demokratizácie života, tak isto nám záleží na rozvoji Slovenska a úspechu jeho reformiem. Je smutné, ak to nie každý vie pochopiť.

A.B.

Krajan Jozef Gribáč s manželkou

Nič ho nezlomilo

Dnes sa vraciame k problematike, ktorú náš čitateľ a krajaní aktivisti často nastrovali na schôdzach miestnych skupín a obvodov. Ide o publikovanie spomienok, dokumentov a iných materiálov, ktoré by vypĺňali a objasňovali tzv. biele miesta v dejinách našej národnostnej menšiny, ako aj územia, na ktorom žije. Inač povedané, ide o fakty neznáme budť neúplne známe širšej krajanskej verejnosti, o ktorých sa dôneďa vna nemohlo písat. Je to podľa mňa oprávnená požiadavka najmä preto, aby sa mladšie pokolenie krajanov dozvedelo pravdu o našich dejinách a o tom, koľko úsilia a námahy stálo našich starých otcov udržanie si slovenského národného povedomia.

Na druhej strane je sice pravdou, že na Spiši a Orave nedochádzalo k masovým perzekuciám a násilnému presídľovaniu Slovákov, jednako bolo pomerne veľa prípadov

zastrašovania, bitia, väznenia obyvateľov slovenskej národnosti predovšetkým vtedajšími bezpečnostnými orgánmi. Ale nie len. Nemožno predsa opomenúť výčinanie na Spiši bandy Jana Kurasia alias „Ognia“, ktorého niektorí činitelia sa pokúšajú v súčasnosti rehabilitovať! Argumentujú to najmä tým, že bojoval s nacistami za národné oslobodenie a neskôr proti totalitnému režimu v Poľsku. Táto argumentácia však neobstojí, lebo sa pritom zabúda na zverstvo, rabovačky a vraždenie nevinných ľudí, ktoré absolútne preškrtili prípadné skoršie zásluhy.

Dnes chceme aspoň stručne predstaviť osudy krajanov Jozefa Gribáča a jeho rodiny z Podvylka, ktorí si — ako sa to povie — odnesli za svoje len preto, že sa citili Slovámi. No nebolo to prenasledovanie zo strany zločinnej bandy „Ognia“, ale miestnych funkcionárov Občianskej milícii. Či bola naozaj občianska, veľmi pochybujem. Dajme však slovo krajanovi Gribáčovi, ktorý sa jednako nerad vracia do tohto dátvneho pošmúrnego obdobia.

— Narodil som sa 3. augusta 1922 v Podvylku. Ako skoro všade na dedine, od malicka som musel pracovať a pomáhať rodičom v domácnosti a na gospodstve. V rokoch mojej mladosti, teda v medzivojnovej období sa na Orave žilo veru fažko. Zvlášť fažko bolo najmä Slovákom, ktorí boli podrobení silnej polonizácii. Podobne ako pred rokom 1918, v období maďarizácie, nemali sme slovenskú školu. A tak aby som nezostal analfabetom, navštěvoval som poľskú ľudovú školu.

Na jeseň 1939 vypukla hrozná 2. svetová vojna. Horná Orava sa vrátila k Slovensku. Ako dvadsaťročný som v roku 1942 narukoval v Ružomberku do slovenskej armády. Spočiatku som mal štastie, nešiel som na frontu, aj keď sa povrávalo, že naša jednotka pôjde do Ruska. No v októbri 1943 nás predsa na front odvelili, ale do Talianska. O niekoľko mesiacov sa naša jednotka zúčastnila fažkých bojov pri Neapoli, kde som bol fažko ranený. Keď som ako-tak vyzdravil, vrátil som sa do jednotky a v apríli 1945 nás pri Verone zajali a odzbrojili spojeneckej vojská. Na štastie vojna sa zanedlho skončila a nás prepustili na slobodu. Mohli sme sa teda vrátiť domov. Ja s dvomi kamarátmi som sa hned pobrať na rodnu Oravu. Cestou domov sme sa zastavili na noc v Tvrdošine. Mal som tam známeho pána farára, ktorý len čo

nás spoznal, povedal: „Chlapci, na Orave je trma-vrma. Poliaci obsadili Oravu, aj vašu obec Podvylk.“ Potom nám podrobne porozprával o obsadení kostola, odkiaľ ostreľovali našich slovenských milicionárov. Veľa ľudí z Podvylka, ale aj z iných oravských obcí, vozmo buď pešo ušlo vraj vtedy na Slovensko. My sme sa však rozhodli vrátiť sa do našho rodiska. Však papiere sme mali v pořadku a nemali sme sa čoho obávať.

Keď sme došli na Oravu a do Podvylka, poľskí príslušníci milicie už kontrolovali situáciu v obci a všetkých prichodzích riadne preverovali. Bola asi polnoc, len čo som sa uložil do posteľe, počul som silné búchanie na obloky a volanie: „Otvárať — tu je milícia.“ Pustili som ich dnu. Bol s nimi sám veliteľ milicie Žarski, pochádzajúci so susedných Spytkowic. Pustili sa zhurta do mňa, aby som im vraj okamžite odovzdal zbraň a vojenskú uniformu. Samozrejme nemal som. No nepomohlo žiadne vysvetľovanie ani doklady. Vrhli sa na mňa a bili, koľko im sily stačili. Takéto „občianske“ intervencie som potom zažil viackrát a nielen ja. Desiatky ľudí, najmä krajanov, takto svojvoľne „navštěvovali“, aby im vraj „vytīkli“ z hlavy protištátnu činnosť.

Pamätam sa na istú svadbu v roku 1947. Jedna krajančica tam začala spievať slovenskú ľudovú pesničku a za ňou potom spievali všetci svadobčania. Po návrate zo svadby som ešte nestihol poriadne zaspáť, keď počújem klopanie na obloku. Sotva som otvoril, jedna zo susedok volá: „Jozef, rýchlo sa schovaj, môžu už vzali.“ Ukrý som sa v pivnici. Potom som sa dozvedel, že veliteľ miestnej milicie Žarski dal pochybat všetkých svadobčanov, ale aj ďalších krajanov a odvezol ich za výsluh do Jablonky. S prípadmi svojvôle sme sa stretli aj neskôr. Napr. na Troch kráľov v roku 1948 nás milicionári chceli zastrieliť streľbou do vzduchu. Situácia sa trochu zmenila až vtedy, keď vymenili veliteľa a celú posádku, a na ich miesto prišli skutoční, poľskí milicionári...

Je skoro pravidlom, že čím silnejšie sú nátlaky, perzekúcie a prenasledovanie, tým silnejši je odpór voči nim. Nezlomili ani krajan Jozef Gribáča, ktorý zostal verný svojmu slovenskemu rodu. Onedlho bude sláviť 30-ročné jubileum predsedovania miestnej skupiny Spoločnosti v Podvylku.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Čím žije Tribš

Mohlo by sa zdať, že naše spišské či oravské dediny sa vôbec nemenia. A jednako dobrý pozorovateľ pri každej opäťovnej návštive — dokonca v nepríliš veľkom časovom odstupe — môže v nich zbadať niečo nové. Tak bolo naposledy aj v Tribši.

Už na prvý pohľad možno zbadať, že Tribš sa neustále rozrástal. Vidno to najmä na dolnom konci obce, kde vyrástol celý rad novopostavených moderných dvoj-, ba dokonca — trojposchodových rodinných domov. Viem, že dnešné časy neprospevajú budovaniu, preto som sa na tento jav opýtal viačerych obyvateľov obce. No a dostal som nasledujúcu odpověď: — Z našej ľažkej práce na roli to určite nie je. Dnes sa gázodávat — čo znie paradoxne — vôbec nevypláca. Treba preto hľadať inakšiu, dodatočnú prácu, aj za hranicami, v Amerike. Z takto zarobených peňazí sú postavené nové domy. Bývajú tam i naši pohoreli, ktorí dostali pomoc od štátu.

Čím v poslednom období žije táto spišská obec? Aktuálnou témou čisla jedna je práve prebiehajúca komasácia a meliorácia roľníckych pozemkov. Poznamenájme, že samotná komasácia bola veľmi nutná a Tribšania ju oddávna netrpezlivovo očakávali. Pre ilustráciu uvedieme príklad. Priemerny tribšský roľník vlastniaci 6 hektárov ma pole rozkuskovo-

vané na sto aj viac roličiek a niektorí bohatší roľníci aj na tristo. Predpokladá sa, že scelovanie potrvá až do roku 1999. Ako prebehne, či bude spravidlivé, či všetci roľníci budú s ním spokojní — ukáže budúcnosť.

Pýtam sa tribšských roľníkov, s čím počítajú a vôbec čo očakávajú od štátu dnes, keď sa v krajine toľko zmenilo, keď máme demokraciu, novú vládu...? Dúfajú predovšetkým, že poľnohospodárstvo dostane konečne zelené svetlo. Doterajšie podmienky hospodárenia boli na nevydržanie. Stačí napr. uviesť, že na to, aby si roľník mohol kúpiť nový traktor C-330 musí vykŕmiť asi 16 veľkých býkov! Prítom ešte stále slabo funguje ich výkup.

V dedine majú jeden obchod, ktorý v rámci privatizácie prešiel do rúk súkromníka. Otváracie hodiny, ako aj zásobovanie obyvateľom vyhovuje. Treba len mať peniaze — zdôrazňovali mnohí.

Problémom, ktorý strpčuje život Tribšanom, najmä tým, čo majú boľavé zuby, je neprijemný fakt, že už asi pol roka chýba v gminnom zdravotnom stredisku v Nižných Lapšoch zubná ambulancia. Za zubným lekárom treba cestovať až do Nowego Targu, kde prijímajú len vážne prípady!!! Ved všetci, ako mnohí zdôrazňovali, platia poistenie. Sami Tribšania už vraj ponukli gmine mestnosť v hasičskej remíze, kde by sa ambulanciu dalo zriadíť. Zatiaľ celá vec niekde viazne.

V obci pôsobí donedávna aktívna miestna skupina Spoločnosti. Bol som zvedavý na mienku miestneho aktívnu, prečo na tamojšom obchode bol zlikvidovaný dvojjazyčný

nápis. Dostal som odpoveď, že predošlý obchod bol štátny alebo presnejšie družstevný,

POKRAČOVANIE NA STR. 12—13

Kde sa podeli dvojjazyčné nápisy z tohto tribšského obchodu? (Foto: DS)

V roku 1986 vyšiel v Berne samizdat pod názvom Vyjadruj nás. Vydala ho paní Gabi Arnová a podpisal KAROL. Autor (Ján Čarnogurský) takto oboznámi verejnosť s niektorými prípadmi diskriminácie veriacich na Slovensku v období tzv. normalizácie. V roku 1988 v kanadských Pohľadoch uverejnili tento advokát prenasledovaných za vieriť štát N boženské procesy. Článok vydaný v Montreale je sumarizujúcim hodnotením prenasledovania cirkví a náboženského života na Slovensku v rokoch 1948—1968 a v druhom o nič lahodnejšom období po sovietskej invázii v roku 1968. (pretačili sme ho v júlovom čísle Života 1990 — redakcia). Kniha, ktorá vyšla nedávno na Slovensku v edícii Pramene pod názvom Väznili ich za vieriť, je kronikou o 18 politických procesoch v rokoch 1975—1985 s katolíckymi kniazmi, rehoňíkmi, protestantmi i laikmi. Dr. Čarnogurský v útlej, ale lutnej knihe zachytáva politickú klimu normalizácie, metódy štátnej bezpečnosti, odhaluje machinácie súdov, ale predovšetkým presvedčenie a odhadanie prenasledovaných trpiacich za Krista a v duchu kresťanskej lásky odpúšťa svojim trýzniteľom, ako o tom hovorí Helena Gondová odsúdená v roku 1983 na 12 mesiacov nepodmienečne: „V duchu som svojim väznielom dopredu všetko odpustila, aj som d'akovala Pánovi, že ku nim necítim nijakú zlobu.“

Kniha Väznili ich za vieriť okrem toho, že bola a aj ostáva prameňom právneho poučenia a významným dokumentačným materiálom doby, predstavuje zároveň nevšednú galériu ľudí viery a cti. Ľudí bez osobných či politických ambícií, občanov, ktorí zo svojej lásky k Bohu a spoluobľúbenym, za dobrovoľnej obety svojho súkromia pracovali pre naplnenie všeľudských ideálov. Ľudia, o ktorých sa dočítame v tejto knihe, nemali a nemajú osobné požiadavky na publicitu, nenárokuju si zásluhy, nežiadajú rehabilitáciu, necítia nevraživosť voči svojim bývalým prenasledovateľom — takto o nich píše v úvode knihy Anton Selecký, jeden z procesu tzv. bratislavskej päťky (bol v nej aj autor knihy).

JUDr. Ján Čarnogurský v knihe nehovorí o sebe, ale ide predovšetkým o „jeho“ prípady. V rokoch zúriacej normalizácie odhadane odhaloval pokrivenosť socialisticko-komunistickej justicie, obhajoval neprávom obvinených. Stal sa preto nepohodlným a nebezpečným. Musel odišť z advokátskej praxe a nakoniec v roku 1989 sám skončil na lavici obžalovaných.

MARIÁN SERVÁTKA

Kniha o viere, o cti a odvahе

ALOJZ GABAJ, BRANISLAV BOROVSKÝ, TOMÁŠ KONC

Ideologickú nemohúcnosť komunistického režimu na Slovensku veľmi dobre ilustruje jeho panický strach pred náboženskou literatúrou. Od roku 1970 nevychádzala prakticky žiadna. Všeobecný hlad po nej sa nasycuje z dvoch zdrojov: doma sa amatérsky vydáva ako samizdat a zo zahraničia sa prenáša „na čierno“. Tento spôsob je pomerne rizikantná záleženosť, pretože čes. colníci striehnu po náboženskej literatúre aspoň tak, ako západní po drogách. Ak ju nájdú, bez výnimky zhabú a prevážateľ prinajmennej strati na niekoľko rokov cestovný pas a možnosť cešťovať čo len do Maďarska.

13. decembra 1983 prišli po knihu na dohovorené miesto Alojz Gabaj, 23-ročný robotník, Braňo Borovský, 20-ročný študent chemicko-technologickej fakulty SVŠT, a Tomáš Konc, 20-ročný študent strojnickej fakulty SVŠT, všetci traja z Bratislav. Stretnutie s Poliakmi prebehlo normálne. Prevzali od nich tri pleciaky a v kroví, asi 30 metrov od hraničnej čiary na poľskom území, si trochu odpočinuli, zajedli, povymieňali s Poliakmi novinky. Poliaci odišli prví, naši traja ešte chvíľu čakali. Mali smolu. Práve vtedy sa objavil poľský pohraničník a zbadal ich. Zadržal ich, ale vzhľadom na blízkosť hranice bol na väžkach, či ich má odviesť alebo prepustiť. Vysieláčkou sa spojil s veliteľom a pýtal si inštrukcie. Naháli mu, že ich zadržal asi 100 metrov od hranice na poľskom území. Veliteľ mu rozkázal, aby ich priviedol.

Na pohraničnom stanovišti im prezreli pleciaky. Bolo v nich zopár slovenských kníh s náboženskou tématikou, magnetofónové kazety s náboženskými nahrávkami a asi 10 000 obrázkov rôzneho formátu s náboženskými motívmi. Všetkých troch odviezli do väzenia v Tarnove.

Vyšetrovanie sa sústredilo na mená mladých Poliakov, ktorí priniesli pleciaky na hranicu. Chlapci však mená neprezradili a poľskí vyšetrovatelia ich nezistili. Vyšetrovanie bolo tvrdé, spojené s bitkou. Treba uviesť, že všeobecne boli pomery v poľskej väzniči oveľa horšie ako neskôr vo väzniči a pri vyšetrovaní v Bratislave.

Aši po troch mesiacoch väznenia v Tarnove sa bezpečnosť presvedčila, že mená poľských „spolupáchateľov“ nezistili. Samotná doprava náboženskej literatúry a obrázkov z hľadiska poľského práva nebola trestná a

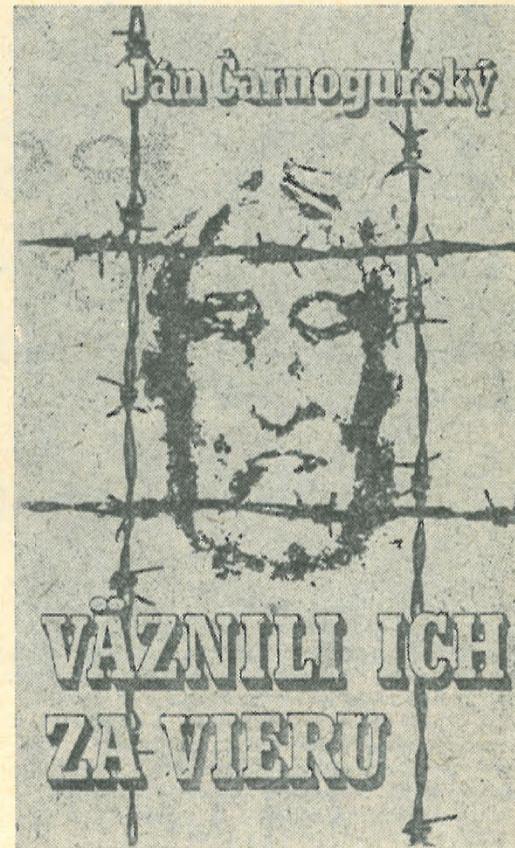
vniknutie na poľské územie bezvýznamné. Chlapcov preto bez formálneho obvinenia vydali čes. bezpečnosti. Z obsahu pleciakov poslali „na ukážku“ asi tri sväte obrázky. Poliaci sa vraj takto odplácali čes. bezpečnosti, ktorá v minulosti zadržala poľských pašerákov zlata. Pašerákov vydala Poľsku, ale zlato zostalo v Československu.

V aprili 1984 chlapcov previezli do väzničce v Bratislave. Tu sa vyšetrovania ujala Štátna bezpečnosť a promptne ich obvinila z ilegálneho opustenia republiky (§ 109 Tr. zák.) a z porušenia predpisov o obchode tovaru v styku s cudzinou (§ 124 Tr. zák.). Prvý trestný čin mali spáchat opustením Československa asi do vzdialenosť 30 metrov, druhý pokusom o dovoz literatúry, kaziť a obrázkov bez colného prejednania. Pri teoretickom colnom prejednaní by im ich, samozrejme, boli zhabali. Vyšetrovatelia mali určité problémy s ohodnotením vecí v pleciakoch, lebo všetko zostało v Poľsku. Nakoniec prizvaný „odborník“ ocenil vzorky obrázkov a celkovú hodnotu určili na 29 000 Kčs. Ani pri vyšetrovaní v Bratislave chlapci neprezradili žiadne mená. Vypovedali, že na poľskú hranicu ich ešte v lete 1983 poslal jeden známy, ktorý krátko nato emigroval.

Prípad Gabaja, Borovského a Konca medzitým upútal pozornosť veriacich na Slovensku. Ich čin bol priamym dôsledkom nedostatku náboženskej literatúry a porušovania medzinárodných záväzkov Československa, vrátane Helsinské dohody, o slobode výmeny informácií a slobode náboženstva. Bratislavská veriaca mládež sa za nich nepretržite modlila. Gustáv Husák opäť dostal protestný list.

Koncom júla 1984 vyšetrovanie skončilo a chlapcov prepustili z väzby. Gabaj sa vrátil na svoje pracovisko, Borovského a Konca však vylúčili z vysokej školy. Je ironiou, že Konca vylúčili za nedovolené opustenie republiky, hoci vyšetrovanie potvrdilo, že sa vzdialil iba 30 metrov, a preto ho napokon za to všetko vôbec nesúdili. Konc bol poslucháčom tretieho ročníka, študoval s vyznamenaním a dvakrát po sebe vyhral súťaž v studentskej vedeckej činnosti.

Súdne pojednávanie sa konalo až v marci 1985 v Bratislave. V obžalobe ponechali len § 124, aby sa vytvoril dojem rýdzo kriminálneho charakteru ich činu. Na pojednávanie prišlo asi 30 priažnivcov obžalovaných, ako aj zástupcovia amerického, anglického a talianskeho vyslanectva v Prahe. V prestávke vyjadril chlapcom solidaritu biskup Ján Chryzostom Korec.

Všetci traja pred súdom priznali, že chceli preniesť cez hranicu obsah pleciakov, ktorý presne nepoznali, ale vedeli, že to má byť náboženská literatúra. Pokladali to za svoje právo a povinnosť. Keby bolo dostať náboženskú literatúru v knihkupectvách, nectočovali by za ňou cez pol Slovenska na poľskú hranicu. Gabaj a Borovský dostali po 14 mesiacov. Tresty si museli odsiedieť. Borovského prepustili o niečo skôr na podmienku. Borovského a Konca povolali na vojenčinu.

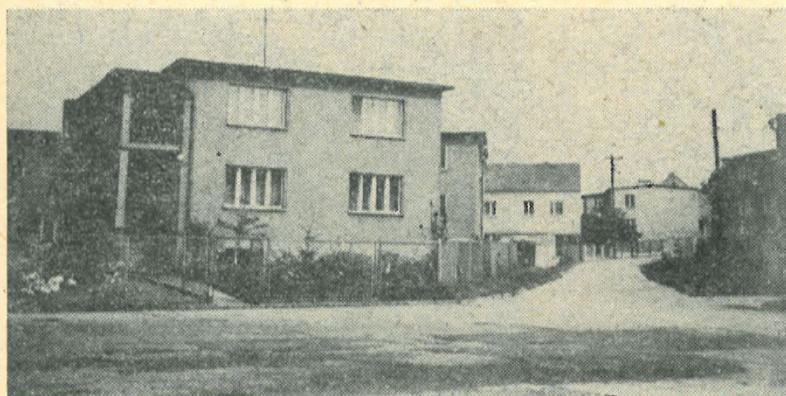
PAVOL ČARNOGURSKÝ

8. novembra 1976 zobraza Štátna bezpečnosť z pracoviska v Bratislave Pavla Čarnogurského. V ten istý deň mu urobili domovú prehliadku a uvalili na neho väzbu pre porušenie § 112 Trestného zákona — poškodzovanie záujmov republiky v cudzine. Obvinili ho, že „od roku 1973 udržiava písomné stíky so zbytkami ľudáckej emigrácie na Západe“ a s ich pomocou rozširuje v zahraničí správy, tendenčne zamerané proti pomerom v republike. Aj vo svojom byte vraj napísal viac materiálov zameraných proti socialistickému zriadeniu ČSSR.

V dobe zatknutia Pavla Čarnogurského, nar. 1903 v Malej Frankovej v Zamaguri, mal za seba už dlhé politické pôsobenie. Začínal počas prvej republiky ako funkcionár katelickej mládeže a redaktor Slováka, orgánu HSĽS. Za Slovenského štátu bol poslancom Slovenského snemu. Po vojne bol redaktorom Katolíckych novín a spoluvorcom Aprilovej dohody z roku 1946. Roku 1947 ho odsúdili za organizovanie zbierky na obhajobu dr. Jozefa Tisu, roku 1950 väznili 5 mesiacov v súvislosti s prípravou procesu proti buržoáznym nacionalistom. Prostredníctvom Čarnogurského checili Husákovmu a spol. dokázať, že s bývalými ľudáckimi pripravovali rozbitie republiky. Dôkaz nevyšiel a Čarnogurského bez procesu prepustili. Odvtedy pracoval ako robotník v rôznych stavebných a montážnych firmach.

V sedesiatych rokoch začali Čarnogurského navštevovať historici moderných slovenských dejín už ako veterána minulých politických zápasov. Roku 1968 napísal na žiadosť tajomníka ÚV KSS Bohuslava Gracu — a po konzultáciach v katolíckych kruhoch — požiadavky katolíkov voči vedeniu KSS na zabezpečenie náboženských práv.

POKRAČOVANIE NA STR. 12—13

Ulice ve Velkých Petrovicích. Foto Z. Tobjański

Velké Petrovice v kronikách

Velké Petrovice, polsko-moravská vesnice na trase Racibórz — Kietrz, leží pouhých několik kilometrů od polsko-československé hranice. Protéká jí řeka Psina (dříve zvaná Cyna). Velké Petrovice jsou jednou ze tří obcí s moravským obyvatelstvem v této oblasti. Patří k nim ještě obce Krzanowice a Krzyżanowice. Velké Petrovice vypadají okázale: upravené ulice, cihlové domy, před nimi pořádek, květinové zahrádky. Dobře se rozvíjí i veřejná činnost v požárním sboru, kroužku vesnických hospodyn apod.

I. 1398—1914

Nejstarší zmínky o Velkých Petrovicích pocházejí z 13. století. Tehdy koupil vesnice Brunon von Schaumburg-Holstein, olomoucký biskup. Nastěhoval do Petrovic Němce. Německý učitel a místní historik Eberhard Mladek se o něm zmiňuje v první monografii vesnice, kterou vydal v roce 1860. Těžko říci, jaký je původ názvu, pravděpodobně od jména Petr. Slovo Veké mělo tyto Petrovice u odlišit od Pietrowic u Hlubčic a Petrovic u Bohumína.

Biskup se správou svého majetku nezabýval osobně. Předal vesnici jako léno svým přátelům. Leník dával biskupovi k dispozici určitý počet ozbrojených mužů a koní v případě války. Držitelem petrovického léna byl v roce 1389 německý feudál Wernke. Společně s Dietrichem postavil v Petrovicích zámek. Bohatší část obyvatelstva tvořili Němci, chudší Češi. Němci obsadili všechna vyšší stanoviska.

V roce 1523 byly lesy, zámek, mlýn a vesnice se všemi obyvateli v rukou Jana Rottenberga z Kietrza. Od roku 1555 Petrovice patřily Sebastianovi von Reisswitzovi, který je zdědil po svém otci a zanechal je jednomu ze svých šesti synů.

Za třicetileté války (1618—1648) vesnice a okolí platily daně a poplatky dánskému vojsku. Epidemie cholery (1622, 1634) zdecimovaly obyvatelstvo. V roce 1647 švédské vojsko dovršilo dílo zpustošení vesnice i okolí.

KNIHY PRO KRAJANY

Dostává se Vám do rukou nabídka Národní knihovny v Praze, která zahrnuje možnost objednávek pro naše krajanské spolky i jednotlivce, kteří mají zájem o českou literaturu vydávanou v současné době i v posledních dvaceti letech v Čechách a na Moravě.

Dominující se, že zprostředkováním tohoto kontaktu vyplníme stále přetrvávající vakuum v oblasti informací o knižní tvorbě v Československu. Prosíme, abyste s tímto dopisem seznámili široký kruh našich krajanů, kteří, jak víme z nejrůznějších osobních rozhovorů a jednání, tyto informace postrádají.

Z hlediska prezentace krajanské literatury v zahraničí našim čtenářům považujeme za pozoruhodný i druhý návrh — zasílat výtisky krajanské produkce Národní knihov-

ty, což symbolizovalo charakter obyvatel Petrovic (obecní pečetě zavedl Fridrich II. v roce 1742).

V 19. století zde působila základní škola. V roce 1860 do ní chodilo 140 chlapců a 159 dívčat. Ve zmodernizované školní budově bylo 8 učebních místností. Ve druhé polovině 19. století za kancléře Bismarcka byly školy ostře germanizovány. Byla zavedena němčina jako jediný učební jazyk. Učitelé, uředníci, policisté a kněží přicházeli z Německa. Přesto však školní inspektor na vizitaci zjistil, že se s dětmi Petrovic nemůže domluvit německy.

K památkám Velkých Petrovic patří kostel sv. Václava s obrannými zdmi. Nedaleký kostel sv. Kříže byl postaven v roce 1667 na osmíúhelníkovém půdorysu, charakteristickém pro dřevěnou architekturu tohoto druhu. Kostel je postaven z vodorovně uložených klád a kolem něho stojí 14 dřevěných křížů. O vzniku kostelika se vypráví legenda o pastýřích, kteří tu pásl koně a uviděli světlo na místě, kde dnes stojí kostel. Ve studánce našli svitek plátna, ale nemohli na něj dosáhnout. Teprve kněz v čele procesí plátno vytáhl. Ukázalo se, že je to obraz ukřížovaného spasitele. Na památku této události byl postaven kostelik, v němž byl umístěn obraz. Nad studánkou vznikla kaplička. Pramen má prý léčivé vlastnosti.

Na velikonoční pondělí se od roku 1810 ve Velkých Petrovicích koná jezdecké procesy, od farního kostela do kostelika u studánky, kde se slouží mše, pak procesí objede pole a na závěr se konají jezdecké závody.

Velké Petrovice mají dobrou půdu. Pěstuje se tu pšenice, cukrovka, len, brambory a zelenina. Půdu zavodňují řeky Psina a Troja, na jejichž březích jsou rašelinisté. Hospodářství se tu vzorně rozvíjela, takže obyvatelé pravého břehu Odry, kde je písčitá půda, bohatým Petrovičanům záviděli. Dnes mnoho rolníků má moderní stroje a pěkné domy. Kromě zemědělství se zde rozvíjelo i řemeslo, mj. zednické a krejčovství. Petrovický krejčovský cech vznikl již v roce 1864. Síť se zabývali i drobní zemědělci; šili kalhoty, sukně, kabáty, a také kožené oděvy.

V letech 1845—1859 byla postavena silnice spojující Racibórz a Hlubčice a v roce 1896 Petrovice dostaly železniční spojení s Kietrzem. U železniční trati byl postaven cukrovar a po první světové válce týrna lnu. V roce 1909 vznikla cihelna.

Do Velkých Petrovic přijížděli řemeslnici z Moravy, některí se tu usadili natrvalo. Značná migrace však přispívala k šíření nemoci. V letech 1830, 1877 a 1892 zde zemřelo na cholera mnoho osob, ale největší epidemie byla v roce 1955 — vyžádala si 150 smrtelných obětí. Jako dík za vymizení nárazy byla v Racibórzi na rynku postavena figura Matky Boží, podobně jako v Kietrzi a Prudníku.

Další části kronikářských zápisů (od I. světové války) otiskneme v příštím čísle.

ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

ně, která by je formou zapůjčování mohla dále šířit.

Přejeme Vám mnoho pěkných čtenářských zážitků a zároveň doufáme, že stejnou službu umožnите široké čtenářské obci v Československu.

Se srdečnými pozdravy

Ing. LADISLAV OPARTNÝ
předseda

Tolik dopis předsedy Československého ústavu zahraničního. A jaké další informace nabízí Národní knihovna?

Je to několik publikací o tom, jaké knihy a tisk vyšly v Československu v poslední době a jaké jsou v plánech nakladatelství na letošní rok.

Publikace nazvaná „Knihy '91“ uvádí souhrnný přehled knih, které česká nakladatelství vydají v tomto roce. Uvádí i adresy nakladatelů. V loňském roce byl tento přehled doplněn publikací „Svobodné knihy 1990“, která čtenářskou veřejnost seznámila i s ti-

tuly bývalé samizdatové a exilové literatury zařazené do edičních plánů českých nakladatelství po listopadu 1989.

„Tisk bez цензуry“ je publikací poskytující kompletní přehled o novinách a časopisech v České republice v r. 1990.

Publikace „Vavříny literatury“ a „Světové literární ceny“ informují o nositelech Nobelových cen za literaturu, Andersenových cen za dětskou literaturu a o českých spisovatelích, kteří získali zahraniční literární ceny v letech 1969—1989.

Publikace „O Bohu a vídě“ je soupisem současných dostupných vydání náboženské literatury v českém jazyce.

Národní knihovna nechce prostřednictvím této publikací pouze nabízet informace. Zájemcem o konkrétní tituly může zprostředkovat i jejich nákup.

Objednávky přijímá:

Národní knihovna v Praze
středisko výzkumu a rozvoje knihovnictví
Klementinum 190, 110 01 PRAHA 1

FRANTIŠEK LIPKA

Siatba

Aká jar!
Všetko je naliate šťavami
až do prasknutia: trávy, konáre, kvety,
parožie jeleňov i prsníky žien.
A zem je mäkká a vlhká,
akoby ešte nikdy nerodila.

Z maštale vyvádzam koňa,
ostrím pluh, z kôlne vynášam brány
z prázdnej sýpkы osivo.
Žena z popola vyberá posúch
a bozkáva ma tak,
ako sa muž bozkáva len na svadbe
alebo na pohrebe.

A pole čaká,
tak ako každý rok,
roztúžené pod duchnou snehu,
čierna stružka medzi úvalmi lúk.
Oriem.
Pot mi steká z čela
a do brázdy kvapká
ako zlatý dážď pšenice.

Rukou robím krúživé pohyby,
akoby som žal, a ja ešte len sejem!
Dýcham hlboko,
akoby som výskal zo dna plúc,
akoby som sa znova ženil
a znova dostal pannu za ženu.
Tohto roku bude veľa chleba.

„Karino” — koláž Agaty Bandykovej z Veľkej Lipnice (6. tr.)

**MARKÉTA
PROCHÁZKOVÁ**

Myslíš,
že lásku
znáš?

Co na tom záleží
kolik jsi dívka bral za ruku
Myslíš že lásku znás
když cit svůj měníš
jak herec paruku
se slovy zahráváš

jak žonglér v manéži
Myslíš že lásku znáš
Tu z hvězd a protěží
tu z lesních studánek
a horských pramenů
tu vrytou do srdce
jak jméno v prstenu

Myslív že lásku znáš?
Tu co má silu kvést
bezpočet jar
ne jenom poprvé
a vždy vstříč domovu —
u cesty cest
co jako vlastní dech
přejde ti do krve
tu co tě přetravá
až budeš star

Myslíš že lásku znáš?
Věčnou jak život
změněný v dar...

SLOVNÍK ŽIVOTA (192)

PODIELOVÉ ČÍSLOVKY

Podielové číslovky vznikajú spojením po so základnou číslovkou. Meno počítaného predmetu viažeme s podielovými číslovkami takto: po dve (tri, štyri) koruny (kilá), po päť (sedemdesaťsedem) korún (kil); po sto (tisíc) korún; po dvaja, po traja, po štyria i po dvoch, po troch, po štyroch.

Číslovka jeden v spojení so slovkom po býva vždy v 6. páde, ale ak nie je na nej dôraz, obyčajne sa vynecháva: Napr.: po jednom, po (jednom) orechu, po (jednej) korune.

POESKY	SLOVENSKY	ČESKY	český	náhnut sa	náhnut se
lew	lev	lev	lek	obava	obava
lew morski	tuleň	tuleň	lēkač	strašiť	strašiť
lewa	ľavá	levá	lgnáč	lipnúť	Inout
lewacki	Ľavičiarsky	levičácky	libacia	pijatika	pitka
lewactwo	Ľavičiarstvo	levičáctví	libellá	vodováha	vodováha
lewar	zdvihák	zvedák	liberalista	liberál	liberál
lewatwy	klystir	klystýr	liberalizm	liberalizmus	liberalismus
lewica	Ľavica	levice	liberalny	liberálny	liberální
lewigowośc	Ľavičiarstvo	levičáctví	liberal	liberál	liberál
lewigowiec	Ľavičiar	levičák, le-	libertyn	neverec, voľnomyšlien-	nevěrec, volnomy-
lewicowy	Ľavicový	vicovec	lice	kar	šlenkář
lewkonia	fiala	fiala	liceum	lice	lice
lewo (na lewo)	naľavo	nalevo	licencja	lyceum	lyceum
lewoskretny	Ľavotočivý	levotočivý	lichawy	licencia	licence
			lichó	nekvalitný	nekvalitní
				nepárne (číslo)	liché (číslo)
				nešťastie, zlý duch	neštěstí, zlý duch

Zjavenia Panny Márie v Medžugorí?

Medžugorská „Gospa“

Medžugorie — nedávno ešte vôbec neznáma dedinka v Hercegovine (Juhoslávia) sa od osemdesiatych rokov tohto storočia stala stredobodom pozornosti celosvetovej verejnosti. Už dlhší čas šiesti ľudia tejto farnosti pod prisahou tvrdia, že sa im od 24. júna 1981 dodnes skoro každodenne zjavuje blahoslavená Panna Mária, alebo — ako ju nazývajú Chorváti — Gospa. Do dedinky prichádza pravidelne čoraz viac pútnikov, objavujú sa o tom správy v novinách. Knižná dokumentácia, rozhlas a televízia v rôznych krajinách stále informujú o zjaveniach.

Ako sa vlastne začali tieto zjavenia? Bol podvečer. Asi o 6. hod. deti: Ivanka Ivanovičová, Mirjana Dragičevičová, Vicka Ivanovičová, Ivan Dragičevič, Ivan Ivanovič a Milka Pavlovičová zazreli na mieste zvanom Podbrdo (na kopci Crnica) obdivuhodnú mladú ženu s dieťaťom v náručí. Nič im nehovorila, len ich rukou pozývala, aby sa priblížili. Zostali stáť plní prekvapenia a strachu, — hoci ich hned napadlo, že je to Gospa.

Na druhý deň, 25. júna 1981 sa deti v tom istom čase opäť vybrali na kopiec Crnica v nádeji, že uvidia zjavenie. Po krátkom záblesku na nebi deti zbadali Gospu (Máriu), tentoraz však bez dieťaťa na rukách. Radostne a s úsmevom ich k sebe privolala. Posmelené deti sa priblížili. Padli na kolena a začali sa modliť Otec nás, Zdravas Mária a Sláva Otcu. Aj Mária sa s nimi modlila. Po modlitbe sa začala s deťmi rozprávať. Ivanka chcela využiť príležitosť a opýtala sa na svoju matku, ktorá zomrela pred dvoma mesiacmi. Deti prosili Gospu o nejaké znamenie, aby mohli ľuďom dokázať, že neklamú a nie sú psychicky choré. P. Mária prepustila deti so slovami: „Zbohom, anjeli mojí!“

Na tretí deň, 26. júna deti vystúpili na to isté miesto, aby sa stretli s Gospou. Počas cesty sa trikrát zabilyslo — bolo to prvé znamenie nielen pre nich, ale aj pre ľudí, ktorí ich sprevádzali. Prí tretom stretnutí sa jej Mirjana opýtala, ako sa volá. Na to im odvetila: „Ja som blahoslavená Panna Mária! Jej prvé posolstvo znelo: „Pokoj, pokoj, pokoj — a iba pokoj! Pokoj musí zavládnuť medzi ľuďom a Bohom a aj medzi ľuďmi!“

29. júna deti odviezli do Mostaru na lekárské vyšetrenie, po ktorom ich vyhlásili za zdravé. Hlavná lekárka povedala: „Deti nie sú šialené. Šialeny je ten, kto ich sem

privedol!“ V ten istý deň Mária zázračne uzdravila jedno dieťa — Danijela Šetku, ktorého rodičia priniesli na miesto zjavenia a prosili o uzdravenie. Prisľúbila im to, ale len pod podmienkou, že sa budú modliť, postaviť a pevne veriť. Potom sa chlapec uzdravil.

Podľa mienky vizionárov Mária oznamuje určité posolstvá, aby boli odovzdané ľuďom. K základným patria:

POKOJ. Keď Mária vyslovila posolstvo o pokoji, vizionári videli za ňou kríž. Z toho vyplyva, že pokoj pramení z Ježiša Krista, ktorého sv. Pavol označuje ako Náš pokoj (Ef 2, 14). Hovoriac o sebe Mária sa predstavuje ako Kráľovná pokoja. Nikto iný nevie lepšie presvedčiť dnešný svet, ktorý sa postavil proti sebe a hrozí mu záhuba. Pokoj je teda najväčším a najpotrebnejším dobrom. Spomedzi zvláštých úkazov v Medžugorí vyniká svetlozlatý, ako rukou na nebi písaný nápis Mir, t.j. pokoj. Bol viditeľný asi 10 minút a sponzorovalo ho mnoho ľudí na okoli Medžugoria.

VIERA. — druhé posolstvo Gospy. Bez viery nemožno dosiahnuť pokoj. Viera je odpoveď na Slovo Božie, ktorým je Ježiš Kristus — Syn Boží. Nikto nepozná tak ako Mária hodnotu viery a jej význam pre dnešného ľuďa. Mária káže vizionárom rozširovať vieri prikladom života a modlitby sa neveriacich, ktorí nevedia, čo ich čaká po smrti.

OBRÁTENIE — veľmi časté posolstvo Mária. Obrátenie znamená očistenie srdca (Jer. 4, 14), lebo špinavé srdce vytvára zlé vzťahy medzi ľuďmi, nespravodlivé zákony, otrocké štruktúry. Teda obrátenie je tesne spojené s pokojom duše, s čistotou svedomia. Preto Mária vyžaduje od každého častu svätú spoved, lebo niet ani jedného spravodlivého... Všetci poblúdili, stali sa bezcennými (Rim 3, 11—12).

MODLITBA. Mária žiada od všetkých každodennú modlitbu. Modlitbou prejavuje ľuďa svoje spojenie s Bohom: uznáva ho, vellebi, vzdáva mu vďaku, prosí predovšetkým o spásu. 21. januára 1991 Mária povedala: „Drahé deti, dnes ako nikdy doposiaľ vyzývam vás k modlitbe. Nech vaša modlitba je úpenlivou prosbou o mier. Diabol je silný a chce zničiť nielen ľudskú existenciu, ale celú prirodu a zem, na ktoréj žijete. Boh ma posielal k vám, aby som vám pomohla. Prijmite ruženec. Už len ruženec môže urobiť

zázrak na svete vo vašom živote. Žehnám vás a ostanem s vami, dokiaľ mi káže Boh. Ďakujem vám, že nechcete zlomiť vieri... Ďakujem, že ste odpovedali na moju výzvu.“

PÓST. Mária veľmi často odporúča pôst, lebo slúži životu viery. Pôstem ľuď je potvrzuje a upevňuje svoju moc nad sebou samým, nad hriechom a nad pokúšením.

V Medžugorí sa registrujú mnohé javy, ktoré by mali posilniť vieri mnohých ľudí. Dňa 15. októbra 1981 videlo 5 overených svedkov, ako na Podbrde, mieste prvých zjavení Márie, vyraža veľká žiara rozširujúca sa od zeme k nebu. Ukázala sa v nej Mária rozširujúca sa vo vzduchu smerom k medžugorskému kostolu. Celá bola zahalená v žiare, v ktorej neskôr zmizla.

Dňa 17. apríla 1983 asi dvesto pútnikov rôznej národnosti videlo na vlastné oči ako zmizol veľký betónový kríž na hore Križevac, vzdialej asi 2 km od medžugorského kostola a miesto kríza sa zjavila žiariaca ženská postava, ktorú videli všetci prítomní. Boli presvedčení, že je to Mária. Mnohí to neskôr potvrdili aj prisahou.

Ľudia v Medžugorí viačkrát spozorovali aj akési nezvyčajné slnečné javy. 2. augusta 1981 to bola veľká hra slnka. Počas zjavenia Gospy sa slnko začalo meniť. Okolo neho sa točili svetlé mnohofarebné prstence. Potom sa slnko začalo hojdáť sem a tam a vysielalo k medžugorskému kostolu zvláštne červené lúče.

19. mája 1985, keď sa končilo zjavenie v medžugorskom kostole sa modlili loretánske litánie, na slnku sa ukázal veľký kríž. Potom slnko zmizlo a miesto neho sa zjavila nádherná žiara vysielajúca svoje lúče na kostol. Neskôr sa opäť zjavilo slnko vo veľkom temnom prstenci a rútilo sa veľkou rýchoslosťou k medžugorskému kostolu, zastavilo sa a začalo sa vracať späť. Tento jav sa obmieňal asi dvadsať minút. V tom čase bolo pri kostole asi tisíc ľudí zo všetkých strán sveta a asi toľko bolo v kostole. Prečakanutí skrušene vzývali Bohá a Máriu. Mnohí plakali.

Medžugorské udalosti pritiaholi už nespočetné množstvo ľudí zo všetkých štátov sveta, o.i. aj z Poľska a zo Slovenska. Vidiťelné úkazy pritahujú aj rôznych vedcov, hlavne prírodovedcov, lekárov a psychológov. Hned na počiatku skupiny ateistických lekárov potvrdila zdravotný stav a normálnosť všetkých šiestich vizionárov. Francúzski odbornici na čele s profesorom H. Joyeuxom viačkrát prešetrili deti a prišli k záveru, že sú normálne a ich zážitky nepochádzajú zo žiadnej choroby (epilepsie, schizofrénie, halucinácie a pod.) a, že prekračujú súčasnú vedu. Komisia psychológov vylúčili u vizionárov akúkoľvek abnormalitu, ba niektorých prekvapuje úprimnosť, jednoduchosť a inteligencia detí.

Skúmajú sa aj mnohé uzdravenia. Napr. 23. mája 1984 pani Diana Basilová sa v Medžugorí práve počas zjavenia uzdravila z fažkej choroby označovanej ako skleróza multiplex a zo slepoty pravého oka. Vedci zhromaždili a doručili mestnému biskupovi bohatú dokumentáciu zloženú zo 142 dokladov o zázračnom uzdravení. Stále rastie počet pútnikov navštievujúcich Medžugorie. Len v rokoch 1981 — 1986 navštívilo toto miesto asi 6 miliónov pútnikov. Odchádzajú hlboko nadchnutí tým, čo tu veriaci prežívajú a sú ochotní obnoviť svoj život podľa medžugorského posolstva.

Cirkevná vrchnosť je zatiaľ veľmi zdržanlivá a stále skúma obsah medžugorských zjavení z hľadiska apoštolského učenia Cirkvi, hlavne Sväteho písma a tradície, či nie je medzi nimi akýkoľvek rozpor. Zatiaľ autoritatívne, rozhodujúce slovo nevyšlo ani z úst Juhoslovanskej konferencie biskupov, ani Rímskej kongregácie pre vieroučné otázky. Svätá stolica je bežne informovaná o medžugorských udalostach. Posledné slovo patrí pápežovi, ktorý je — ako Petrov nástupca — najvyšším učiteľom Cirkvi. Mlčanie a opatrnosť Cirkvi treba chápať pozitívne podľa slov sv. Pavla. Všetko (najprv) skúmajte a zachovajte to, čo je dobré (1 Sol. 5,21).

S.C.

Čo čaká slovenský film

Umenie. Chytiť pero a napísať niečo povznešujúce, niečo čo nielen vyvolá v nás nádherný pocit, ale aj plnosť a možno inšpiráciu pre ďalšie konanie. Potrebujeme pero a talent spisovateľa.

Záleží len od našich prstov a od pevnej väčšiny, samozrejme od nezvyčajného talentu, aby sme dokázali vylúdiť nádherné tóny, s ktorými spôsobime radosť iným. A staneme sa hudobnými umelcami.

Stačí nám paleta, plátno a farby, citlivé srdce, vlastná filozofia, nesmierny talent vycibrený umeleckou školou a staneme sa výtvarními umelcami.

K herectvu potrebujeme talent a scénu.

V tom všetkom sa objavil zázrak pohyblivých obrázkov. Kinematograf, ktorý reprodukoval okom kamery okolity svet, postupom času povzniesli tvorci na predmet tvorby umenia. A tak vznikla kinematografia a s ňou aj jej dejiny. Zatiaľ, čo jednotlivé druhy umenia, ako sme si zjednodušene povedali, môžu žiť samostatne, a možno aj v relatívnej chudobe, filmové umenie existuje len v jednote so všetkým, čo sme spomenuli. Ak jednotlivé druhy umenia môžu existovať samostatne, kinematografia sa bez nich nezaobide. Vytvára ich spojenie — syntézu a ako taká je hodnotená. Je to jediný druh umenia, ktorý nie je závislý od jednotlivca, ale od techniky, — za ktorou sú ľudia a od ďalších a ďalších umelcov — vládec tohto remesla. Je to teda jediný druh umenia, ktorý sa nemôže realizovať bez finančných nákladov, bez bohatých filmových firiem a ich producentov, alebo bez sponzorov tohto umenia. Niet divu, že najslávnejšie filmové diela vznikali v najbohatších krajinách Európy a sveta. Prepáčte, nielen v najbohatších, ale aj v kultúrne najvyspeljších. Tam, kde boli peniaze a zároveň výborné umelecké školy.

Chteme hovoriť o Slovensku a o jeho národnej kinematografii. Ako ľahko sa rodila a prebijala svetom v tejto chudobnej malej krajinke. Prvé správy o kinematografii sa objavili v Bratislave na jar v roku 1896. Postupným vylepšovaním kinematografickej techniky vznikali vo svete, prvé filmové štúdia a nemá kinematografia si získavala stále viac svojich obdivovateľov, ktorým dnes hovoríme filmoví diváci. Vytváral sa svet filmovej produkcie a zároveň svet filmovej distribúcie — s krásnymi kinosálami a nadchutnými filmovými fanúšikmi.

Koncom prvého desaťročia 20. storočia sa aj na Slovensku začali objavovať hrane filmy — hlavne grotesky a drámy. Nájsť filmových tvorcov a vytvoriť prvky slovenskej národnej kinematografie nebolo jednoduché. Niet divu, že malé Slovensko si hľadalo námet v hrdinskom, heroizujúcom príbehu protifeudálneho rebela Jánošíka. Zbojníkovo hrdinstvo sa už vtedy tradovalo nie len ústnym podaním v ľudových piesňach a baladách, ale Jánošík ako symbol odporu proti krvide, ako symbol odvahy postaviť sa pravdom voči sile, mal už trvalé miesto slovenskej národnobuditelskej literatúre. A tak národ, ktorý sa vymanil z jarma veľkomáďarská snáď nepotreboval lepší a vhodnejší scenár na spracovanie.

Ako spomína filmový historik Ivan Rumanovský — Jánošík z r. 1921 je pre nás filmovým zázrakom najvzácnejším. Je to naša národná hrdosť, že už vtedy na úsvite plnšieho kultúrneho života utvorili bratia Siakešoviči prvý slovenský celovečerný hraný film, za veľkých materiálnych obeti. Sponzorom bola slovensko-americká firma. Filmovanie nebolo ľahké. Filmári aj herci museli podávať veľké výkony aj pri manuálnych prácach. Doprava na Slovensko nebola rozvinutá, veľa chodili pešo, robili výstupy do hôr. Potrebovali služby, s ktorými v rozpočte, utváranom v Chicágu — kde nepoznali povojnové pomery na Slovensku — ncrátili a to bolo najhoršie. Faktom je, že výdavky pri dokončovacích prácach prevyšovali možnosti a režisér Siakeš musel prikročiť k zjednodušujúcim improvizáciám. V závere filmu súd nad Jánošíkom museli transportovať do exteriéru.

Teda naša nemá kinematografia si už v zdrode bola vedomá svojich ľudových národných a pokrokových tradícii.

Vo zvukovom filme sa v slovenskej kinematografii objavuje Jánošík v tvorbe režiséra a herca Paľa Bielika. Aj keď určite v čase svojho zrodu spôsobil radost divákom, Bielikov Jánošík bol dobový, nie najlepšie historicky zvládnutý. A tak sa naskytá pre našich filmových tvorcov ešte stále vábna myšlienka, lepšieho, umeleckejšieho zvládnutia tejto tematiky.

Ako? Za aký čas sa na najde odvážny tvorca či sponzor s myšlienou skúsiť niečo podobné? Náš film je v čase nula. Zahynie, alebo prežije slovenský film, objavuje sa ďalší výrazný úbytok divákov — na Slovensku ich v r. 1990 prišlo do kín o viac než štvrtinu menej ako v predchádzajúcim roku.

Filmová história na Slovensku toho času uzavára kapitolu jedného veľkého obdobia. Končí sa štátny film, začína sa voľne podnikanie v tejto oblasti. Prichádza obdobie, kde film okrem svojich umeleckých dimenzí sa stáva artiklom obchodným, čiže film bude teraz tovarom. Podnikatelia, ktorí chcú svoj film predať, musia urobiť také dieľo, aby bolo prijateľné. Asi to nebude také jednoduché, keď pri štátnej dotácii, zo 197 slovenských filmov nakrútených v rokoch 1945 — 1990, bolo len 22 ziskových. Za posledných 20 rokov len dva filmy — Fontána pre Zuzanu a Pásla kone na betóne.

Je teda nádej na tvorbu nejakého veľkolepého filmového diela?

I. RUMANOVSKÝ:

— Samozrejme, že aj za menšie peniaze sa dá urobiť veľké umenie a za veľké peniaze paškívky. Toho sme boli svedkami aj v mnohých prípadoch doterajšej slovenskej kinematografie. Sú tu svetlé výnimky — Barabášovo a Jakubiskovo dielo, ale aj výborne zrealizované režijné invencie Uhra, Hanáka, Trancíka.

Pravdepodobne sa budú tvoriť menej náročné filmy, kasové. S pribúdaním kapitálu filmových podnikatelia začnú celkom iné vzťahy, vzniknú celkom iné filmové nápady. Plytvanie peniazmi, aké si dovolila bývalá

Jánošík — maľba na skle Valérie Benáčkovej

filmová tvorba bude nereálne. Filmové výrobne budú teraz jednoduché a funkčné s obmedzenou administratívou. Zadovážia si svoj námet, scenár, svojich hercov, režiséra. Po dokonalej priprave každej scény si objednajú halu, ktorej film čo v najkratšom čase nakrúta. Celkom inej firme môže patrili strih, filmové laboratória. Všetko to bude navzájom viazané, ale pritom ekonomicky nezávislé firmy. Nesmierne dôležitú úlohu bude zohrávať oblasť distribúcie vo filmovom obchode. Vzniká otázka-kde a kto bude mať chuť uvádzať slovenské filmy? Ktorý majiteľ kina bude tak národné uvedomelý, že pohrdne ziskom z Hollywoodu?

Aké sú skúsenosti z prvých producentských súkromných spoločností?

DR. BIERMANN, PREZIDENT STUDIA TRI

— Dostať slovenský film do európskych súvislostí nebude tak jednoduché. Jediná možnosť ako sa dajú realizovať slovenské scenáre, ktoré by režirovali slovenskí režiséri, v ktorých by hrali slovenskí herci je pomocou koprodukčnej spolupráce so zahraničím. Náklady na film vzrástli oproti nedávnej minulosti dvaapokrát. Lacnejšie ako za 7 miliónov sa celkom bežný film nedá urobiť. To by značilo, že film pri vstupnom 10 korún, by muselo vidieť v kine sedemstotisíc divákov. Absurdné! Celkom ináč však vyzerá situácia, ak sa podarí film predať hoci len nemeckej televízii za 300 tisíc mariek.

Zatiaľ však nie je schválený nový zákon o čs. kinematografii, neexistujú ani len provizórne štátnej daňovej politiky. Nie je ujasnené chápanie kinematografie samotným štátom.

A tak pokiaľ bude náš Jánošík tak legendárny a známy na celom svete ako Robin Hood si ešte asi počkáme...

HENRIETA KRISTOFOVÁ

JÁNOŠÍKOVA DRUŽINA OŽÍVA

V roku 1988 sa v Terchovej pri príležitosti 300. výročia narodenia legendárneho zbojníka Juraja Jánošíka uskutočnilo stretnutie jeho menovcov (zišlo sa ich vyše 40). O rok neskôr sa stretnutie zopakovalo a chýbal už len krok k vytvoreniu spolku, ktorý by združoval priaznivcov jánošíkovských tradícií.

Dnes Spolok Juraja Jánošíka pôsobi ako voľné združenie nositeľov priezviska Jánošík a ďalších záujemcov. Nedávno (16.2.1991) sa mu v Trenčíne podarilo zorganizať Prvé trenčianske stretnutie rodín Jánošíkovcov, na ktorom sa stretli zástupcovia 19 rodín zo Slovenska, dovedna vyše 60 nositeľov tohto priezviska. V nasledujúcom období by chcel Spolok nadviazať spoluprácu aj so svojimi priaznivcami v zahraničí a teda aj v Poľsku, kde je Jánošíkovská tradícia osobitne živá. Chce podporovať predovšetkým zisťovanie pôvodu Jánošíkovských rodin, ktorý by ukázal, do akej miery sú navzájom spríbuznené, ako vznikali a koľko ich existuje na-

vzájom nezávisle. Odhliadnuc od záujmu alebo nezáujmu o tento druh činnosti, Spolok chce vyvíjať i ďalšiu činnosť. Uvažuje najmä o každoročnom usporadúvaní priateľských stretnutí Jánošíkovcov, menovcov, príbuzných i ďalších priaznivcov jánošíkovských tradícií z najrôznejších kútov sveta. A verí, že pri tom najbližšom nebude chýbať ani krajanskí Jánošíkovci (alebo jánošíkovci) z Poľska. Ak by ste preto mali o kontakty so Spolkom Juraja Jánošíka záujem, napište na adresu: Ing. Alojz Jánošík. Soblahovská 17, 911 01 Trenčín, Česko-Slovensko.

MILAN ŠIŠMIŠ

MILÍ ČTENÁŘI,

v minulém čísle jsme se rozloučili s Péťou Bajzou, Édou Kemlinkem, Tondou Bejvalem, Pepkem Zilvarem, Čendou Jirsákem a Evou Svobodovou, hrdiny Poláčkovy knížky Bylo nás pět. Dnes vám chceme nabídnout další knihu: Je to sbírka povídek známého současného spisovatele Josefa Škvoreckého Smutek poručíka Borůvky. Doufáme, že vás zaujmou jak zajímavou detektivní zápletkou, tak i výstižnou psychologickou kresbou a především pak teplým, trochu melancholickým humorem, s nímž autor vypráví tyto — jak to sám nazval — detektivní pohádky. Vaši sympatii si jistě získá hlavní hrdina, poručík kriminálky Josef Borůvka, přes své profesionální schopnosti, s nimiž řeší záhadu zločinu, policista velmi ne-policejní, ba možno říci civilní jak svou povahou a uzpůsobením, tak i svou podobou: kulatým obličejem se smutnýma očima a neposlušným kačírkem vlasů nad čelem. Přejeme vám příjemné počtení!

JOSEF ŠKVORECKÝ

Nadpřirozené schopnosti poručíka Borůvky

Vrchní nadstrážmistr Šinták — jediný muž této hodnosti v republice — si nedal vymluvit, že poručík Borůvka vládne silami, jež zcela neodpovídají normálním lidským možnostem. Byl to ovšem téměř šedesátník, zařízený náboženskými předsudky, které ve službě tajil. Ale v rodné vesnici Deštné v Orlických horách, kam jezdil na dovolenou a kde se zúčastňoval spiritistických seancí v chalupě bývalého domáckého tkalce, jistého Potěšila, nekladl si žádná omezení a na svého služebného nadřízeného prozradil všechno. Podle něho byl poručík Borůvka vlastně kouzelník.

Dokázal to zjevně a pro vrchního nadstrážmistra Šintáka nezvratně, na slavném případu Semeráková, k němuž se dostavil pozdě, protože večer přetím strávil na abiturientském sjezdu v K. Byl to sjezd po třiceti letech, po příslušném rozjaření v pozdních hodinách nočních se dostavila úměrná deprese, a poručíku Borůvkovi také selhal budík. Takže když se časně dopoledne dostal na místo činu — k několika osamělým rodinným baráčkům, jaké si za celoživotní úspory stavěli před válkou zatvrzeli dělničtí individualisté — byl už praporčík Málek s případem téměř hotov a čekal jen na výsledky laboratorních zkoušek.

V tom je právě, jak se praporčík udýchanému poručíku Borůvkovi vyjádřil, poslední zádrhel. Z psychologického hlediska, říkal, pozná člověk v tom chlapovi vraha po čuchu. Ale přece nechceme, aby nám pak někdo předhazoval, že se zatčením jsme se ukvapili. Psychologicky vzato, je to vrah jako Brno, stačí se na něj kouknout — jo, a potom se ukáže, že jsme se zbodli, veřejnost se bude rozčítat a seshora přijde stíračka, že budem zářit jako vyleštěný brejle, pravil praporčík.

Zatím co praporčík seznamoval poručíka se svou kriminalistickou filozofií, klouzal starý kriminalista smutnýma pomněnkovýma očima v kulaté tváři po bezúčelném podkroví domku. Uprostřed, ze střešního trámu, visela na provaze stařena ve špinavých kostkových šatech a šedivé vlasy jí zakryvaly obličeji. Jedna noha, špičkami prstů asi ve výši praporčíkova opasku, vězela dosud v děravé pantofli, druhá byla bosa a velké zčernalé klouby vyprávěly poručíkovým očím jakousi historii. Neveselou historii toho, če-

mu se říká život. Na podlaze pod mrtvou ležela druhá pantofle jako smutné, opuštěné zvírátko. Jinak byla půda prázdná, chudíčká, v rohu u stěny stálo několik rozeschlých almárek a židlí, květináče, nějaké bedny, stoh zažloutlých novin, a poručíka napadlo, že kdyby se jimi začal probírat, dozvěděl by se patrně nejnovější zprávy o nálezu Vranské nebo o zatčení anarchistického vraha Klepetáře. Otevřeným víkýrem vál chladný vítr babího léta a na chvíli podhrnul šedivé vlasy nebožce z obličeje. Ten starému kriminalistovi dopověděl tu historiku.

„Sebevražda,“ řekl Málek pohrdavě. „Tudle. Jo, všechno je to pěkný, měla prý astmatické záchvaty, pořád vyhořovala, že se oběší. Sousedí mu to dosvědčuje. Jenomže, Josef, podívej se na ty strangulačky. Počkej!“ — rozhlédl se — „my ti přistavíme židli. Součtu vrchní nadstrážmistr, pojde židli. A pak se pořádně podívej na ty strangulačky, Josef.“

A zatímcero vrchní nadstrážmistr Šinták vykonával rozkaz, Málek pokračoval. Nemohl se dočkat, byl to jeho první samostatný případ a vděčil za něj poručíkově včerejšimu rozjaření a špatně nataženému budíku. Trásl se, aby mohl svého šéfa přesvědčit, že je mužem na svém místě, vlastně že jeho místo je o stupinek výš na služebním žebříčku. A tak vykládal:

„Všechno je v pořádku. Jo, to je, mrvá o tom sama mluvila. Ale ty strangulační čáry, Josef? V kursu nás přece učili, že strangulačky při oběšení procházejí šikmo od podbradku k zátylku. A tahle má strangulačky dvě! Aspoň se vsadím, že má. Jen pöckej, až se políváš. Ono to není moc vidět v jedné ještě provaz, ale když se koukněte pořádně, uvidíš, že kousek pod provazem, směrem dolů, je ještě jedna. Přece se bouv ve smyčce necukla. Neoběsila se přece na dvakrát. Šinták sice tvrdí, že ta strangulačka je jednom jedna nebo že je zdvojená proto, že oběšená reflexivně napnula krční svaly, ty potom povolily a smyčka se svezla kousek výš, ale podle mně je to nesmysl. Proto jsem ji taky nechal viset. Doktor ji chtěl sundat, že to nemůže rozhodnout, dokud ji nebude mít na stole, ale já si to vzal na sebe. To ne, povídám, tohle musí vidět soudruh poručík tak, jak to je.“

„No, děkuju ti, Pavle, za důvěru,“ pravil rozpačitě poručík Borůvka a spočinul truchlivým pohledem na dychtivé, snědě tváři mladého kolegy. „Ovšem —“

„Je to fakt, ne?“ skočil mu Málek do řeči. „Ty seš tady šéfem a ty to musíš vidět. A zatím se koukní na tohle,“ dodal pyšně a rozvinut před poručíkem svítek papíru. „Udělal jsem si náčrtek a takový graf, vidíš? Tys nám jednou, ve vědecké metodice setří, přednášel o tom případě na Moravě, kde ti právě graf umožnil analýzovat časovou a topografickou situaci a získat tím podklady pro usvědčení pachatele.“

„Ano,“ řekl chmurně poručík. „Ale —“

„Tak se podívej,“ přerušil ho opět Málek. „Tady máš plánek pohybů pachatele — tedy podezřelého — a všechny časové i vzdálenostní souřadnice.“

„Ano. Jenomže —“

„Jo, nedřív tě musíš, na vysvětlenou, seznámit s průběhem setření,“ skočil Málek potřetí do řeči starému kriminalistovi a pokračoval tak horlivě, že si vůbec nevšiml slabého poručíkova povzdechnutí. Poručík Borůvka se vzdal. Oblé čelo se zkrabatilo jakýmsi vnitřním utrpením a smutně oči rezignovaně spočinuly na plánu, pečlivě vyvedeném barevnými tužkami a opatřeném krasopisnou legendou.

„Semerák volal v 0.45 tady kousek odtud z budky,“ vykládal praporčík. „V 0.57 jsme byli na místě činu. Všechno jsme našli, jak to tu vidíš, s ničím jsme nehnuli. Semerák — tvrdí on — se vrátil v půl jedné v noci z hospody, chalupu našel prázdnou a na přidě oběšenou manželku. Tak prý hned běžel telefonovat pro SNB. Už tohle, Josef: v 0.30 se vrátil z hospody a v 0.45 už volá — přitom je k té budec dobrých pět minut. To přece nevypadá, že manželku hledal. To vypadá, že šel rovnou na půdu. Najisto.“

„Jistě. Ale —“ pokusil se poručík Borůvka.

„Ale dejme tomu,“ dočkal Málek větu za něho. „Jenže teď se podívejme zblízka na Semerákovu historku. Z domova prý odešel v 18.00. Totíž ne prý. Tohle mu potvrzuje soused, nějaký Pěnkava, železníčák. Ten se právě vracel domů, když Semerák vyšel z chalupy. Dal se s ním do řeči, tedy Semerák s Pěnkavou, a všimni si, Josef, o čem: o počasi! A pak si vzpomněl, že doma nechal pytlík s tabákem, a co bys řek, že udělal?“

Poručík pokrčil rameny: „To nevím. Jenže —“

„Zavolal na manželku!“ pravil vítězně Málek. „Zavolal na manželku, místo aby se pro ten pytlík vrátil sám. A dohadoval se s ní přes plot, kde ho má hledat. Chápeš? Pěnkava ji viděl! To je přece perfektní, ne?“

„Ano,“ pravil ponurě poručík Borůvka.

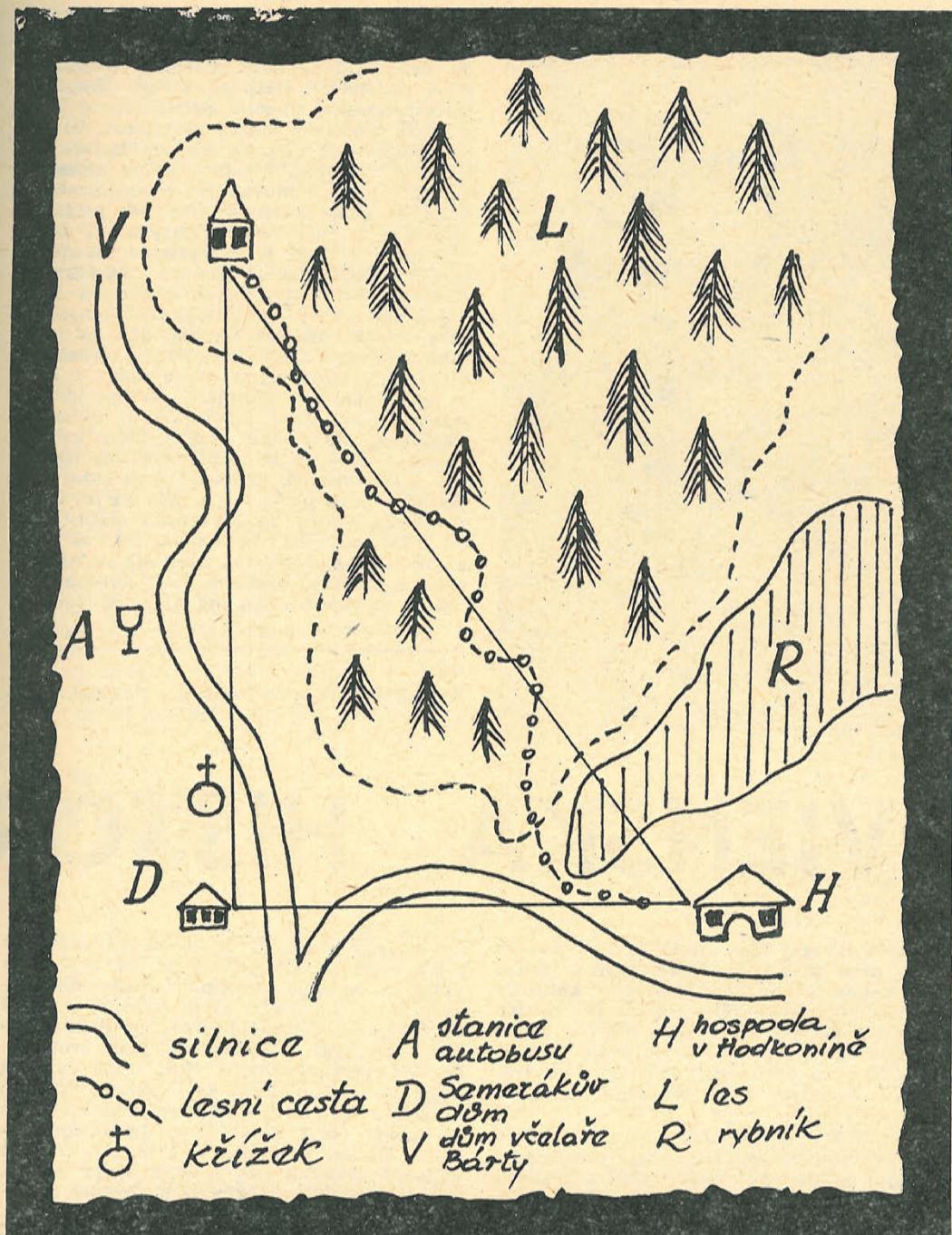
„Pachatel — tedy podezřelý — má svědku na to, že odešel z domova, dokonce přesně v kolik hodin, protože Pěnkava do práce dojíždí a vrací se vždycky vlakem v 17.45. A svědek taky vidí jeho ženu dokonale živou, a dva další svědci, které Semerák potkal na silnici, jednoho u křížku a druhého asi o čtvrt hodiny později v stanici autobusu. A s oběma se dal do řeči, on sám, Semerák, sám od sebe, a zase o počasi. To je přece! Chlap, který obvykle — podle svědků — mlčí jako zařezaný, cití najednou potřebu konverzovat o počasi. A hněd s třema lidma po sobě! A to zrovna v den, kdy se mu oběší manželka. To za á.“

„Ano,“ pravil poručík Borůvka. „A —“

„A za běž pro odchod z domova si vybere přesně chvíliku, kdy se Pěnkava vrádí z práce, a kdy ví, že se s Pěnkavou potká. A on ho potřebuje potkat. A nejenom potkat: on potřebuje — to za cí — aby Pěnkava viděl jeho manželku ještě naživu, a proto, právě v den, kdy se mu žena oddělá, si doma zapomene pytlík s tabákem. A je tak líz, že se neobtěžuje dojít si pro něj sám, a místo toho honí astmatickou bábu.“

Praporčík se vítězně podíval na drobnou stařenu, visící jím nad hlavami, a potom na poručíka.

„Hm,“ odkašlal si starý kriminalista. „Dedukuješ správně. To opravdu, to klobouk dolů. Nic ti neujde. Jenomže —“

„Ale to není všechno,“ pravil rychle Málek. „Jak uvidíš, v Semerákové výpovědi je takových zádrhelů a kliček a slabinek celá hromada. Tak třeba hned dál. On tvrdí, že šel ten den k nějakému Bártovi pro vosk. Ten Bárta je totiž známý chovatel včel a Semerák taky včelaří. Ne zrovna moc odborně ani pečlivě. Stačí se kouknout dozadu za zahrádku na jeho včelin. V takovém včelině, člověče, to můžou vydržet jen včely posledního řádu. Nějaké deklasované včelstvo nebo co,“ praporčík se zasmál. „No, ale prostě on šel pro vosk. Bárta, ten včelař, bydlí o samotě v lese, asi tři kilometry od tut. Semerák tam dorazil v 18.45, zdržel se tam tři čtvrtě hodiny a pak odešel lesní cestou do Hodkonina do hospody. Podivej se na plánek. Do hospody se dostal asi ve tři čtvrtě na devět a v devět zased ke karbanu. Karbanil až do 23.30, kdy odešel domů. Z té hospody je to sem čtyři kilometry a trvalo mu to hodinu. To odpovidá, to všechno odpovídá.“

„Jenže —“ poručík Borůvka spustil oči s mrtvé stařeny a spočinul jimi na zardělé tváři praporčíkově.

„Jenže celá řada včí mu sice hraje, ale trochu falešně,“ řekl spěšně Málek. „Podivej se na ten plán.“

„Pěkný,“ pochválil náčrt poručík Borůvka. „Nakreslil to hezky, přehledně, jenom tady —“

„Chceš vidět časovou tabulku, viď? Tady je,“ Málek podal praporčíkovi jiný papír. „A

zároveň tabulka vzdálenosti a korespondujících časových údajů. Podivej se.“

Poručík Borůvka se podivil:

18.00	— odchod z D
18.45	— příchod k V
19.30	— odchod od V
20.45	— příchod od H
23.30	— odchod z H
00.30	— návrat do D
00.45	— telefonoval na SNB z budky
0.057	— příjezd naší skupiny na místo činu.

Vzdálenosti a potřebné časy:

vzdálenost D-V = 3 km, tj. asi 40 minut chůze

vzdálenost V-H = 5 km, tj. 1 hod. 15 min. chůze

vzdálenost H-D = 4 km, tj. 1 hod. chůze

vzdálenost V-H-D = 7 km, tj. 1 hod. 45 min. chůze

vzdálenost H-D-H = 8 km, tj. 2 hod. chůze

vzdálenost V-D-V-H = 11 km, tj. 2 hod. 45 min. chůze.

„Proč tady uvádíš taky vzdálenost V-D-H nebo V-D-V-H?“ zeptal se poručík, když prostudoval tabulku.

Praporčík lišácky zamrkal.

„Hned ti to vysvětlím,“ řekl. „Vycházím z hypotetického předpokladu, že Semerák je vrah, že se tedy Semeráková sama neoběsil, nýbrž že byla zardoušena Semerákem a potom oběšena.“

„Ale to přece —“

„Ano. To zatím nemůžu dokázat. Zatím.“

„Já myslím —“

„Ale mám oprávněné podezření, že tomu tak bylo.“

Starý kriminalista se opět vzdal dalších pokusů získat slovo. Přenechal je mladému kolegovi a ten toho náležitě využil.

„Tedy předpokládám, že Semerák je vrah. On má ovšem dokonalé alibi. V 18.00 odešel z domova — svědek viděl jeho manželku živou — v 18.20 s ním jiný svědek mluvil u stanice autobusu skoro na poloviční cestě mezi D a V. V 18.45 dorazil k Bártovi do V — čas je zase přesný, protože se mu při cestou zastavily hodinky, tak požádal Bárto, aby mu řekl přesný čas, a před ním si hodinky natahoval. To Bárta potvrzuje. A máme i přesný čas jeho odchodu od Bárty — to se zas podíval na nástenné hodiny, zděsil se, že je už půl osmé, a ačkoliv ho oba, Bárta i Bártová, zdržovali, nedal si říct a odešel.“

V tomto bodě se starý kriminalista zmohl jen na zakašlání.

„Zastavme se u těch manželů Bártových, než budeme Semeráka sledovat do hospody,“ pokračoval Málek, jako by přednášel nějakému kursu kriminálnických začátečníků. Poručík opět přejel smutnýma očima holé podkroví. „Zase tu máme tři zajímavé body,“ pokračoval Málek. „Předně ten zájem o přesný čas. Ausgerechnet ten den, co se mu oběší žena, zastaví se podezřelému hodinky, a ausgerechnet ten den musí přijít přesně a včas do hospody, jako kdyby tam měl bůhvíjak důležité jednání. A zatím tam jde jenom mazat karty — a přitom vůbec nemá pověst karbaníka. Hospodský vypovídá, že karty chodi hrát velice nepravidelně a málokdy u nich vydrží více než hodinu. Jenomže včera, jak vidiš, je mastil skoro tři hodiny. Ale to až později. Ted'ka k těm Bártovým. Tak ten zájem o přesný čas je první podezřelá okolnost. Nenápadný způsob, jak vyhlednutého pozdějšího svědka upozornit, v kolik přesně přišel a v kolik přesně odešel. Druhá zajímavost je svědectví manželů Bártových. Vytáh jsem na ně starý trik, naučil jsem se ho od tebe,“ Málek se usmál a rovněž poručíkovo kulatou lávku ozdobil na chvíliku rozpačitý úsměv. „Jednou jsi nám o tom přednášel na školení taktiky výslechu, pamatuješ se? Zásada odděleného výslechu svědků též okolnosti, a —“

Poručík se ještě jednou chabě pokusil zarážit příval praporčíkových slov:

„Ano, to jsem přednášel. V tomhle připadě ovšem —“

Hned nato zase podlehl kolegově nadšené výmluvnosti. Zachmuřil se, vzduchl.

„Počkej,“ pravil Málek netrpělivě. „Nevíš, o co šlo. O docela jednoduchou věc. O sakó.“

„Sako?“ hlesl poručík.

„Ano, sako. A potom — a to dej obzvlášt dobrý pozor — o velociped!“

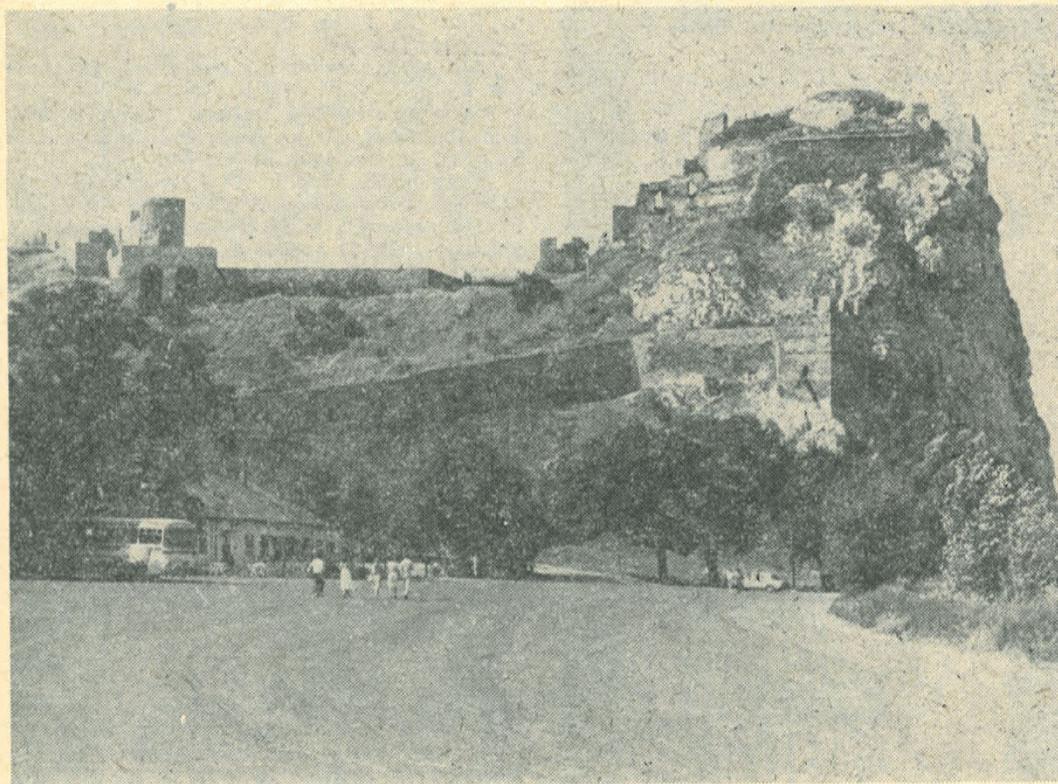
Významná pauza, Málek pohlédl na poručíka, a ze snědě tváře mu starý kriminalista bez obtíží vyčetl touhu po pochvalu. Ještě víc zesmutněl. Rád dělal lidem radost. S největším sebezapřením se proto usmál a řekl:

„Velociped?“

„Ano.“ Poručík zamnul rukama. „To souvisí s pracovní hypotézou, kterou jsem si pak utvořil — vlastně právě z toho velocipedu moje pracovní hypotéza vychází. A hlavně proto jsem papíru, který ten plánek, zaťukal na kus papíru, který poručík Borůvka dosud zdvořile držel v ruce. „Nejdřív to sako: položil jsem oběma manželům Bártovým — každému zvlášť — jednoduchou otázkou: co měl Semerák na sobě, když k nim přišel na návštěvu. A teď poslouchej: Bárta tvrdil, že tvídové sako, Bártová chtěla přisahat, že hnědě manšestrové. Málem si kvůli tomu vjeli do vlasů. Je to vůbec povedený párek,“ praporčík se zasmál. „Doporučoval bych každému, kdo má cukání se ženit, zajít si k nim na kus řeči. Vsadím se, že by z něho byl potom zapřísahly starý mládežec jako já! Hahaha!“

Poručíkovi zkrabatil tvář kyselý úsměv, ale praporčík si té kvality nevšiml.

DOKONČENÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLE

Dnes je Devín bez „strážcov“. plný obdivovateľov. S turistickým ruchom okolo hradu pribúdajú aj nové polemiky o historickej podstatách štátnej historie. Staroslovenská história, prechodomocujú sa historické poznatky našich dejepiscov. Slovenská pospolitosť volá po hľadaní historických koreňov národnnej identity, čo je nesmierne dôležité, pretože Slovák bez vedomia svojich dejín sa príliš ľahko v mnohých prípadoch asimiluje a vzdá rodného jazyka.

Jedným z tých, ktorí úprimne milujú historický Devín, je aj filmový historik Ivan Rumanovský. Okrem skúmania dejín svetovej a slovenskej kinematografie venuje veľa času staroslovenskej histórii. Stal sa spolu-zakladateľom Cyrilometodskej spoločnosti, ktorá chce plniť veľmi vážne úlohy v osvete našej národnnej minulosti. Nechce byť spoločnosťou ani čiste náboženskou, alebo nacionálnou, ale široko humanisticky orientovanou — pre všetkých Slovákov na Slovensku a v zahraničí. Predseda spoločnosti prof. Matúš Kučera povedal: „5. júla na sv. Cyrila a Metoda máme na Slovensku štátny sviatok. To znamená, že každý rok sa budú na Slovensku oslavovať počiatky našej štátnosti a kultúry. Treba si totiž uvedomiť, že otázka cyrilometodska má aj svoje politické

Pohľad na zrúcaniny Devína. Foto: J. Špernoga

STAROSLOVIENSKA HISTÓRIA

Nedaleko Bratislavы, ani nie 15 km od jej centra, sa vypína tisícročná pamätkа, ktorá je aj dnes jedným z kľúčov-k zrodu našej slovenskej histórii. Dlhodobo rekonštruované zrúcaniny hradu Devín, ticho tlmiočia odkaz našich predkov. Na ceste k hradnému kopcu sa nám nevstieravo vynárajú verše Jána Hollého, slová hrdinského národného eposu Svatopluk, venovaného oslave „kráľovstva Slovákov“:

Spívam jak hroznú Svatopluk na Karolmana védel vojnu, i jak víťaz seba aj svój od jeho vládi osvobodiv národ, nepochlehlí stal sa panovník, a zmužilých veľké založil kráľovstvo Slovákov.

Bol to práve Svatopluk, ktorý kraľoval na Devíne, a s menom ktorého spájame dejiny Veľkomoravskej ríše. Práve pre potrebu jej panovníkov k nám prišla byzantská misia v roku 863. A tak cyrilometodska činnosť bola organickou súčasťou veľkomoravskej histórie

a veľkomoravskej spoločnosti. Cyrilometodské písmo, prvé písmo Slovanov vzniklo práve tu a svojou existenciou spôsobilo kultúrny štart celého slovanského sveta. Po rokoch totality, v ktorých sa cyrilometodska tradícia zámerne deformovala a posúvala niekom na Východ do východnej ortodoxie, jej treba dať adekvátnie miesto v našich dejinách.

Devín tiež dlho nedýchal slobodne. Až do novembrových revolučných dní, prechádzku na tomto mieste ruší desivý pocit z hrubých ostnatých hraničných plotov s Rakúskom, ktoré sprevádzali Dunaj až do jeho sútoku s Moravou. Okolo hradného kopca sa mihal ozbrojené strážne jednotky s cvičenými psami. A tak pohľad na krásne hrdé zrúcaniny deformovali kovové pichliače a strach. Devínčania s radosťou pomáhali pri odstraňovaní bariér voľnosti a dodnes v ich príbytkoch nájdete kúsky železných drôtov, pamiatku na totalitné obdobie.

dimenzie v štáte. V minulosti sa používalo slovo tradícia. Tradícia to je ten prvak, na ktorý sa formuje ideológia raz národná inokedy štátnej. A my si uvedomujeme, že popri tej samotnej cyrilometodskej myšlienke musíme formovať i štátnej ideológiu svätoplukovskú, veľkomoravskú. Naši ľudia sa totiž nesprávne domnievajú, že slovenská štátosť sa začala formovať za Slovenského štátu. To je hlboký omyl, ktorý často deformuje myšlienky širokej verejnosti. Už ideá a tradícia veľkomoravská u nás zohrala úlohu štátnej, národnnej tradície, tak ako u Čechov sväto-václavská alebo u Maďarov svätoštefánska. Treba si povedať aj to, že veľkomoravská tradícia nezahynula po páde Veľkej Moravy. Vedľa ēste v 11.—13. storočí sa k nej viažu povesti a spevy o veľkom Svätoplukovi. Cez svätoplukovskú a cyrilometodskú tradiciu sa krooval národ, formoval slovenský národný program. Aj Matica slovenská napr. vznikla v deň výročia Cyrila a Metoda!“

Kniha o viere...

POKRAČOVANIE ZO STR. 5

V sedemdesiatych rokoch korespondoval s priateľmi z minulosti, žijúcimi doma aj na Západe, ako aj s mladšími slovenskými osobnosťami. V domácej korespondencii brojil proti Pacem in terris, pretože v tejto organizácii videl trójskeho koňa cudzích záujmov medzi slovenským knazstvom a v knázoch zasa videl rozhodujúcu zárukou národnnej budúcnosti. V listoch Františkovi Vnukovi, žijúcemu v Austrálii, ho informoval aj o aktuálnych udalostach na Slovensku, medzi iným o vyvezení rádových sestier sv. Kríža z Trnavy z ich rodného domu roku 1974. Vnuk o tom napísal článok, ktorý 19. januára 1975 uviedol Slovák v Amerike.

Štátnej bezpečnosti, ktorá jeho korespondenciu kontrolovala, išiel zrejme Čarnogurský riadne na nervy. Pri domovej prehliadke mu zhabali cennú korespondenciu s viacerými známymi postavami nových slovenských dejín, najmä s Karolom Sidorom z doby jeho diplomatickej misie vo Vatikáne počas II. svetovej vojny. Zhabali mu aj list Ladislava Novomeského, v ktorom popíeral Husákovo tvrdenie v knihe Svedectvo o Slovenskom národnom povstani, že komunisti rokovali aj s niektorými skupinami ľudákov o príprave povstania. Medzi zhabanými vecami bol aj záznam o rozhovore s Jozefom Harajevičom po Novomeského pohrebe. Harajevič bol v tridsiatych rokoch agentom KSC v okoli Andreja Hlinku. Po svojom odhalení otvorené prešiel do KSČ, ale po roku 1948 musel pred komunistami uistiť do USA.

V rámci trestného stiahania proti Čarnogurskému urobila ŠtB domovú prehliadku aj u historika Jozefa Jablonického. Občas nav-

štívil Čarnogurského a diskutovali na historické témy. Zhabali mu rukopisy jeho historických štúdií, veľkú časť knižnice a výpisy z archívnych materiálov, ku ktorým mal ako historik prístup, medzi iným fotokópiu zápisnice o výsluhu Gustáva Husáka na ÚSB roku 1942.

Domovou prehliadkou si ŠtB možno vyrovávala aj staré úty. Roku 1973 ho totiž ako člena KSC a pracovníka Historického ústavu SAV pozvali na dôverny rozhovor a požiadali ho, či by pri svojich cestách na Západ nemohol zároveň vyberať mŕtve schránky a prípadne plniť ďalšie úlohy pre ēsl. rozviedku. Jablonický odmietol. Roku 1975 musel odísť zo SAV a o dva roky neskôr ho vylúčili z KSC.

Čarnogurský bol vo väzbe do polovice decembra 1976. V priebehu vyšetrovania zmenili obvinenie na podvracanie republiky (§ 98 Tr. zák.). O zaistených pisomnostach podal

Pána Rumanovského sme sa spýtali, či sa dá historicky vymedziť obdobie, kedy sme sa začali odlišovať od všetkých ostatných etník a akí boli Slovenci — teda praslováci.

— Prvá differenciácia v našom jazyku nastala už v ranom stredoveku, jasne sme sa odlišovali od ostatných. Proces uvedomenia si etnickej výlučnosti musel u Slovákov nastúpiť už v čase, keď sa stretli v polovici 6. storočia s Avarmi. Tu nastal prvý differenciáčny prelom. Druhý zlomový prelom nastupuje počas Pribinovho kniežatstva. Teda o Slovácoch ako o národe hovorime už počne od 7. storočia. Pravda, ako hovorí prof. Kučera, — len celkom v rudimentálnej podobe, bol to však základ, na ktorom sme vybudovali dnešný moderný národ.

Vráťme sa k Slovienom, teda k praslovákom. Vraj to boli barbari. Je to relativne — záleží na tom, kde je pevný bod tejto mierky. Podľa iluminácie starouhorského „notáriusa“ kráľa Bela III., zvaného Anonymus, kde zobrazil story s bielym koňom pre Svätopluka II., ani slovanský kráľ, ani slovenska šachta na barbarov nevyzerajú.

Ked o tisíc rokov neskôr maďarský maliar svetového formátu Michal Munkácsy naľaloval obraz Honfoglalás (Zaujatie vlasti) — dnes je v maďarskom parlamente na celej ľalnej strane — v jeho centrálnej časti zobrazil hrdého vojvode Árpáda s družinou kmeňových náčelníkov a úctivých pohostinných slovanských veľmožov. Nie preto, že

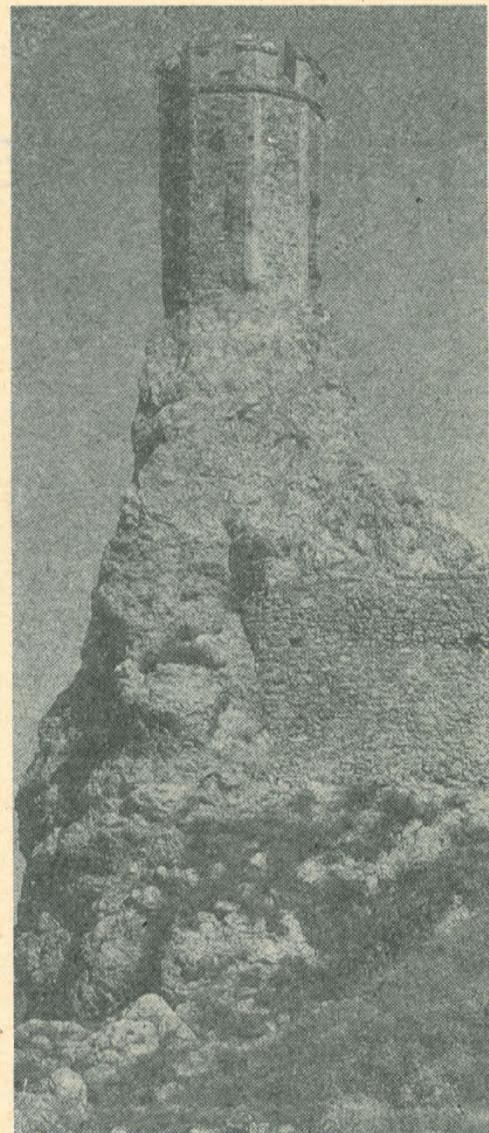
Kto najviac uprel Slovákom a slovenskému národu právo hlašiť sa k veľkomoravským, predovšetkým cyrilometodským tradíciam?

Ideológovia veľkomadárstva. V roku 1896 sa mocipáni Uhorska rozhodli, že na vrcholci devínskej hradnej skaly, tam, kde sa odviedoval Ludovít Štúr so svojimi študentami na vlasteneckých výletech v roku 1836 postavili milenárny pylón a aby demonstrovali veľkomadárskú štátu ideu na úkor slovenského a slovanského vedomia, postavili sochu starouhorského vojvode Árpáda. Odhalili ju s veľkou pomponou za účasti novinárov z Bratislav, Pešti i Viedne. Noviny Hiradó už vteden deň podporovali Bratislavčanov maďarskej národnosti, aby pestovali myšlienky významu Devína pre maďarstvo...

Ked na novy rok 1919 česko-slovenské jednotky obsadili Bratislavu, následné správy budapeštianskych šovinistov šokovali: Vojaci roty, ktorí z Bratislavu dislokovali 7. januára 1919 do Devína, zničili „symbol maďarstva“, milenárny pylón a sochu Árpáda rozbili, kusy stavebných dieleov pozahadzovali z brala pod hrad. V roku 1921 sa objavili v tlači fotografie, na ktorých slovenská národná reprezentácia ukazuje trosky „veľkomadarskej slávy“ českému spisovateľovi Aloisovi Jiráskovi, skutočnému priateľovi slovenského národa.

Každá doba je pominuteľná — to je zákon prírody — škoda len, že sa nemôžeme pána profesora Václava Chaloupeckého, historika v období od roku 1919 po rok československého rozpadu 1938, teda v čase prvého súžitia Slovákov a Čechov v masarykovsko-benešovskej republike, štátneho inšpektora archívov a knižníc na Slovensku, spýtať, ako to bolo s výkladom slovenských dejín v čase od roku 1922 po rok 1938, keď na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského prednášal historiu. Je pravda, vychoval prvú povojnovú generáciu historikov na Slovensku, nezviedal iba univerzitu, ale i Učenú spoločnosť Šafárikovu, ba i Matice slovenskú, svedomite sa boril s nositeľmi hungaristicko-étatistických názorov, odkryval úkly revizionizmu maďarskej mešiackej historiografie. Dejiny Slovenska však vysvetľoval cez prízmu česchoslovakizmu a pragocentrizmu. Na fakulte Univerzity Komenského sa uviedol obhajobou koncepcie jednotného československého národa, i keď mu ako mimoriadne nadanému historikovi muselo byť zrejmé i to, o čom sa zmieňuje dnes aj profesor Matúš Kučera, že Slováci nemôžu byť ako vetva československého národa, lebo z pravosti prišli inak a inokedy, nie naraz zaujali územia, na ktorých žijú podnes.

V rámci totalitného pohľadu na cyrilometodskú tradíciu v našich dejinách, bola

Dievčenská veža na hrade Devín

hodnota vierozenstva iba spominaná a násprutná. Naša spoločnosť chce túto dlžobu slovenskej histórii splatiť. V rámci cyrilometodskej spoločnosti budú pracovať tri sekcie: náboženská, umelecká, kultúrnohistorická a kruh zahraničných priateľov Slovenska, srdečne vás, milí rodáci pozývame. Adresa: Cyrilometodská spoločnosť, Hradná ul. č. 5, 841 05 Devín, ČSFR

HENRIETA KRIŠTOFOVÁ

u Slovanov a u Slovienov zvláš bol na prvom mieste princíp mieru s takmer pozdravom „Host do domu — Boh do domu“ Miliar zobrazil všetkých dôstojne a Slovienov nie ako bezbranných pastierov „dobytku, ale ako hrdých, stavovský differencovaných hospodárov podľa hierarchie postavenia pri kráľovskom dvore, ozbrojených mečmi germánskeho typu. Michal Munkácsy Slovienov zobrazil ako zručných, mûdrych ľudí, akí neskôr, po založení mladého Uhorského štátu podľa organizácie Veľkomoravskej riše, učili hrdých hungárskej bojovníkov, una vených bojovou cestou života, na ktorej stratili prveľa krvi, dorábal chlieb každodenný v potu tváre a tak, ako ich to naučili soľniski bratia Cyril a Metod, modlit sa „štvrťm liturgickým“ slovenskym jazykom to naše

„Otče náš, iž jesi na nebesiech, do prietsja carstvie tvoje...“

znalecký posudok Ján Kvasnička, rektor Univerzity Komenského a člen UV KSC. O elaboráte z roku 1968 na žiadosť Bohuslava Gracu napísal: „...obsahoval nehorázne požiadavky reakčných sil katolíckej cirkevnej hierarchie a Čarnogurský ho zostavil podľa rady, pokynov a pisomných materiálov od katolíckych knazov — bývalých exponentov Ľudáckeho režimu, ktorí sa spolu s ním nádejali kontrarevolučnou situáciou v krízových rokoch.“

Trestné stíhanie proti Čarnogurskému roku 1978 zastavili „pre vysoký vek“. Zadržané písomnosti mu však zhabali, rovnako Jozefovi Jablonickému. Čarnogurskému vrátili len veľký portrét Andreja Hlinku, ktorý viel v jeho pracovni.

V ďalšom desaťročí bude verejnosť opakovane počuť o jeho konfliktoch so Štátou bezpečnosťou. Čarnogurský v nich zdáaleka neťahal za kratší koniec.

▼ Cím ▼ zije Tribs

POKRAČOVANIE ZO STR. 4

t.zn. predošlým majiteľom dvojjazyčná tabuľa neprekážala. Teraz však, ako už bolo spomenuté, obchod je v rukách súkromníka, ktorý nie je priaznivo naklonený našej menšine. Preto je potrebné — ako to mnohi krajania prizvukovali, aby budúci nový zákon o národnostiah, až bude schválený, zahrňoval aj takéto otázky. Podobne je so slovenskými bohoslužbami, školstvom a vôlebami s nášou národnou kultúrou. A tak na margo slovenských bohoslužieb zaujímalo ma, či krajanský aktiv konzultoval tento problém s miestnym farárom. Kývali hlavami, že boli,

ale im vraj povedal „že čo cheú, vedť vás (Slovákov) je len hrstka.“ Keby aj bola len hrstka — čo je mienka iba pána farára — aj tak má právo na bohoslužby vo svojom národnom jazyku.

Slovenčina sa na základnej škole v Tribsi nevyučuje. Aj v tejto veci tribšanskí krajania „prepadli“. Podobne ako farár, miestny riaditeľ školy to po svojom zdôvodňoval, že vraj „slovenčina nie je medzinárodným jazykom a s ňou sa deti nikam nedostanú.“ Nariadenie ministerstva národnej edukácie o zásadach vyučovania materinských jazykov nič nespomína o medzinárodnom jazyku a riaditeľ o tom dobre vie. Preto nemal by sa zhadzovať takými nesérióznymi argumentmi.

Dúfajme, že v neďalekej budúcnosti národnostné problémy budú predsa urovnane a naši krajania sa stanú skutočne rovnozáväznymi občanmi, akými v demokratickom Štáte majú byť.

Pripravil J. PIVOVARČÍK

ZIVOT

Cílos 4/1991 Ročník 34 13

ARTHUR PORGES

Zmena k lepšiemu

Na vydieračoch — v porovnaní s ostatnými druhmi zločincov — je čosi mimoriadne deprimujúce. Vydiereči sú, na rozdiel od zlodajov, pašérakov, priekupníkov či iných vyvrehľov, nebezpečný rovnako za mrežami ako na slobode. Okrem toho jediní zo svojej branže sú schopní predať ten istý tovar nespočetne veľakrát. Ak si obec kúpi povedzme negatív, môže si byť stopercentne istá, že vydiereč si nechal na pamiatku zapár fotópií, takže tento obchod vlastne nič nevyriešil. Takéto obchody sa potom fahajú veľmi dlho, neraz až dovedy, kým v tom neúnavnému vydierečovi nezabráni jeho vlastná smrť. Avšak ani vtedy ešte obec nemôže byť celkom bezpečná. Mŕtvi zločincov zvyčajne už neohrozujú nikoho, vydiereči sú však aj v tomto prípade výnimkou. Nejeden zanechá u svojho priateľa alebo dokonca u notára v zlepenej obálke list, na ktorom je napísané: Otvorit v prípade mojej smrti. Taktôž sa vydiereč poistí, aby ho jeho klienti, ktorí sú už neraz na konci so silami, nespislali na večného odočinok skôr, ako treba. A tak si vydiereč žije pokojným životom a zhŕňa peniaze za svoje nekalé činy.

Gene Sinclair bol vydierecom a treba povedať, že patril k tým najlepším. Dobre plnil za informácie všetkého druhu, potom si ich roztriedil a po dokonalom zvážení začal svoje obeť intenzívne ničiť. Donášačov mal všade: v kaderiach, v reštauráciach, na poštách, medzi domácim personálom, predavačmi, podomovými obchodníkmi — jednoducho všade. A čo sa týka jeho obeti — prvoradou podmienkou u nich muselo byť dostatočne veľké bankové konto. Už úplne ideálne bolo, ak takýto človek vykonával ešte aj nejakú verejnú alebo spoločenskú funkciu.

Gene Sinclair neboli len taký obyčajný vydiereč. Bol inteligentný, rozumný a sčítaný. Nepoznal, čo je to súčit a nervy mal zo železa. Žil na veľmi slušnej úrovni, dával štandardne sprépiné, finančne podporoval zapár dievčat, ktoré mu spríjemňovali chvíle samoty a rád si odskočili do Las Vegas skúsiť štastic v rulete.

V tejto chvíli bol na návšteve u jednej zo svojich „najštedrejších“ klientiek. Mladá dáma, ktorá sedela v hostovskej izbe rozľahlého, elegantne zariadeného domu oproti nemu, sa akosi čudne chvila.

Sinclair zakaždým obdivoval jej nádherné oči, veľké a belasé ako nezábusky, no očarúvala ho aj jej dokonalá postava a vznesené vystupovanie.

— Naposledy ste mi predsa slúbili, že mi dáte do konca mesiaca pokoj, — povedala zronene.

— Aj som chcel, vete mi, — upokojujúco, vŕudne sa na ňu usmial — ale to viete, roulette je človeku zakaždým ináč naklonená.

— Takže ja mám financovať vašu prehru?

— Bohužiaľ. Vy jediná z mojich klientov máte v hotovosti pri sebe takú veľkú sumu.

— To sa teda mylité. Nemám nijaké peniaze. Možno na budúci mesiac, ako sme sa lohdli...

— Ale, ale, hádam nebudeme zbytočne strácať čas. Vás otec je predsa zámožný človek, najlepší neurochirurg všetkých čias. Vedľ len tá operácia prináša pol milióna dolárov, ba možno aj viac.

— Nemôžem ustaťne pýtať od neho peniaze, to jednoducho nejde!

Sinclair sa zamyslel.

— Hádam by ste len nechceli, aby som sa pozaváral s vašim snúbencom? Moje rozprávanie o vašom hriechu mladosti by ho určite zaujalo. A nie som si istý, čo by povedali jeho rodičia, keby sa dozvedeli, že ste mali v pätnásť rokoch dieťa...

Belasé oči zvlhli a zasvetila v nich iskierka hnevú.

— Ak poviete Georgeovi niečo také, na mieste vás zabije.

Oho, to by určite spravil, to verím. Má dokonale vyšportovanú postavu, s tým by som si veru nerad niečo začal, — vážne súhlasił Sinclair a na chvíľu sa odmlčal. — Neverím však, že by ten vás George bol až taký blázón, aby mi ublížil. Poznáte predsa moje zásady. Každý problém znamená u mňa zvýsenie cien a to by ste hádam nechceli, — dodal.

Nepovedala som, že by vás zmlátil, ten by vás rovno poslal na druhý svet!

— Ale, ale! — zasmial sa Sinclair. — To by bolo ešte horšie. Nechal som u svojho priateľa list pre prípad, že by sa so mnou niečo stalo. Otvoril by ho, len čo by sa dozvedel, že je po mne. Mám to všetko dobre premyslené.

Sklonila hlavu.

— No tak vidite. Najrozumnejšie bude, ak mi tie peniaze hned vyplatíte a ja zase pôjdem.

— Ja... dobre teda. Vyhrali ste. Len neviem, ako to vysvetlim otcovu... — rozplakala sa.

— To nebude treba, Lisa.

Mladá žena sa náhľivo zvrtla a Sinclair zmeravel.

— Otec! Myslela som, že si v nemocnici.

Vysoký, postarší muž sa na dcéru nepatrne poušmial, no ked' odvrátil pohľad, oči mal studené a nebezpečne odmerané.

— Viem o tom. Celý čas som o tom vedel. Bola vtedy ešte len dieťa, Georgeovi rodičia by to hádam pochopili. Nebudem však rizkovat.

Zaražene naňho hľadela.

— Nikdy si mi... po cele tie roky...

— Prečo by som ti to mal pripomínať?

Vedel som, že tvoja návšteva u Marylin nebolá nejakou dovolenkou, som predsa lekár. Nazdával som sa však, že bude lepšie, ak si budeš myslieť, že o ničom neviem. Prečo si myslíš, že tá adopcia prebehla tak hladko a bez akéhokoľvek rozruchu?

— A ten rozruch by ste istotne ani teraz nepotrebovali, — spomínal sa Sinclair. — Takže zaplatíte a ja vás nebudem ďalej zdržiavať.

— Obávam sa, že ste skončili, — ozval sa Padový hlas.

Sinclair prižmúril oči a vystrúhal ironickú grimasu.

— Mám vám vari zopakovať, čo som povedal? Ako môžu byť niektorí ľudia takí nechápaví? Nič iné vám neostáva, len zaplatiť. Alebo máte nejaký iný návrh?

— Povedal som, že ste skončili, — zopakoval lekár.

— Vari sa ma len nechcete zbaviť tu, vo vašom dome? — zasmial sa Sinclair. — Povedal som už vašej dcére, že svoje informácie nenosím iba tuto, — zaklopil si na čelo,

— ale mám u priateľa odloženú obálku. Takže ak ma chcete zabíti, radšej na to hned zabudnite. V tej chvíli, ako by sa roznieslo, že som mŕtvy — nezáleží na tom, akým spôsobom by som odišiel z tohto sveta — by môj priateľ list otvoril a bud by jeho obsah zverejniť, alebo by pokračoval tam, kde som ja prestal. Dobre vymyslené, čo poviete?

— Nemám v úmysle zabíti vás, — pokojne povedal lekár. — Ako ste správne uviedli, nemalo by to význam.

Dcéra nechápavo hľadala na otca.

— Potom ale neviem, otec, ako...

— Nechaj to na mňa, Lisa.

Lekár vytiahol z vrecka revolver a nameril na Sinclaira. Vydiereč neveriacky pokrútil hlavou.

— To predsa neurobíte, — zahabkal Sinclair. — Mojou smrťou nič nezískate. Takže to radšej odložte. Také veci nemám rád, náhľajú mi strach.

— K stene, hýbte sa! — rozkázal lekár a rukou, v ktorej držal zbraň, naznačil, aby sa ponáhľal. — Rukami sa opríte o stenu a rozkročte nohy.

Sinclair skúmavo pozrel na lekára a dokonale pochopil jeho pohľad. Nie, nemá v úmysle strieľať, no ak by Sinclair urobil hociký neželaný pohyb, kvôli čo by si mohol zmyslieť? Sinclair sa v ľudoch veru vyznal a tohto chlapa jednoznačne tipoval

Koláž Empe

za nebezpečného. Čo ak ho predsa len chce zabíti a telo ukryť? Ak by iba zmizol a ne-potvrdila sa jeho smrť, Conrad by list neovoril. To však lekár nevie. A potom — tela by sa len tak zbavil nemohol. Kto vie, čo má v úmysle. Rozhodne ho však netreba dráždiť, povedal si Sinclair a podišiel k stene.

Lekár ho dôkladne poprežral, či nemá zbraň.

— Zostaňte stát, — povedal a podišiel k písaciemu stolu. Odomkol prvú zásuvku a Lisa neverila vlastným očiam, keď videla, ako vyberá zo zásuvky dva páry policačních pút. Mlčky, s chirurgickou zručnosťou jedny potom nasadil Sinclairovi na zálpastia. — Nohy spolu! — príkazal a druhými putami mu zovrel členky.

— Správate sa veľmi hlúpo, — namietal Sinclair, hoci ani len netušil, čo má lekár za lubom. — To všetko vám prirátam k účtu, doktor.

Lekár mlčal.

— Povedal som vám predsa, že ma nemôžete zabíti, — podráždene vyštakol Sinclair.

— Existuje množstvo spôsobov, ako človeka navždy umličať bez toho, že by ho boľ treba zabíti, — pokojne poznámenal lekár.

— Co to tárate? Chcete mi vari vyrezat jazyk alebo čo? Myšlite si, že neviem písat? — zúril už Sinclair.

— Nič také si nemyslím, — nevzrušene pokračoval lekár. — Aj keby ste boli ochrnutý, mohli by ste dávať znamenia očami...

Sinclaira obial pot. Lekárove slova a jeho rozvaha ho doslova šokovali.

— Taká bezohľadná kreatúra ako vy si svoj život vôbec nezaslúži. Dnes ráno som vyoperoval štvorročnému dievčačkú očný nerv — navždy som ju osleplil. Mala mozgový nádor a ak by zostal dnu, zomrela by. Musel som jej ten nerv vybrať. A viete, čo to chudá povedalo, keď sa prebral z naruky? Kričala: „Mami! Mami! Ja sa nemô-

žem zabetiť!“ Nevie ešte, čo je to slepotu. — Lekár sa na chvíľu odmlčal. — Čože je tvoj život v porovnaní s jej? Nič, nula, to mi ver.

— O čom to hovoríte, vy blázoni?! Vari ma chcete oslepiť?

— Vôbec si ma nepochopil. Chcel som ti len ukázať, aký je rozdiel v hodnote života. Nie, nemám v úmysle oslepiť ňa. Zbraňou vydieračov je mozog, nie zrak.

— Otec! — zvolala Lisa a zbledla. — To nesmieš!

— Ale áno, Lisa, sмиem. A musíme. Napokon, možno sa potom z neho stane celkom iný človek.

Sinclaira sa zmocnila panika. S putami na rukách a nohách chcel odskákať k dverám, no po prvom skoku stratil rovnováhu, zavalil sa na zem a nevedel sa postaviť. Lekár podišiel k svojmu kufriku, vybral z neho injekčnú striekačku a ampulku s akousi tekutinou, naplnil injekčnú striekačku a pomaly ako dravec, zakrádajúci sa k svojej obeti, podišiel k Sinclairovi.

— Uvoľní sa, — povedal profesionálnym hlasom lekára, ktorý by každého pacienta vedel upokojiť. Sinclaira však privádzal do nepríčestnosti. — Vôbec to nebude bolieť. A keď sa preberieš, bude už po všetkom, — a po tvojej pamäti nebude ani stopy.

— To... to nemôžete! — jačal Sinclair. — Pustite ma. Sľubujem, že už sa tu nikdy viac neukážem. Už nebudem do vás chcieť ani cent.

— Takým ľudom ako ty nemožno veriť, — povedal lekár a obnažil Sinclairovi predlaktie.

— Príde sa na to, čo ste so mnou spravili! Určite sa na to príde! Basa vás nemimie!

— Nikto nebude vedieť, že si bol niekedy operovaný. Nechám si ňa tu dovtedy, kým sa rana celkom nezahojí. Budé vlastne nepatrná — stačí dlhá ihla vpichnutá na správne miesto. Ak by som sa náhodou kúskok

minul, spôsobilo by to zopár ďalších drobných defektov, napríklad krívanie, tiky na tvári, ochabnutie lokálneho svalstva, no to nebude vôbec podozrivé.

— A čo môj list? Je v ňom presne uvedené, kde sú fotokópie všetkých dokladov o narodení dieťaťa.

— Takže ten list nie je až taký dôležitý. Stačí nájsť tvoju kartotéku s dokladmi. Múdro si si to vymyslie, len čo je pravda. No nič, to, vďať ty povieš, kde ju máš, — povedal lekár a vpichol ihlu do žily.

— Počkajte! — kričal Sinclair. — Poviem vám to, hned teraz vám to poviem, dám vám všetky doklady, ak ma pustíte. Môžete všetko vlastnoručne spaliť!

— Eutujem, — povedal lekár a pomaly stíala piest injekčnej striekačky. — To by mi nepomohlo. Všetky tie dokumenty máš v hľave. Vidiš, vidiš, vybral si si zlého klienta. — Vytiahol striekačku. — Sladké sny!

— Otec! — vystrašene sa ozvala Lisa a podišla k otcovi.

— Ty ho vážne chceš operovať?

— S vydieračom sa nemôžeš baviť v rukavičkach, Lisa.

— A ako sa chceš zbaviť tých dokladov? Vari sa nepôjdeš niekde vlámat, aby si ich mohol spaliť?

— To istotne nie. Pamätáš sa na Miku Garrityho? Povrávalo sa, že to bol jeden z najšikovnejších zlodejov.

— Pamäťám. Pred rokom si mu operoval dcérku. Volala sa tuším Jane, nie?

— Správne. Keď som jej zachránil život, získal som priateľa. A keď tento tu prehovorí — a on isto prehovorí — požiadám Garrityho o malú službu. Z vďačnosti ku mne nikomu nepovie, kde bol a čo tam vziať.

Lisa mlčky sklonila hlavu.

— Neboj sa, dcéra moja. Ver mi, nikomu takáto zmena k lepšiemu, o akú sa postarám, neprospeje väčšmi ako jemu.

— Ďakoval som náhode, že mi umožnila stretnúť sa a zoznámiť s dievčaťom, ktoré uprostred ohromného mraveniska ľudí, smerujúcich sem-tam, zavádzala poriadok, usmerňovala motorové rúšne, vlakové súpravy.

Náš spoločný život sa začal ako dve koľajnice, ktoré sa počas medových týždňov nikde nestretli. Manželská lokomotíva našerala paru. Od šťastia sa mi točila hlava.

— Dnes večer, — povedala mi v druhom mesiaci — sa zastavím u kolegyne Dosevovej, potom pôjdem k priateľkám Veskovovej, Stanevovej, Petrovovej a Kavrakovej z Hornej Oriachovice.

Dievča zo staničného ampliónu vybledlo, objavila sa nová žena, ozývajúca sa mi telefónicky:

— Budem meškať pätnásť minút, pretože som u Petrovovej zo stanice Krastec.

O pätnásť minút znova:

— Prídem o tridsať minút, pretože som sa zdržala u kolegyne Veskovovej z Pordimu!

Keď sa mi o tridsať minút ozvala, že bude znova meškať, nervózne som skrikoval do slúchadla: — Sylvia!

V duši som mal mal zmäťok, checlo sa mi húkať ako lokomotíva pri vchádzaní do tunela, no ona ma predbehla a povedala:

— A ty čo? Chceš, aby som ňa vypravila na vedľajšiu koľaj?

A toho večera som meškal dlhšie ako plovdivský vlak. Mrholil drobný dážď a ja som sa ju vydal hľadať po rozličných staniciach. Našiel som ju v jednom rohu, a ako sa neskôr ukázalo, s rušnovodícom posunovacieho vlaku.

Chcel som zapískať na všetkých klaksónoch vlakového dopravného systému. Chcel som jej dať zauchu, no zdržal som sa.

Odišiel som a hodil som sa na mokrú mestskú lavičku. Dlho som tam sedel bez toho, aby ma niečo zaujímal.

Vlak myšlienok mi letel šialenou rýchlosťou neznámym smerom. V jeho oknách sa mihotali sotva rozoznateľné tváre žien rozličných profesii.

ĽUBOMÍR KANČEV

Profesionálky

Založiť rodinu je ľažká práca.

Nie preto, že byty sú tesné — dve izbičky, kuchyňa — ale pretože existujú ľudia s profesionálnymi defektami.

Moja prvá žena bola výskumníčkou vo verejnom stravovaní. Všetko sa začínalo a končilo jej prácou. Dokonca aj vo voľných dňoch otvárala chladničku a hovorila:

— Opäť bravčové? Zunovali sa mi tieto masnoty! Kúp uhlrohydryáty. Už dávno si nenaplnil chladničku pektinmi... Dosť bolo bačičkov „Kaliakra“...

Ako teraz si spomínam, ako sa pri jednom svadobnom stole zhrozila a zakaždým zjajkla, keď som ruku s vidličkou natahoval k tanieru.

— Neber si z rebierok! Sú tučné! Sto gramov obsahuje množstvo joulov. Vezmi si z baranieho! To stimuluje žlčnik! — Keď som jej neodpovedal, pretože mi to bolo neprijemné medzi cudzími ľudmi, pokračovala: — Neber si zo šalátu! Vedecké stravovanie odporúča marinované na zelenine. Neber si ani filé. Pre teba je to škodlivejšie ako vyfajčiť jednu cigaretu! Zjedz tieto dva listky hlávkovej kapusty. Vitamin C! Vezmi si olivy! Každá jedna obsahuje... Neodhadzuj bobkový list! Jeden bobkový list osviežuje tak ako pätnásť minút prechádzky po parku!

Môj organizmus dostával neustále kvalifikovanú pomoc. Začínať som si vsímať veci, ktorým som predtým venoval pozornosť len jedným okom. Mal som pocit, že neobedujem či večeriam, ale dostávam joly a kalórie.

— Dajte mi štristo kalórii paradajok! — hovoril som, akoby som ich ani nechcel pre seba, ale pre nejakého cudzího človeka, t.j. môj organizmus. — Dajte mi pästo kalórii fazule.

Jedného dňa som nevydržal a tak buchol päťšťa do stola, že sa prevrátil pohár s mliekom, ktoré obsahovalo osemstošdesaťšesť kalórií. Svojej žene som povedal, že to takto dalej nejde.

Moja druhá manželka bola štatistička.

— Priznal som sa, že osoznejšie pre nás oboch bude sa rozhovieť.

Moja druhá manželka bola štatistička. Držiteľka odznaku „Percentuálne najlepšia“. O jej profesií som dlho rozmýšľal. Je abstraknejšia v porovnaní s profesiou výskumníčky verejného stravovania. Šťastný som bol desať mesiacov. V jedenástom mi povedala:

— Sto percent mužov s tvojou praxou má vyšší plat.

Napäťo som mlčal.

— Tridsať percent žien sa rozhádzajú len preto, že im neodpovedajú na ich otázky. Dvadsať percent mužov považuje rady svojich žien za rozumné...

— A kolko percent žien predpokladá, že vedú hlúpe rozhovory?

— To nie je vedecká otázka, ale do škriepky! — hrdo mi odpovedala žena. — Deväťdesiat zo sto mužov dostáva infarkt len preto, že sa škriepia so svojimi ženami, hoci tie majú vrodený zmysel pre otázky života!

— A aké je percento žien, ktoré nemá počít miery?

— A vieš čo si ty? — skočila. — Si sli-mák! Takými je jedno percento. Ty patríš do toho percenta!

Rozviedli sme sa, pretože štyridsať zo sto manželstiev sa rozhádzajú.

Moja tretia manželka mala nezvyčajne mäkký a prijemný hlas. Skôr, než som uvidel jej zdvihnuté oboče, odkryté čelo, upriamené hnedé oči, počul som jej hlas.

— Vlak do Kurilovce, Červeného brehu, Pordimu, Plevenu a Hornej Oriachovice odchádza z ósmej koľaje o dve minuty! Oriachovice, Plevenu, Pordimu, Červeného brehu, Kurilovce, Sofie!

Veliteľský tón a starostlivosť, teplotu a poriadok bolo cítiť z hlasu na hlavnej stanici.

OBVODNÁ SCHÔDZA NA ORAVE

ZINTENZÍVNÍŤ NAŠU KRAJANSKÚ PRÁCU

Dalo by sa povedať, že pod takýmto heslom sa 17. februára tr. konala v Jablonke schôdza Obvodného výboru KSSCaS na Orave, prvá schôdza obvodu v tomto roku. Spočiatku sa sice zdalo, že sa pre málou účasť nesuskutoční, no ako neskôr vysvetlo, členovia OV predsa len nezadobávali svoje krajanské povinnosti a väčšina sa na schôdzku dostavila. A tak hoci za obložmi zavýjala fujavica, krajanské podujatie sa mohlo nerušene konáť.

Vedúci zasadania, predseda Obvodného výboru na Orave Augustin Andrašák oboznámil účastníkov s celkovou situáciou Spoločnosti, ako aj oravského obvodu so zvláštnym prihlásením na fakt, že sa naša organizácia po vyše 40-ročnej kontrole komunistického Ministerstva vnútra dostala pod opateru ministerstva kultúry a umenia. Zároveň zdôraznil, že naša stará vlast nás nenecháva samých, že nezabúda na svojich rodákov, Slovákov a Čechov žijúcich v Poľsku, čo potvrdili najvyšší predstavitelia Česko-Slovenska na stretnutiach so zástupcami našej Spoločnosti: Prezident ČSFR Václav Havel, bývalý podpredseda federálnej vlády ČSFR dr. Ján Čarnogurský a na jeseň premiér Vladimír Mečiar a ďalší členovia vládnej delegácie v Krakove.

Na druhej strane — ako sa poukazovalo v správe — aj ústredné poľské orgány si uvedomujú, že Poľsko nie je jednonárodný štát, ako to presadzoval predošlý komunistický systém, ale že na jeho území žijú okrem našej menšiny aj Ukrajinci, Litovci, Nemci, Bieloruci, Cigáni, Židia a iné etnické skupiny. Žiaľ, stáva sa, že miestne orgány nevhodne interpretujú rôzne nariadenia, najmä keď sa — priamo či nepriamo — týkajú našej menšiny, napr. v oblasti vyučovania materinského jazyka. Členovia schôdze sa tiež dozvedeli, že prednedávnom bola pri vláde vytvorená Komisia pre otázky národnostných menšín. Nevedno však, ako sa zdôrazňo-

valo, prečo v nej nie je zástupca Nowosączského vojvodstva.

Veľa pozornosti venovali krajania činnosti obvodného výboru v nastávajúcom období. V tomto kontexte sa hovorilo, že väčšina úloh, najmä kultúrnych, bola vlnaní splnená, čo však neznamená, že možno pokojne založiť ruku, ale naopak, treba našu činnosť ešte viac zintenzívniť.

Pripomeňme, že v kultúrnej oblasti sa veľmi dobre ukázali naše dychovky, divadielko z Podvľaka a folklórny súbor Kordon z Malej Lipnice. V súvislosti s tým členovia OV nastolili požiadavku založiť na Orave niekoľko nových folklórnych súborov. Rozsiruje sa kultúrna výmena. Vlani bolo na Hornej Orave detské profesionálne divadielko z Bratislav, dychovka z Trstenej a tanecná skupina z Námestova. Je potrebné túto činnosť ešte viac zaktivizovať a nadviazať i ekonomickej spoluprácu s rodákom na Slovensku.

Otázka aktivizácie krajanskej činnosti je hlavným bodom pracovného plánu Obvodu na rok 1991. Vzťahuje sa to nielen na predsedov a členov miestnych výborov, ale aj radových členov KSSCaS. Treba sa zvlášť upriamtiť na tie miestne skupiny, ktoré v práci ochabli, kde sa v podstate nič nerobí. Je ich viac. Obvodný výbor sa zaviazal vybaviť pre najaktívnejšie MS deoprehrávače. Naliehavé je i zvýšenie počtu žiakov na vyučovaní slovenčiny. Zatiaľ sa vyučuje len na desiatich oravských školách s priemernou frekvenciou 6–20 žiakov. Treba tiež vynaložiť všetko úsilie pre zavedenie slovenských bohoslužieb vo všetkých oravských obciach, bez výnimky.

V nadchádzajúcom jarnom období obvodný výbor plánuje uskutočniť výstavu maliarskych prác kr. L. Mšalovej a v máji uskutočniť prehliadku dychoviek v amfiteátri v Jablonke, no a dôstojne osláviť 40. výročie založenia slovenského lycea v Jablonke, ktoré vzniklo z iniciatívy našich krajanov.

Možno konštatovať, že na schôdzi viedol optimistický duch. Teraz treba dbať o to, aby naštolené úlohy boli realizované v praxi a požiadavka aktivizácie nebola len prázdnym slovom.

Text a foto:
JOZEF PIVOVARČÍK

NOVÁ BELA

EŠTE O JÁNOŠÍKOVEJ JASKYNI

Som veľmi rád, že Život uverejnil na záver minulého roku zaujímavý článok o Jánošíkovej jaskyni v Oblazovej skale, nachádzajúcej sa nedaleko našej obce Nová Belá. Zároveň sa teším, že práve tu, v našom chotári, bol objavený tak cenný nález — bumerang spredu 23.000 rokov, ktorý vyvrátil všetky do terajšie teórie o pôvode tejto zbrane. Nečudo, že správu o tomto senzačnom objave a názvy Oblazová skala a Nová Bela uvierajú v mnohých svetových časopisoch a novinách od Nového Zélandu cez Európu až po Spojené štaty. Naša obec sa stala slávna vo svete a ako Belan som na to veľmi hrdý.

Prekvapilo ma však jedno, že o cennom objave nič nepísala poľská tlač. Vari o tom nevedela? Pochybujem. A predsa bolo o čom písat. Obyvatelia Novej Belej, vďaka iniciatíve krajana Jozefa Bryja, mali možnosť sa stretnúť v klubovni miestnej skupiny s vedcami, archeológmi a súčasne obdivovať objavené poklady. Počas stretnutia podrobne porozprávali o vykopávkach v Oblazovej skale a o význame ich objavu. Popisali nám nájdené predmety, oboznámili nás s plánami ďalších výskumných prác a odpovedali na otázky krajanov.

Mňa zaujímalo, či výskumy boli utajované, že poľská tlač o nich nepísala. Vedci odpovedali, že písala a ukázali dva malé výstrežky v novinách. V jednom sa hovorilo, že skupina vedcov z Poľskej akadémie vied v Krakove objavila v jaskyni pri Novom Targu cenné predmety majúce svetový význam... A ešte niekoľko všeobecných viet. V druhej noticke sa spomína, že členovia Poľskej akadémie vied počas výskumných prác našli cenné predmety v obci Oblazova. Nasledovali ďalšie vety a ďalšie chyby. Zdalo sa mi, že čítam správu o nejakých iných vykopávkach a nie o Novej Belej. Neskôr som sa dokonca v súpisu poľských obcí pokúšal nájsť Oblazovú, no, pochopiteľne, nenašiel som.

Podľa mňa je to dôkaz nezodpovednosti novinárov, ktorým ani na um neprisko zistiť správny názov lokality, kde boli objavené „cenne predmety“. Čitatelia sa pritom ani nedozvedeli o aké predmety ide. Zahraničná tlač sa tých chyb vývarovala. Je to podľa mňa lajdáctvo. Možno sa potom čudovať, že tlač nie je vie-rohodná?

Napadlo ma, či v tomto prípade nejde o niečo iné. Keby k objavu došlo v Szaflaroch, Ło-

pusznej, Bialom Dunajci bud Bialke, asi by takýchto chyb nebolo a tlač by sa o tom široko rozpísala. Možno je to preto, že ide o Spiš a najmä o Novú Belú, ktorá je svojou slovenskou na Podhale známa.

Chcem ešte dať, že počas stretnutia archeológovia spominali, že po skončení výskumu by mohli niektoré predmety nechať v Novej Belej. Mohli by sme v klubovni zriadíť akési archeologické minimuzeum. Bola by to pre obec cenná pamiatka, ba pre celý Spiš. Dúfam, že naša Spoločnosť by pre tento cieľ nejaké finančné prostriedky našla.

Na záver chcel by som poďakovať redakcii Života, že ako jediná v Poľsku tak pekne a široko opísala výskumné práce a cenné poklady z novobelskej Jánošíkovej jaskyne.

JÁN FRANKOVIC

Píšem Vám, vážená redakcia, trochu oneskorene o jednom z našich podujatí, ale ako sa hovorí, lepšie neskoro ako nikdy. U nás v Novej Belej sa na záver starého roka buď na začiatku nového konajú krajanské stretnutia. Aj tento rok, presnejšie 12. januára, výbor miestnej skupiny Spoločnosti organizoval takéto novoročné stretnutie, na ktoré pozval všetkých krajanov — členov MS KSSCaS. Otvorila ho predsedníčka výboru, krajanka Júlia Šćureková, ktorá všetkým zaviesla vela zdravia a spokojnosti vyjadrujúc zároveň presvedčenie, že sa budú aktívne zapájať do krajanskej práce.

Nemusím zdôrazňovať, že na stretnutie prišlo skutočne veľa krajaniek a krajanov. V miestom ovzduší si mohli pobesedovať a prijemne stráviť čas. Ako už na takýchto tradičných stretnutiach býva, zahrála i hudba a krajania si zatańcovali a veselo sa zabavili.

Predsedníčke, miestnemu výboru a všetkým, čo prispli k zorganizovaniu tohto pekného podujatia, patrí za to srdečná vďaka. Bol by som rád, keby sa takéto krajanské stretnutia konali aj v iných miestnych skupinách.

JOZEF BRYJA

HARKABUZ

Nadišiel konečne čas svedomitého hodnotenia uplynulého obdobia, čas písania pravdy o osudech nášho krajanského hnutia v rokoch totalitného režimu. Dobre si pamätám prvé povojnové mesiace a roky, keď vznikla naša organizácia. Tažko, ba veľmi ľahko bolo vtedy Slovákom. Prvé organizačné schôdzky krajanov sa spravidla museli konáť tajne, neskoro večer a v noci. Bezpečnosť neustále snorila po dedinách a nedaj Boh, aby

natrafila na takúto schôdzku — väzenie a bitie boli isté.

Bezpečnosť a milícia — to boli páni, dalo by sa povedať, živoť a smrť. Mohli všetko a si aj dovoľovali. Pamäťom sa, ako v roku 1956 sa u krajanana Jozefa Smiecha konala svadba a neskoro večer sa tam zrazu zjavili na motocykloch milicionári z Jablonky. Bez pozvania si sadli za vrchstola, začali piť a chovávali sa veľmi dotieravo. Keď ich ktorí upozornili, aby sa chovali slušnejšie, vrhli sa naňho a do krvi ho zbili. O niečo skôr miestna skupina Spoločnosti v Harkabuze zorganizovala tančnú zábavu, aby získala nejaké prostriedky na svoju činnosť. Okamžite sa tam zjavila milícia z Jablonky, no nie kvôli zachovaniu poriadku, ale aby zabránili zábave. Nuž a najlepším spôsobom bolo zbiť organizátorov. Viaceri z nich ešte žijú: Jozef Harkabuz (92 rokov), Florián Rapač (85), Albin Harkabuz (70) a ďalší. K tým, čo najviac utrpeli, patrili členovia výboru miestnej skupiny, ktorí by o tom mohli veľa povedať.

Keď sa konečne krajanom zo Spiša a Oravy podarilo prekonat všetky prekážky a zorganizovať Spoločnosť, schválili stanovy a všetko zaregistrovať, zdalo sa, že už budeme mať pokoj a nemusíme sa nikoho obávať. Skutočnosť však bola iná. Spoločnosť stále komuś prekážala a o pokoji sa nedalo ani snívať. Dočadalo k roztržkám v školách, k páleniu slovenských kníh, z kostolov boli odstraňované slovenské nápisy a zástavy, krížové cesty a dokonca dvojramenné kríže, ktoré tiež svedčili o slovenskej tradícii na tomto území. Pred necelým rokom bol takýto dvojramenný kríž odstránený počas opravy ko-

stola v Podvŕku a nahradený jednoramenným, samozrejme bez súhlasu veriacich.

Keď nič nedokázalo odradiť krajanov, naši odporcovia si vymysleli nový spôsob. Pokúsili sa národnostne rozdeliť a znepriateliť Oravcov, čo krajania pocitili na vlastnej koži. Keď sa vybrali po prídeľ uhlia počuli, že vraj majú kúriť pňami, lebo uhlie je ich a nám neprislúcha. Podobne bolo i s inými prídelmi.

Bývalý náčelník gminy v Rabbe Wyžnej, nazývaný často statinovec, mal na krajanov svoje spôsoby a nejedného doslova vyhodil z kancelárie. Aj so mnou si vyrovňaval svoje účty po tom, ako sme spolu s našim richtárom Jozefom Sikorom, ako členovia národného výboru v Podvŕku, nechceli súhlasiť s administratívnym rozdelením Oravy, k akému neskôr došlo. Často sa potom na mne vršil, až kým nezačala horieť pôda pod nohami. Rýchlo odišiel do dôchodku, že ho ani nestihli rozpočítať. Ostatne, ktože mal vtedy rozpočítať stranickeho funkcionára?

Pamäťom sa, ako po vyhlásení vojnového stavu v Poľsku náčelník prišiel osobne do môjho domu, kde bola klubovňa MS KSSČaS v Harkabuze, a škododarostne plomboval dvere klubovne vyhľážajúc sa väzňom a inými trestami za jej otvorenie. To mu však nestačilo a nariadił bezpečnosti, aby ma internovali. Vzali ma ako nejakého zločinca a odviedli na gminný úrad do Rabby Wyžnej. Držali ma tam do neskorej noci, ale naštastie nič proti mne nemohli vymyslieť a tak na napokon prepustili.

Chcel by som spomenúť ešte jedno. Keď som ako dopisovateľ Života posielal korešpondencie do redakcie, diktátorský súdruh ná-

čelník ma často predvolával na úrad a vykrikoval, kto ma splnomocnil kritizovať gminu a všetko čo sa v nej deje. Písal som pravdaže len pravdu, no tá, ako sa hovorí, vždy oči kole. Za tým všetkým sa skrývali udaváči, ktorí nielenže donášali o každom článku, ale i o každej schôdzi miestnej skupiny v našej obci a o všetkom, čo sme tam hovorili. Stranická skupina v našej obci bola tak silná, že na svojich schôdzach, často v 5–10-člennom zložení, schvaľovala uznesenia platné pre celú dedinu majúcu više sto čísel. Obyvatelia obce sa na schôdzach nezúčastňovali, lebo ich hlasy, návrhy a požiadavky spravidla nemali žiadny vplyv a nemohli nič zmeniť.

Teraz, keď sme votili nového richtára, ktorým sa stal mladý človek Teofil Kondys, prišlo na schôuzu hodne ľudí. Dúfajú, že sa ich bude brať seriózne, že konečne budú môcť rozhodovať sami za seba.

Časy komunistickej moci sú už za nami. Verím, že už nikdy nedôjde k prenasledovaniu krajanov. Sice aj teraz krajania na Orave a hádam i na Spiši majú odporcov, ktorí by boli najradšej, keby Slovákov nebolo. Lenže právo je na našej strane a dedičstvo našich predkov — národné povedomie, jazyk, kultúru i tradície si nedáme vziať.

FRANTIŠEK HARKABUZ

MATURITNÉ POZDRAVY

Pozdravy zo slávostného odozvávania maturitných stužiek nám do redakcie poslali žiačky Gymnázia P.O. Hviezdoslava v

B. Neupauerová — J. Klukošovská

Kežmarku — Jolanta Klukošovská z Novej Belej a Beata Neupauerová z Nedece.

Našim maturantkám želáme veľa úspechov na skúškach a na vysvedčeniacich same jedinci.

REDAKCIÁ

ŠPOLOK

SV. VOJTECHA

Väčšina krajanov, najmä starších, si iste pamäťa rôzne katolické publikácie, ktoré vydával Spolok sv. Vojtecha v Trnave. Spolok mal na Spiši a Orave početnú člensku základňu a v mnohých krajanských domoch podnes opatrujú rôzne spisy, ktoré Spolok vydával: Starý a Nový Zákon, modlitebné knihy, spevníky, učebnice pre cirkevné Ľudové školy, Kalendáre (napr. Pútnik Svätovojtešský), knihy Katolícke noviny a iné tlač.

Dnes Spolok sv. Vojtecha môže opäť organizovať svoju členskú základňu. Vstupné členské na Slovensku je 100 Kčs a poplatok za podiel od roku 1991 je 50 Kčs. Každý krajan, ktorý má záujem o členstvo v Spolku, môže sa prihlásiť na adresu:

SPOLOK SV. VOJTECHA
ul. Radlinského 4
TRNAVA

Dĺžka v met- roch	Stredná hrúbka v cm.									
	47	48	49	50	51	52	53	54	55	
1	0.17	0.18	0.19	0.20	0.20	0.21	0.22	0.23	0.24	
2	0.35	0.36	0.38	0.39	0.41	0.42	0.44	0.46	0.48	
3	0.52	0.54	0.57	0.59	0.61	0.64	0.66	0.69	0.71	
4	0.69	0.72	0.75	0.79	0.82	0.85	0.88	0.92	0.95	
5	0.87	0.90	0.94	0.98	1.02	1.06	1.10	1.15	1.19	
6	1.04	1.09	1.13	1.18	1.23	1.27	1.32	1.37	1.43	
7	1.21	1.27	1.32	1.37	1.43	1.49	1.54	1.60	1.66	
8	1.39	1.45	1.51	1.57	1.63	1.70	1.76	1.83	1.90	
9	1.56	1.63	1.70	1.77	1.84	1.91	1.99	2.06	2.14	
10	1.73	1.81	1.89	1.96	2.04	2.12	2.21	2.29	2.38	
11	1.91	1.99	2.07	2.16	2.25	2.34	2.43	2.52	2.61	
12	2.08	2.17	2.26	2.36	2.45	2.55	2.65	2.75	2.85	
13	2.26	2.35	2.45	2.55	2.66	2.76	2.87	2.98	3.09	
14	2.43	2.53	2.64	2.75	2.86	2.97	3.09	3.21	3.33	
15	2.60	2.71	2.83	2.95	3.06	3.19	3.31	3.44	3.56	
16	2.78	2.90	3.02	3.14	3.27	3.40	3.53	3.66	3.80	
17	2.95	3.08	3.21	3.34	3.47	3.61	3.75	3.89	4.04	
18	3.12	3.26	3.39	3.53	3.68	3.82	3.97	4.12	4.28	
19	3.30	3.44	3.58	3.73	3.88	4.04	4.19	4.35	4.51	
20	3.47	3.62	3.77	3.93	4.09	4.25	4.41	4.58	4.75	
21	3.64	3.80	3.96	4.12	4.29	4.46	4.63	4.81	4.99	
22	3.82	3.98	4.15	4.32	4.49	4.67	4.85	5.04	5.23	
23	3.99	4.16	4.34	4.52	4.70	4.88	5.07	5.27	5.46	
24	4.16	4.34	4.53	4.71	4.90	5.10	5.29	5.50	5.70	
25	4.34	4.52	4.71	4.91	5.11	5.31	5.52	5.73	5.94	
26	4.51	4.70	4.90	5.11	5.31	5.52	5.74	5.95	6.18	
27	4.68	4.89	5.09	5.30	5.52	5.73	5.96	6.18	6.41	
28	4.86	5.07	5.28	5.50	5.72	5.95	6.18	6.41	6.65	
29	5.03	5.25	5.47	5.69	5.92	6.16	6.40	6.64	6.89	
30	5.20	5.43	5.66	5.89	6.13	6.37	6.62	6.87	7.13	
1/2 m	0.09	0.09	0.09	0.10	0.10	0.11	0.11	0.11	0.12	

Dĺžka v met- roch	Stredná hrúbka v cm.									
	56	57	58	59	60	61	62	63	64	
1	0.25	0.26	0.26	0.27	0.28	0.29	0.30	0.31	0.32	
2	0.49	0.51	0.53	0.55	0.57	0.58	0.60	0.62	0.64	
3	0.74	0.77	0.79	0.82	0.85	0.88	0.91	0.94	0.97	
4	0.99	1.02	1.06	1.09	1.13	1.17	1.21	1.25	1.29	
5	1.23	1.28	1.32	1.37	1.41	1.46	1.51	1.56	1.61	
6	1.48	1.53	1.59	1.64	1.70	1.75	1.81	1.87	1.93	
7	1.72	1.79	1.85	1.91	1.98	2.05	2.11	2.18	2.25	
8	1.97	2.04	2.11	2.19	2.26	2.34	2.42	2.49	2.57	
9	2.22	2.30	2.38	2.46	2.54	2.63	2.72	2.81	2.90	
10	2.46	2.55	2.64	2.73	2.83	2.92	3.02	3.12	3.22	
11	2.71	2.81	2.91	3.01	3.11	3.21	3.32	3.43	3.54	
12	2.96	3.06	3.17	3.28	3.39	3.51	3.62	3.74	3.86	
13	3.20	3.32	3.43	3.55	3.68	3.80	3.92	4.05	4.18	
14	3.45	3.57	3.70	3.83	3.96	4.09	4.23	4.36	4.50	
15	3.69	3.83	3.96	4.10	4.24	4.38	4.53	4.68	4.83	
16	3.94	4.08	4.23	4.37	4.52	4.68	4.83	4.99	5.15	
17	4.19	4.34	4.49	4.65	4.81	4.97	5.13	5.30	5.47	
18	4.43	4.59	4.76	4.92	5.09	5.26	5.43	5.61	5.79	
19	4.68	4.85	5.02	5.19	5.37	5.55	5.74	5.92	6.11	
20	4.93	5.10	5.28	5.47	5.65	5.84	6.04	6.23	6.43	
21	5.17	5.36	5.55	5.74	5.94	6.14	6.34	6.55	6.76	
22	5.42	5.61	5.81	6.01	6.22	6.43	6.64	6.86	7.08	
23	5.66	5.87	6.08	6.29	6.50	5.73	6.94	7.17	7.40	
24	5.91	6.12	6.34	6.56	6.79	7.01	7.25	7.48	7.72	
25	6.16	6.38	6.61	6.83	7.07	7.31	7.55	7.79	8.04	
26	6.40	6.63	6.87	7.11	7.35	7.60	7.85	8.10	8.36	
27	6.65	6.89	7.13	7.38	7.63	7.89	8.15	8.42	8.69	
28	6.90	7.14	7.40	7.66	7.92	8.18	8.45	8.73	9.01	
29	7.14	7.40	7.66	7.93	8.20	8.48	8.76	9.04	9.33	
30	7.39	7.66	7.93	8.20	8.48	8.77	9.06	9.35	9.65	
1/2 m	0.12	0.13	0.13	0.14	0.14	0.15	0.15	0.		

Pol'nohospodárstvo bez chémie

V poslednom období sa stále viac hovorí o zdravých potravinách, ktoré zaisťuje tzv. ekologicke polnohospodárstvo. Nadálej však šokuje myšlienka, že je možné polnohospodárstvo bez chémie.

Ekologicke polnohospodárstvo nie je vecou idealistov alebo priam maniakov. Treba si uvedomiť, že závislosť polnohospodárstva od chémie znamená začiatok bludného kruhu. Totiž zničenie prirodzených biologických závislostí nútí k stále intenzívnejšej chemizácii a neustálemu hľadaniu nových, útinnejších prostriedkov. Čím sa technológia produkuje na gazdovstve viac vzdialuje, od prirodzenej podmienok, tým radikálnejšie prostriedky musí rolník používať, aby dosiahol dobrú úrodu.

Chémia má vplyv aj na nás zdravotný stav. Asi 60 percent gastrických onemocnení je spôsobených tým, že jeme menej kvalitné potraviny alebo priam otravené niektorými zložkami pesticídov a minerálnych hnojív. Farmakológia, na ktorej sme v tejto situácii stále viacej závislí, je tiež chémiou.

Záchrana je ekologicke polnohospodárstvo, ktoré neznečisťuje prostredie a dáva zdravé potraviny. V Poľsku je ešte hodne miest, kde takéto polnohospodárstvo možno rozvíjať.

Nemožno však obžalovať rolníkov, že používajú chemické prostriedky, teda vyrábajú nezdravé potraviny. Dnes ešte najdôležitejším faktorom je efektivita a producentov nezaujima, kto bude jest ich produkty. Zatiaľ neexistuje v tejto oblasti emocionálny zväzok a pocit morálnej zodpovednosti. Sú to hodnoty, ktoré sa musia objaviť. Predsa rolníci obvykle vedia o škodlivosti používaných prostriedkov a dokonca dodržiavajú všetky predpisy.

Väčšina by si mohol myslieť, že produkcia iba čistých potravín nie je rentabilná. Nie je to pravda. Ekologicke polnohospodárstvo neznamená návrat do predpotopných čias a neprináša nižšiu úrodu ako dnešné polnohospodárstvo používajúce minerálne hnojivá a pesticídy. Rozdiel je v tom, že minerálne

hnojivá sa nahradzuje organickými a prostriedky na ochranu rastlín — neškodnými biologickými prostriedkami, ktoré dokonca v priaznivých podmienkach vôbec nebudú potrebné.

Môžno sa teda zaobiť bez postrekov. Hoci to znie paradoxne, jednako používanie chemických prostriedkov na ochranu rastlín prispieva v konečnom dôsledku k rozmnožovaniu sa škodcov. Takéto prostriedky ničia nielen rastlinozravý hmyz čiže škodcov, ale aj dravý hmyz, ktorý sa živí škodcami. Ten prvý sa rozmnožuje rýchlo, kým druhý pomalšie. Ak sa po postrekoch zachráni malé množstvo tohto so sebou bojujúceho hmyzu, vysvitne, že rýchlejšie sa rozmnoží rastlinozravý hmyz, lebo na rozmnoženie jeho prirodeného nepriateľa treba viac času.

Chémie možno nahradí organickými hnojivami, ktoré rolník môže sám vyrábať. Zoberme si príklad z lesa, ktorý si nevyžaduje hnojenie a postrekovanie. Listie padajúce zo stromov sa rozkladajú v podobe zlúčenín rozpustných vo vode, ktoré vďaka zrážkam prenikajú ku koreňom. Cyklus sa uzatvára. Je dôležité, že okrem minerálnych solí, vznikajúcich pri tomto rozklade, do pôdy presakujú aj organické zlúčeniny, ktoré chýbajú v minerálnych hnojivách. Nemajú sice vplyv na produkciu, ale zväčšujú životnosť a odolnosť rastlín na nepriaznivé podmienky v prostredí.

Teda rolníci by mali zbierať všetky odpady, ktoré vznikajú na gazdovstve a na svojich poliach spôsobiť také procesy, aké sa uskutočňujú v lesnej stielke. To znamená, že by mali vyrobiť organické hnojivo, v ktorom — okrem minerálnych solí — bude veľa organických látok: vitamínov, enzymov, antibiotík a mikroorganizmov. Od nich závisí — ako sme už povedali — odolnosť a životaschopnosť rastlín. Vieme, že patogény, chorobotvorné činitele útočia na slabé organizmy. Na ekologickej gazdovstve je meno chorôb a škodcov.

Je to pravda, že dnešné časy nie sú priaznivé pre ekologicke polnohospodárstvo. Roľ-

níci aj tak majú problémy, ako zviazať koniec s koncom a nemajú dostatočnú motiváciu pre dodatočné úsilie. Okrem toho im platia hlavne za hmotnosť polnohospodárskych plodín a nikto vo výkupných strediskách neskúma, do akej miery sú znečistené. Napriek tomu možno vyjadriť presvedčenie, že ekologicke polnohospodárstvo sa bude vyplácať. V mnohých krajinách je už zrejmé, že za potraviny vyrobene na ekologickej gazdovstve sa platí viacej. Aj u nás by mnohí ľudia radi zaplatili viacej za zdravé potraviny. Okrem toho sa s nízkohodnotnými alebo znečistenými potravinami nedostaneme na trh EHS. Každý dovozca už žiada atest na obsah ťažkých kovov a pozostatky pesticídov. Nikto sa predsa nechce otráviť. Toto vedomie je výzvou pre ekologicke polnohospodárstvo.

ZELENÁ KRONIKA

UMELÝ MAŠTAĽNÝ HNOJ. Organické hnojenie pôdy vždy rozhodovalo o jej úrodnosti. Dnes, keď ceny minerálnych hnojív sú tak vysoké, že často sa obmedzuje ich použitie, organické hnojivá sa stali ešte dôležitejšie v hnojení pôdy. Keď na gazdovstve chýba maštaľný hnoj, treba si dať prácu a vo vlastnej záhrade pripraviť umelý maštaľný hnoj.

Základnými zložkami pre jeho prípravu je slama a minerálne hnojivá. Pripravujeme ho zo slamy na sečku v dĺžke 5–7 cm, uloženej vrstvami do kopca. Jednotlivé vrstvy hojne polievame vodou a posypávame dusíkatými hnojivami. Na jednu tonu slamy stačí dávka 6 kg čistého dusíka. Kopec by nemal byť vyšší ako 2,5 m. Keď sa slama zohreje k teplote okolo +60°C, kopec musíme dôkladne stlačiť. Proces fermentácie trvá asi 3 mesiace. Pri zhotovaní menšieho množstva umelého maštaľného hnoja odporúčame polievať slamu horúcou vodou. Aby sme zmenšili pracnosť, môžeme tiež narezáť slamu na sečku alebo ukladať ju v kopcoch v celku.

Dĺžka v met- roch	Stredná hrubka v cm.							
	65	66	67	68	69	70	71	72
1	0.33	0.34	0.35	0.36	0.37	0.38	0.40	0.41
2	0.66	0.68	0.71	0.73	0.75	0.77	0.79	0.81
3	1.00	1.03	1.06	1.09	1.12	1.15	1.19	1.22
4	1.33	1.37	1.41	1.45	1.50	1.54	1.58	1.63
5	1.66	1.71	1.76	1.82	1.87	1.92	1.98	2.04
6	1.99	2.05	2.12	2.18	2.24	2.31	2.38	2.44
7	2.32	2.39	2.47	2.54	2.62	2.69	2.77	2.85
8	2.65	2.74	2.82	2.91	2.99	3.08	3.17	3.26
9	2.99	3.08	3.17	3.27	3.37	3.46	3.56	3.66
10	3.32	3.42	3.53	3.63	3.74	3.85	3.96	4.07
11	3.65	3.76	3.88	3.99	4.11	4.23	4.36	4.48
12	3.98	4.11	4.23	4.36	4.49	4.62	4.75	4.89
13	4.31	4.45	4.58	4.72	4.86	5.00	5.15	5.29
14	4.65	4.79	4.94	5.08	5.23	5.39	5.54	5.70
15	4.98	5.13	5.29	5.45	5.61	5.77	5.94	6.11
16	5.31	5.47	5.64	5.81	5.98	6.16	6.33	6.51
17	5.64	5.82	5.99	6.17	6.36	6.54	6.73	6.92
18	5.97	6.16	6.35	6.54	6.73	6.93	7.13	7.33
19	6.30	6.50	6.70	6.90	7.10	7.31	7.52	7.74
20	6.64	6.84	7.05	7.26	7.48	7.70	7.92	8.14
21	6.97	7.18	7.40	7.63	7.85	8.08	8.31	8.55
22	7.30	7.53	7.76	7.99	8.23	8.47	8.71	8.96
23	7.63	7.87	8.11	8.35	8.60	8.85	9.11	9.36
24	7.96	8.21	8.46	8.72	8.97	9.24	9.50	9.77
25	8.30	8.55	8.81	9.08	9.35	9.62	9.90	10.18
26	8.63	8.90	9.17	9.44	9.72	10.01	10.29	10.59
27	8.96	9.24	9.52	9.81	10.10	10.39	10.69	10.99
28	9.29	9.58	9.87	10.17	10.47	10.78	11.09	11.40
29	9.62	9.92	10.22	10.53	10.84	11.16	11.48	11.81
30	9.95	10.26	10.58	10.90	11.22	11.55	11.88	12.21
1/2 m	0.17	0.17	0.18	0.18	0.19	0.19	0.20	0.20

Dĺžka v met- roch	Stredná hrubka v cm								
	38	39	40	41	42	43	44	45	46
1	0.11	0.12	0.13	0.13	0.14	0.15	0.15	0.16	0.17
2	0.23	0.24	0.25	0.26	0.28	0.29	0.30	0.32	0.33
3	0.34	0.36	0.38	0.40	0.42	0.44	0.46	0.48	0.50
4	0.45	0.48	0.50	0.53	0.55	0.58	0.61	0.64	0.66
5	0.57	0.60	0.63	0.66	0.69	0.73	0.76	0.80	0.83
6	0.68	0.72	0.75	0.79	0.83	0.87	0.91	0.95	1.00
7	0.79	0.84	0.88	0.92	0.97	1.02	1.06	1.11	1.16
8	0.91	0.96	1.01	1.06	1.11	1.16	1.22	1.27	1.33
9	1.02	1.08	1.13	1.19	1.25	1.31	1.37	1.43	1.50
10	1.13	1.19	1.26	1.32	1.39	1.45	1.52	1.59	1.66
11	1.25	1.31	1.38	1.45	1.52	1.60	1.67	1.75	1.83
12	1.36	1.43	1.51	1.58	1.66	1.74	1.82	1.91	1.99
13	1.47	1.55	1.63	1.72	1.80	1.89	1.98	2.07	2.16
14	1.59	1.67	1.76	1.85	1.94	2.03	2.13	2.23	2.33
15	1.70	1.79	1.88	1.98	2.08	2.18	2.28	2.39	2.49
16	1.81	1.91	2.01	2.11	2.22	2.32	2.43	2.54	2.66
17	1.93	2.03	2.14	2.24	2.36	2.47	2.58	2.70	2.83
18	2.04	2.15	2.26	2.38	2.49	2.61	2.74	2.86	2.99
19	2.15	2.27	2.39	2.51	2.63	2.76	2.89	3.02	3.16
20	2.27	2.39	2.51	2.64	2.77	2.90	3.04	3.18	3.32
21	2.38	2.51	2.64	2.77	2.91	3.05	3.19	3.34	3.49
22	2.50	2.63	2.76	2.90	3.05	3.19	3.35	3.50	3.66
23	2.61	2.75	2.89	3.04	3.19	3.34	3.50	3.66	3.82
24	2.72	2.87	3.02	3.17	3.33	3.49	3.65	3.82	3.99
25	2.84	2.99	3.14	3.30	3.46	3.63	3.80	3.98	4.15
26	2.95	3.11	3.27	3.43	3.60	3.78	3.95	4.14	4.32
27	3.06	3.23	3.39	3.56	3.74	3.92	4.11	4.29	4.49
28	3.18	3.34	3.52	3.70	3.88	4.07	4.26	4.45	4.65
29	3.29	3.46	3.64	3.83	4.02	4.21	4.41	4.61	4.82
30	3.40	3.58	3.77	3.96	4.16	4.36	4.56	4.77	4.99
1/2 m	0.06	0.06	0.06	0.07	0.07	0.07	0.08	0.08	0.08

WĘTERYNARZ

CHOROBY ŹREBIAT

KOLKA — albo inaczej morzycko nie jest chorobą zaraźliwą. U nowonarodzonych źrebiat występuje dosyć często, a przyczyną jest zatrzymanie się u oseska pierwego kału — zatwardzenie — spowodowane zwykle nie otrzymaniem siary. Chorze źrebięta na skutek bółów kolkowych stęka, ogląda się na boki, napina się jak do oddawania kału, nie ma apetytu, a niekiedy wymiotuje. Leczenie polega na oczyszczeniu odbytnicy z zalegającego kału. Można to zrobić palcem posmarowanym nie solonym tłuszczem lub przez zastosowanie lewatywy z letniej wody. Ulgę przynosi zwierzęciu również rozciąganie brzucha lub cieple okłady na brzuch. Kilka razy dziennie należy również podawać na przyczyszczanie połyce stołowej oleju rycynowego. Aby zapobiec takim przypadkom, dobrze jest wkrótce po urodzeniu źrebięcia zrobić lewatywę z ciepłej wody, oraz podstawić je do kłaczy w celu wyssania siary: Nie wolno wobec tego zdjąć siary przed lub po porodzie.

KULAWKA ŹREBIAT. Przyczyny powstawania kulawki są takie same jak i u cieląt. Wywołują ją zarazki, które wnikają najczęściej przez nie odkażoną

pępownię nowonarodzonych zwierząt. Z pępowniny zarazki przenikają do krwi i tą drogą dostają się do całego organizmu. Zatrzymują się w płucach, wątrobie i w stawach, powodując powstawanie ropni. Zakażenie może nastąpić również za pośrednictwem paszy i wody zanieczyszczonej kałem, moczem lub innymi wydalinami zawierającymi zarazki kulawki. Przebieg choroby u źrebiąt jest lżejszy niż u cieląt. Najczęściej występuje opanczenie stawów, przeważnie kolanowych, pęcinowych i skokowych. Chorze stawy są gorące i napięte, obmacywanie ich sprawia zwierzęciu ból. Wyczaru się w nich obecność płynu. Następstwem takiego stanu jest kulawina. Choroba występuje zwykle w pierwszych dniach życia noworodka. Chorze zwierzę ma podwyższoną temperaturę, nie chce jeść i cierpi na biegunkę, pępownia jest obrzękła. Stan taki prowadzi do wychudzenia i wyinizowania organizmu, a w końcu do śmierci. Czasemdarza się, że choroba trwa dwa miesiące i wówczas może się skończyć wyzdrowieniem zwierzęcia. Leczenie jest trudne i dlatego im wcześniejszej zostanie wezwany lekarz, tym krótsze jest leczenie i pewnością jego skutki. Zapobieganie chorobie polega na ścisłym przestrzeganiu czystości w czasie porodu i po porodzie. Przed i po porodzie konieczne jest mycie okolicy sromu oraz ud kłaczy ciepłą wodą z mydlem. Zaraz po porodzie pępownię źrebięcia należy zabezpieczyć przed zakażeniem poprzez zanurzenie jej na chwilę w szklance z jodyną lub silnym roztworem nadmanganianu potasowego. Stanowisko kłaczy po porodzie trzeba często czyścić i odkażać oraz codziennie zmieniać w nimściółkę.

ZARAŹLIWA BIAŁA BIEGUNKA ŹREBIAT. Biała biegunka źrebiąt występuje dość często. Jest to choroba zaraźliwa. Wrażliwe na nią są szczególnie źrebięta słabsze i trzymane w zlych pomieszczeniach. Pierwsze objawy choroby występują zwykle 3–5 dni po urodzeniu. Początkowo chore zwierzę traci apetyt, jest osowiale i stale leży, a temperatura jego dochodzi do 41 stopni. Jednocześnie pojawia się biegunka, kal jest płynny, pienisty, biały, o odrażającej woni, często z domieszka śluzu i krwi. Brzuch chorego zwierzęcia jest podciagnięty, a oczy zapadnięte. Czasami przy tej chorobie zaatakowane są też stawy, a wtedy występują objawy kulawki. Ponieważ choroba szybko prowadzi do śmierci noworodka, trzeba zaraz po zauważeniu pierwszych objawów wezwać lekarza. Chorze zwierzę trzeba odosobnić od zdrowych, a pomieszczenie dokładnie odkażać. W zapobieganiu bardzo ważne jest przestrzeganie czystości przy i po porodzie. Duże znaczenie ma dobre żywienie kłaczy w okresie ciąży i w okresie karmienia młodego, zwłaszcza paszami bogatymi w witaminę A (pastwisko, zielonka, dobre siano, marchew).

WŚCIEKLIZNA U BYDŁA. Na wściekliznę choruje nie tylko bydło, ale i inne gatunki zwierząt oraz ludzie. Najczęściej zarażenie wścieklizną następuje po ukaşeniu przez wściekłego psa,

lisa. Zarażenie następuje wtedy, gdy do ranę czy skałeczenia dostraja się ślima zawierająca zarazek wścieklizny. Od momentu ukaşenia do momentu wystąpienia objawów choroby mija pewien czas. U bydła waha się on od kilkunastu dni do kilku miesięcy, a nawet roku. Zależy to od miejsca ukaşenia. Im dalej znajduje się ono od głowy, tym później występują objawy choroby. Chorze zwierzęta zwykle ryzą, mają dziki wzrok i rzucają się na inne zwierzęta oraz na ludzi, starając się zerwać z lańcucha i tupią nogami. Z jamy ustnej wypływa ciągnąca się ślima. Chorze zwierzę pada podczas ataku śluza lub po okresie porażenia. Chorobę można rozpoznać po opisanych objawach, zwłaszcza wiedząc, że zwierzę zostało pogryzione. Wścieklizna zawsze kończy się śmiercią i to już po 4–6 dniach od ukazania się pierwszych objawów choroby. W wypadku podejrzenia o wściekliznę należy natychmiast powiadomić najbliższego lekarza oraz Policję. Leczenie chorych sztuk nie stosuje się. Zwierzęta podejrzane o chorobę należy odosobić, żeby nie tykały się z innymi zwierzętami i obsługiwać je dużą ostrożnością. Do odkażania pomieszczeń i przedmiotów, z którymi stykało się chore zwierzę, używa się roztworu sody żarzącej (20 dkg sody na 10 l. wody). Zapobieganie polega na stałym, corocznym szczepieniu psów przeciw wściekliznie. Tylko przez poddanie wszystkich psów szczepieniu, możemy przyczynić się do zlikwidowania wścieklizny. Gdy w okolicy panuje wścieklizna dzikich zwierząt np. lisów, najlepiej przez pewien czas nie wypuszczać bydła na pastwiska.

H. MĄCZKA

PRAWNIK

PRACA NA ROLI A EMERYTURA I UPRAWNIENIA PRAKTYCZNE

Dostajemy ostatnio listy od osób, które z niedowierzeniem pytają, czy to prawda, że Sejm wydał od 1 stycznia br. przepisy, które umożliwiają zaliczanie pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do zatrudnienia, od którego zależy prawo do emerytury. Prawidłowa odpowiedź na te listy powinna brzmieć: i tak i nie. Tak — bo takie przepisy rzeczywiście istnieją, nie — bo obowiązują już od 1 stycznia 1989 r. i już o tym pisaliśmy. Od 1 stycznia 1988 r. obowiązuje ustanowiona zmieniająca przepisy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych (Dz. U. nr 10).

Do okresu prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w nim zalicza się lata prowadzenia gospodarstwa lub pracy w nim przed 1 lipca 1977 r., ale po ukończeniu 16 roku życia, a tak-

że lata zatrudnienia (okresy równorzędne i zaliczalne).

I na odwrót: prowadzenie gospodarstwa (czy praca w nim) przed 1 lipca 1977 r., a po ukończeniu 16 lat, zalicza się do zatrudnienia, od którego zależy prawo do emerytury czy renty pracowniczej.

Od początku tego roku weszła zaś w życie ustanowiona z 20 lipca 1990 r. o wliczeniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym, do pracowniczego stażu pracy (Dz. U. nr 54), która umożliwia wliczenie lat prowadzenia gospodarstwa (czy pracy w nim) do stażu, od którego zależy np. prawo do odprawy, nagród jubileuszowych czy dodatków stażowych. Podkreślamy słowo umożliwia, ustanowia zastrzeżona bowiem, że prace na roli wlicza się do zatrudnienia, jeżeli inne przepisy, a także ustawy zbiorowe czy zakładowe systemy wynagrodzenia nie stanowią inaczej. A mogą one decydować, że honoruje się wyłącznie pracę w danym zakładzie.

Pracy w gospodarstwie rolnym nie wlicza się też do zatrudnienia, od którego zależy nabycie prawa do urlopu wypoczynkowego czy innego świadczenia przysługującego z upływem roku, czy okresu krótszego niż rok.

Do zatrudnienia wlicza się lata prowadzenia indywidualnego

gospodarstwa lub pracy w gospodarstwie prowadzonym przez małżonka, lata pracy (przed 1 stycznia 1983 r., a po ukończeniu 16 lat) w gospodarstwie prowadzonym przez rodziców lub teściów, poprzedzające objęcie i prowadzenie tego gospodarstwa, a także lata pracy (po 31 grudnia 1982 r.) w charakterze domownika.

Zaświadczenie wydają urzędy gmin, a pracę w gospodarstwie można też udowodnić zeznaniem przynajmniej dwóch świadków zamieszkałych na terenie, gdzie leży gospodarstwo.

WCZEŚNIEJSZE EMERYTURY

Pracownicy dzielą się teraz z grubsza, biorąc na tych, którzy właśnie stracili pracę i na tych, którzy boją się rychiej utraty pracy.

I jedni i drudzy są z reguły w wieku, który zaczął być nagle traktowany jak wiek matuzałomowy (czterdziestki parę — pięćdziesiąt parę lat) co mocno ogranicza szanse znalezienia zajęcia. Nic dziwnego, że większość zwolnionych chce uciec na emeryturę.

Szanse na to mają osoby o długim stażu pracy. Zgodnie z rozporządzeniem ministra pracy z 26 stycznia 1990 r. (Dz. U. nr 4) w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy, na emeryturę mogą przejść kobiety legitymujące się zatrudnieniem co najmniej 35-letnim i mężczyźni z 40-letnim stażem licząc razem z okresami równorzędnymi i zaliczanymi) — bez względu na wiek.

Zwracam uwagę na trzy sprawy. Po pierwsze — uprawnienie to przysługuje osobom, z którymi rozwiażano umowę z przyczyn i w trybie określonym ustawą z 28 grudnia 1989 r. (Dz. U. nr 4 z 1990 r. z późn. zm.), po drugie — wiek emerytalny ma być osiągnięty do dnia rozwiązania stosunku pracy i po trzecie — nie przewidziano (w przeciwieństwie do poprzednio obowiązujących przepisów) obniżonych emerytur dla osób, którym brakuje nieco do wymaganej stażu pracy.

Oczywiście ciągle jeszcze pozostają w mocy postanowienia ustawy emerytalnej, które pozwalają przejść na emeryturę kobietom, które ukończyły 55 lat i przepracowały 30 lat.

Odmena a trest

Putuje Pán Ježiš so svätým Petrom a ustatí a hladní prosia o nocňah.

Ale trafili zle-nedobre, zo dverí vyzrie bohatá gazdina a vraví:
— Ej, moji milí, nedobre ste prišli, samým nám je tesno, nieto ešte s cudzím!

Pútnici vidia, že gazdovstvo je veľké, malí by ich kde prenocovali, ale nevravia nič a smutni sa poberajú k susednej biednej chalúpke.

Petrovi sa to nezdá:

— Pane, ak vo veľkom gazdovskom dome nemali miesta, v biednej chalúpke budú mať ešte menej!

Ale Pán Ježiš sa nedá odhovoriť a klope na dvere.

A hľa, chudobná žena ich vďačne víta, vďačne uhostí a prenocoje, ako najlepšie môže.

Ked' ráno odchádzajú, Pán Ježiš vraví dobrej gazdinej:

— Nemáme ti čím zaplatiť, ale Pán Boh odplati tvoju dobrotu: čo začneš robiť ráno, budeš robiť až do samého večera!

Chudobná žena ešte nevie, aká odmena ju čaká, spokojná je aj s „Pán Boh zaplať“ a vyprevádzza pútnikov na ulicu.

Potom sa vracia do komory, vyberá z truhly ľanové plátno, čo si v zime natkala, že ho zajtra predá na trhu — a hľa, ako meria, tak meria, plátno jej rastie pod rukami, rastie až do večera. Tôľko ho bolo a bolo také krásne, že zaň v meste utŕžila kopu peňazí!

Počuje o zázraku bohatá suseda, hned' beží za pútnikmi, hľadá ich a preveľmi ich volá na večeru a na nocňah. A bola to taká večera a taký nocňah, aké už dávno nemali!

A naozaj, ked' ráno odchádzajú, Pán Ježiš vraví aj lakomej gazdinej:

— Nemáme sa ti čím odvŕačiť, ale čo dnes začneš robiť ráno, budeš robiť až do samého večera!

Bohatá gazdiná len na to čaká, len na to sa teší, ved' v komore už má otvorenú truhlu, že v nej bude od rána do večera počítať peniaze. Už otvára dvere na komoru, chce si prisadnúť k peniazom, iba keď v maštali zabučia kravy a jej zide na um, že slúžka šla na pole a nemala kedy kravy napojiť! Nuž sama beží s vedrami k studni, že napojí kravy a že bude potom až do večera spokojne rátať peniaze — ale beda, prebeda! Ako začala nosiť vodu do šaffa v maštali, tak ju nosila až do samého večera!

Ako nosí, tak nosí, voda už zo šaffa vytieká, rozlieva sa po dvere, prúdi až na ulicu, aj ludia sa zbiehajú na ratty, čo sa to robí, ale pomôcť jej nemôžu, ba aj keď už nieto ani kvapky vody v studni, žena chodí do maštale s prázdnymi vedrami.

To bol spravodlivý trest za jej tvrdé, lakové srdce a Pán Ježiš so svätým Petrom už zatiaľ boli dávno za horami-dolami.

VESELO SO ŽIVOTOM

Príde Jožko za Mišom a hovorí
— Prosím ťa, ukáž mi bicykel!

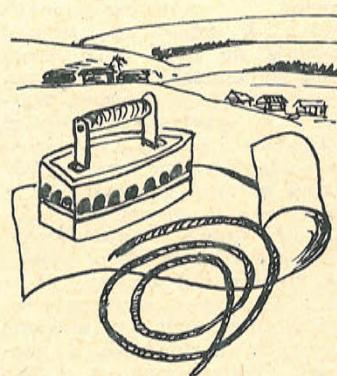
NAŠA FOTOHÁDANKA

Dnes na našej snímke predstavujeme vynikajúceho americkejho filmového herca. Holohlávky, hrával najčastejšie v dobrodružných filmoch a westernoch, z ktorých najznámejší, hrany aj u nás, bol film Sedem statočných (Siedmu wspanialych), patriaci ku klasike tohto filmového druhu. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 393/91 sme uverejnili snímku amerického herca Johna Jamesa. Knihy vyžrebovali: Mária Stachuláková z Jab-

lonky, Anna Václavová a Zigmund Milon z Čiernej Hory, Katarína Vaničková z Durstína, Kristína Mošová a Monika Kurňáková z Novej Belej, Beata Zigmundová z Krempach a Dana Willmanová z Nedece.

ALOIS MIKULKA

Prádlová

Prádlová je malá ves.
Šňurová je trochu väčšia.
V Prádlove se prádlo pere,
v Šňurově se zase väčšia.

V Žehličkově vyžehlí je,
uloží do Skříňové,
za čtrnáct dní nashledanou
v malé vísce Prádlové!

ČO JE TO?

Vtáčik je to malinký
rád si zaje slaninky,

nechuti mu suchá kôrka,
jeho meno je ...
(akrokýS)

Som z dreva alebo zo slamy,
a predsa ma oheň nespáli.
Čo je to?
/lopop/

ALOJZ ČOBEJ

Píšťalôčka vŕbová

Veselo

C

Píš-ta-lôč-ka vŕ-bo-vá s dierkou je - di -

G

nou, keď sa tvoj hlas rozletí ce-lou do - li -

C

nou, čimča - rā - ra či - ri - kā vrabec na jel -

F

ši: s píš-ta-lôčkou vŕbovou svet je ve - sel -

C

ší, s píš-ta-lôčkou vŕbovou svet je ve - sel - ší!

Fine

TENISOVÁ HVIEZDA

O vynikajúcej, svetovej úrovni česko-slovenského tenisu všetci vedia. K jeho najlepším predstaviteľom patril kedyž Ján Kočaš a neskôr Ivan Lendl, Martína Navrátilová, Miroslav Mečíř, Viera Suková a ďalší. V poslednom období pribudla k nim i Jana Novotná (na snímke), ktorá sice už bola majsterkou sveta vo štvorhre (s V. Sukovou), no teraz sa presadzuje aj v dvojhre. Na majstrovstvách Austrálie prehrala až vo finále s M. Selešovou (predtým vyradila S. Grafovú), potom s G. Fernandezovou vyhrala štvorhru v Chicagu a hned' za tým dvojhru na turnaji v Oklahoma. Znamenite si počínajú i ďalši. I. Lendl obsadil druhé miesto na majstrovstvách Austrálie, po čom vyhral dva turnaje — v Philadelphii a v Memphise. Vysokú formu demonštruje i M. Navrátilová, ktorá taktiež vyhrala dva turnaje — v Chicagu a Palm Springs.

O muži a jeho koni

V jedné oáze uprostred pouště žil muž, a ten muž měl široko daleko nejlepšího koně. Ať na něm vyjel za obchodem či na lov, ve dne nebo v noci, kůň ho nikdy nezklamal, nikdy se neunavil, přestože se muž o něj špatně staral. Nehřebeloval ho, neplavil, dával mu málo jist a pit. Když vypukla válka, nás muž i s koněm musel narukovat. Jenže boj se pro něj i pro jeho spolubojovníky skončil špatně. Aby se zachránil, museli utéci. Mužův kůň, dlouhým strádáním zesláblý, neměl dost sil, a tak ho nepřátelé brzy dostihli a jezdce zajali. Koně i s mužem po čase prodali jednomu boháči, jenž vlastnil sto nádherných koní, o které se staralo sto otroků. Nás muž se stal jedním z nich. Dostal na starost svého koně, ale teď ho musel hřebelcovat, krmit a napájet jako nikdy dřív. Jeho pán totiž každou nedbalost krutě trestal. Nebral dlouho a kůň při takové péči zesílil a jeho srst se zaleskla jako hedvábí. Jednoho dne dokonce promluvil: „Pane, chceš-li získat zpátky svobodu, vyskoč si na mě a pevně se drž!“ Užaslý odvod chvíli váhal, ale pak poslechl. V ten okamžik se kůň rozletěl vpřed. Ačkoliv za ním vyrážilo celé mračno pronásledovatelů, unikl snadno. Bezpečně donesl muže domů. Tam znova promluvil: „Pane, kdyby ses o mne vždycky staral tak, jako v otroctví, nemusel jsi nikdy do otroctví upadnout.“ Ale to už ani nemusil říkat, neboť jeho pán to dobře věděl sám.

PAVEL ČERNÝ

LUBOMÍR KOTRHA

Oráč vietor

Vietor modré more
vo dne, v noci orie.
Po hladine brázdi,
ryje do nej brázdy.

Každá malá vlnka
v lúčoch slnka žblnká
a vietor im píska.
piesne celkom zblízka.

Tóny dobré známe
skrytý majú prameň,
zvonia v každej mušli,
vetru zo strún ušli.

HVIEZDY SVETOVEJ
ESTRÁDY

HOLLY JOHNSON

Anglické mesto Liverpool sa oddávna spája s menami slávnych hudobníkov a spevákov, s populárnu hudbou. Tu sa dostala na výslnie slávna skupina The Beatles, tu tiež začínal svoju kariéru vynikajúci sólista Holly Johnson.

Začína koncom sedemdesaťtych rokov ako gitarista v liver-

poolskej formácii Big In Japan. V roku 1981 spolu s hudobníkom a módnym návrhárom Paulom Ruthefordom založil skupinu, ku ktorej sa zanedlho pripojili Brian Nash, Mark O'Toole a Peter Gill. K svojmu názvu — Frankie Goes To Hollywood ich inspiroval plagát propagujúci koncert Franka Sinatru. Skupina spočiatku vystupovala v miestnych kluboch, no bez väčšieho ohlasu. Nemala ešte svoj štýl, vlastne ho len hľadala a tak nečudo, že niektoré jej nahrávky zneli často kontroverzne. Mladí hudobníci boli však ambiciozni a postupne si získávali populárnu. „Chceme, aby nás obecenstvo zbožňovalo buď nenávidelo, ale aby vždy reagovalo na našu hudbu“ — povedal Holly.

V roku 1983 po televíznom koncerte si ich všimol producent Trevor Horn a navrhol dlhodobú zmluvu s firmou ZTT. O niekoľko týždňov skupina nahrala v tejto výrobni prvú platňu — sin-

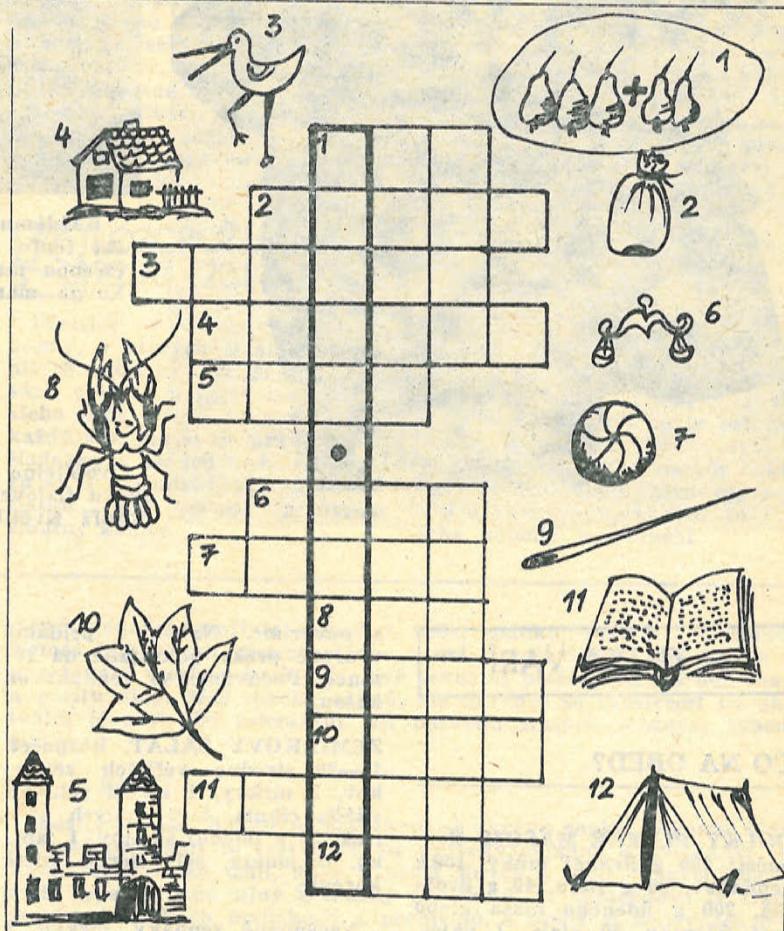
JINDŘICH BALÍK

Snehuliak a jar

Slniečko je teplé,
jarné,
snehuliak sa bráni
márne.
Je s ním koniec,
márna sláva.
Na brušku ho
štekli tráva.

Význam dnešnej križovky iste poznáte. Vášou úlohou bude teda zaslat nám správnu odpoveď a pripisať k tomu nejaký príbeh, ktorý ste určite zažili. Odpovede zasielajte na adresu redakcie. Tešíme sa na vaše dopisy. Výhercom pošleme slovenské knihy.

Z najkrajších prác februárového čísla výzrebovali nasledujúcich výhercov: Evu Bednárikovú z Novej Belej, Beatu Lorencovú z Krempeach, Rafala Vojtasa z Jurgova a Kristinu Vaníčkovú z Durstina.

gel Relax a za ním ďalšie — Two Tribes a The Power Of Love, ktoré kritika prijala s veľkým záujmom. Ale až vydanie albumu Welcome To The Pleasure Dome a elpečky Liverpool znamenalo ozajstný úspech. Napriek miliónovým nákladom boli rýchlo vpredané. No a potom, na všeobecné prekvapenie, sa skupina rozpadla. Bolo to vtedy, keď sa očakávalo, že formácia sa natrvalo usadí na vrchole najlepších anglických skupín.

Holly Johnson sa vtedy rozhodol pre sólistickú kariéru a, ako sa neskôr ukázalo, bolo to správne rozhodnutie. Hned si získal veľkú obľubu, aj keď skoro rok nemohol nahrávať — kým mu nevyprášala zmluva s firmou ZTT. Potom zadebutoval veľmi vydarenými hitmi Love Train, Americanos, ažo aj Atomic City, ktoré dlhší čas boli v úzkej špičke na listinách najlepších skladieb nielen vo V. Británii, ale aj v iných západných krajinách. Nes-

kôr, spolu s ďalšími pesničkami, boli vydané na elpečke nazvanej Blast, ktorá pred dvomi rokmi patrila k najvyhľadávanejším platniacim. Zanedlho má vystúpiť nový album tohto zaujímavého speváka, na ktorom teraz pracuje. Má vrah byť v predaji aj u nás (jš).

Sukňa a vesta majú drobný vzorček. Taký istý, ale väčší vzor je na dĺžom kabátiku. Celok je v rôznych svetlohnedých odieňoch. Rolák a doplnky — klobúk a rukavičky sú tmavohnedé. Celok je módny a veľmi pekný.

Každému dievčatku bude slušať tento módny veľký golier s čierou mašľou, ktorý každá šikovná mamička ušije sama.

Dvojdielne šaty, na našom obrázku fialove, ktoré na golieri a pozdĺž živôtika sú vyšivané.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

DOLKY PLNENÉ MÄSOM. Rozpočet: 400 g hrubej múky, 100 g zemiakov, 20 g tuku, 40 g droždia, 200 g údeného mäsa alebo inej údeniny, 80 oleja, 1 vajce, mlieko, soľ.

Do múky pridáme, uvarené, olúpané a prelisované zemiaky, soľ, rozpustený tuk, vajce, mlieko, droždie a vypracujeme cesto, ktoré necháme na teplom mieste vykysnúť. Cesto rozvalkáme, prekrojíme na polovice. Na jednu polovicu cesta rozložíme zomleté údené mäso, prikryjeme ho druhou polovicou cesta, okolo plniek cesto zlahka pritlačíme a formičkou vykrajujeme dolky. Necháme ich na pomúcenej doske vykysnúť a vyprážime v horúcej masti. Podávame s prívarkom.

ZAPRÁVANÉ DRŽKY. Rozpočet: 500 g držiek, 40 g oleja, 69 g cibule, 40 g hladkej múky, 1/4 lit. mlieka, soľ, mletá červená paprika, mleté čierne korenie, voda.

Cisté držky dáme variť do strednej vody. Počas varenia vodu 2-3 razy vymeníme. Z oleja a múky pripravíme ružovú zápražku, pridáme postrúhanú cibulku a červenú papriku. Prilejeme vodu z držiek, mlieko, soľ, korenie

a povaríme. Nakoniec pridáme uvarené držky pokrájané na rezance. Podávame so zemiakovou kašou.

ZEMIAKOVÝ ŠALÁT. Rozpočet: 15-20 stredne veľkých zemiakov, 2 mrkvky, 1 menší zeler, 1 väčšia cibula, 4-6 kyslých uhorských, 50 g údenej slaniny, 1 jablko, majonéza, soľ, čierne mleté korenie.

Neošúpané zemiaky, mrkvu a zeler po dobrom umyti dáme variť. Po uvareni zemiaky a zeleninu ošúpeme, zemiaky a mrkvu nakrájame na drobné kocôčky do jednej misy, do druhej nadrobno pokrájame zeler, cibuľu a kyslé uhorky a všetko zalejeme nálevom z uhorek tak, aby nálev tesne prekrýval pokrájanú zeleninu. Na panvici osmažíme nadrobno pokrájanú zeleninu, ktorú vlejeme do misy so zemiakmi a dobre premiešame. Potom pridáme zeler, cibuľu a uhorky spolu s nálevom a premiešame, okoreníme a pridáme majonézu. Na zlahčenie šalátu môžeme nakoniec postrúhať na jemnom strúhadle jedno jablčko.

BISKUPSKÝ CHLEBÍK S BIELKOV. Rozpočet: 8 bielkov, 260 g cukru, 140 g hrubej múky, 50 g masla, lyžica rumu, 140 g posekaných orechov, 150 g kandizovaného ovocia, 100 g hrozienok, 50 g horkej čokolády.

Z bielkov ušľaháme tuhý sneh, do ktorého pridáme cukor, rozpustené a vychladnuté maslo, múku a všetky ostatné nadrobno pokrájané alebo posekané

prísady. Všetko zlahka premiešame a nalejeme do vymastenej a mukou vysypanej formy (môže byť tortová forma). Pečieme hodinu v mierne vyhriatej rúre.

Upozornenie: Pri pečení biskupskeho chlebíka v plynových rúrach, odporúčame formu obaliť alobalom a takisto z vrchu zakryť pásom z alobalu.

HOLANDSKÁ SÝROVÁ POLEVKÁ. Rozpočet: 4 sklenice hovézí polévky (nebo z polévkových kostiek), 100 g tvrdého sýra, stredná cibule, 3 lžice mouky, 3 lžice másla alebo margarinu, 4 lžice smetany, 1-2 lžice červeného vína, sůl, zelená petrželka; veka na tosty.

V hrnci rozhrejeme tuk, oloupanou a drobné pokrájenou cibulkou usmažíme dozlatova. Za neustálého míchania pridáme mouku a pomalu priléváme studený vývar. Vaříme 2 minuty, zmenšíme plamen, pridáme drobné nastrouhaný sýr a míchame, až sa sýr úplne rozpustí. Před podániom prilejeme víno a smetanu rozmichanou v několika lžicích horké polévky. Nevaříme. Posypeme 2 lžičkami drobné posekané petrželky. Podáváme s tosty z bílé veky.

GULÁŠ S PIVEM PO ŠPANELSKU. Rozpočet: 700 g hovézho masa bez kostí, 4 lžice sádra, 300 g cibule, 3 lžice rajčatového protlaku, plochá lžice mouky, 2,5 lžice másla, láhev svetlého piva, zelená petrželka, sůl, dynián.

Umyté maso nakrájime na kostičky, usmažíme na sádle, posolime a přeložíme do kastrolu. Na zbylém tuku udusíme cibuli nakrájenou na kolečka. Protlak rozmicháme s pivem a vlejeme do kastrolu s masem. Mouku rozhrejeme na páni, přidáme máslo a za stálého míchání přilejeme půl sklenice studené vody. Přidáme dynián, posekanou petrželku, dolijeme k masu, promicháme, dobře přikryjeme poklici a dusíme asi 2 hodiny. Občas potřeseme kastrolom, aby se maso nepřipálilo. Podáváme s brambory vařenými ve slupce nebo s těstovinami.

MLADÝM HOSPODÝNKÁM

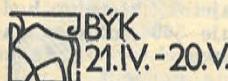
Sůl zůstane ve slánce suchá, přidáme-li do ní dvě-tři zrnka rýže. Rýže totiž pohltí přílišnou vlhkost.

Sípkový čaj je chutnejší, osládime-li ho ovocným sirupem.

Bílek z vejce je výborné lepidlo, kterým se dají lepit papírové štítky na sklo.

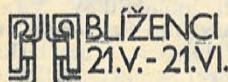
Vejce skladujeme v chladu nejlépe na stojánku, a to špičkou dolů. Vzduchová bublinka uvnitř vejce tvoří jakési „plíce“, které dýchají. Je-li vejce skladováno tupým koncem dolů, „duší se“ a kazí třikrát rychleji než vejce dobře uložené. Vejce dlouho neskladujeme — vysychají, ztrácejí vodu, žloutek se zpěnuje a naopak bílek řídne.

HVIEZDY O NÁS

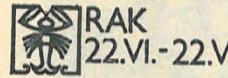
21.IV.-20.V.

Občas túžiš po pokoji a samote a zdá sa ti, že by si sa dobre cítil ako samotný človek. Je to naozaj tak? Ved' si uvedomuješ, že v tvojej životnej situácii samota je pre teba prakticky celkom nežiadúca a priniesla by ti viac škody ako úžitku. Snaž sa najprv všetko premysliť, kým urobíš nepremyslený, neodvratný krok.

21.V.-21.VI.

Tvoj prvý ľah bol dobrý a premyslený a ešte viac zlepšil tvoje postavenie. Teraz bude verejnosť od toho, pre aký ďalší ľah sa rozhodneš. Nesmieš príliš dlho čakať, oslabilo by to tvoje šance, aktuálne skutočne veľké. Aj vo finančných záležitostiach budeš úspešný, ale nespoliehaj sa, že to príde rýchlo a rahko.

22.VI.-22.VII.

Máš veľké ambicie, ktoré často presahujú tvoje možnosti. Nezbudáš, že niekedy situáciu môže zmeniť tá jedna jediná nepatrná posledná kvapka. Nikdy

si nemôžeš byť celkom istý, aké sú hranice rizika. Potrebuješ viac rozvahy a výstižnejšiu analýzu vlastnej situácie.

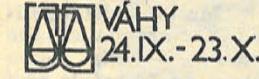
23.VII.-23.VIII.

Zmeny v práci by ti mali služiť k zdraviu aj keď sa ti zatiaľ zdá, že ťa odstráili na vedľajšiu koľaj. Nemôžeš sa tak úplne odtrhnúť od svojich pracovných povinností, ale mohol by si trochu spomaliť tempo, čo ti už dávno radili priatelia. Menšia zodpovednosť zlepší aj tvoju psychickú kondíciu.

24.VIII.-23.IX.

Všetko začne úradným listom. Najskôr ťa prekvapia zvýšené požiadavky, ale veľmi skoro si uvedomíš, že ich splnenie otvorí pred tebou nové možnosti. Čaká ťa rozhovor s niekym, kto má veľký vplyv na tvoju profesionálnu budúcnosť. Pouvažuj, čo to všetko znamená.

24.IX.-23.X.

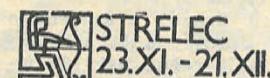
Budeš mať opravdu výnimocné štastie, najmä keď ide o finančnú situáciu v práci. Dá ti to hlboké zadostučinenie, ale nemusíš hneď o tom všetkým rozprávať. Čím menej sa o tom bude vedieť, tým lepšie. V osobnom živote si budeš musieť uvedomiť

určité zmeny a vyvodíť z nich dôsledky.

24.X.-22.XI.

Budeš veľa cestovať po Poľsku. Nebudeš mať na to chuť, ale výsledky nebudú zlé. Doma môžno dôjsť k značným zmenám, ale teba sa to priamo nebude týkať. Naopak, listy od rodiny ti na cestách pomôžu udržať dobrú náladu a prekonáť únavu.

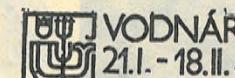
23.XI.-21.XII.

Konečne sa ti podari urobiť poriadok v záležitostiach, ktoré už na to dôvno čakali. Ide nielen o rodinné záležitosti, ako aj o iné problémy, ktoré ti ležia na srdeci. Úspešné vyriešenie všetkých komplikácií ti prinesie veľa radosti a súčasne priznivo ovplyvní aj finančnú situáciu — tvoju a tvojej rodiny.

22.XII.-20.I.

Prežiješ vzrušenie a hlboké dojmy, o ktorých si súdil, že už nie si schopný ich prezívať. Je však otázka, či ťa to bude tešiť, alebo skôr trápiť. Každá doba a každý vek má svoje práva a požiadavky a ak ich nedodržíš, môžu sa ti vypomstiať, aj keď zo začiatku nič nebude predvídat smutný koniec.

21.II.-20.III.

V nedávno vypožičanej knihe nájdeš zmienku o udalostiach a veciach, ktoré si už dôvno považoval za zabudnuté. Teraz si na všetko opäť spomienieš, na svoj podiel a účasť v nich a na zväzky s ľuďmi, ktorí ti vtedy boli blízki a ktorých si už tak dôvno nevidel...

19.II.-20.III.

Pamäť nie je vždy verná... Človek si ľahšie zapamätá o ľuďoch to, čo bolo zlé, ako to, čo bolo dobré. Preto v tvojej pamäti výrazne ožívajú chvíle, ktoré boli pre teba zlé alebo jednoducho smutné. Pokus sa siahnuť hlbšie do spomienok. Ak prekonáš zaujatosť, iste tam nájdete aj mnoho dobrého a presvedčíš sa, že tvoja mienka o iných nebola vždy spravodlivá.

NÁŠ TEST

Jaký jsi mužem?

- Vzory mužského jednania pocházejí z určitej kultury, národnosti, epochy a fyziologických vlastností daného človeka. Jaký jsi muž našich dob? Zkus to s našou psychozábavou, možná že se dozvídš o sobě něco nového.
1. Jsi spokojen se svým společenským a materiálním postavením? ano — 5 b., ne — 0
 2. Jsi výmluvný a snadno navazuješ kontakt s jinými? ano — 5 b., ne — 0
 3. Jsi pevně přesvědčen, že „pravý muž“ musí mít na svém kontě mnoho milostních dobrodružství? ano — 0, ne — 5 b
 4. Kdybys se cítil opuštěný a nemilovaný a toužil po blízkosti druhé osoby, styděl by ses za to a myslel bys, že je to nemužné? (ano — 0, ne — 5 b.)
 5. Co podle tvého názoru má do manželství vnést muž: a) peníze (0)
 - b) pomoc, dobrou radu a zájem o plány a záměry partnerky (0)
 - c) inspirování a organizování nových zajímavých zábav a rozptýlení pro partnerku, jako knihy, film, hobby (0)
 - d) nic z toho, co bylo uvedeno (0)
 - e) všechny možnosti (5)
 6. Soudíš, že kdyby nebylo materství, žena by se mohla dožadovat svých „mužských práv“? ano — 0, ne — 5 b
 7. Bolí tě často hlava? — ano 0, ne — 5 b
 8. Měl jsi v dětství a pubertě nějaké problémy související s pohlavím? ano — 0, ne — 5 b
 9. S čím se ti pojí slovo „noc“:
 - a) vyřešením vědeckého nebo praktického životního problému (0)
 - b) silný, zdravý spánok (5)
 - c) zázračné, opojné chvíle (0) 10. Myslíš, že pravý muž si nikdy nemůže dovolit porážku a když už ji utrpí, nesmí se k ní přiznat? ano — 0, ne — 5 b.
 11. Měl jsi v dětství dobrý poměr ke své matce? ano — 5 b., ne — 0.

MÁŠ-LI 55 — 40 BODŮ

Jsi mužem od prírody aktivným a vedomým vlastní ceny. Dovedeš žiť mezi ľuďmi, tvoje emocionálne reakcie odpovedají podnétom. Nejsi chladný, vystrašený, nemáš zbytočné zábrany, ale umíš kontrolovať své city, znáš své slabé stránky a vady. Dovedeš cítiť a projevovať (zejmene ženám) sympatii, lásku a dúveru. Jsi zodpovedný, ale zá-

SNÁŘ

roveň dovedeš prožívať radost z jídla, spánku, sexu a odpočinku. Nemáš žádnou tak silnou potřebu, která by převládala nad jinými a angažovalo všechny tvoje síly. Své sexuální potřeby ukájíš bez obav a pocitu viny. Máš mnoho zájmů, ale dovedeš se soustředit na aktuální činnost. Jsi tolerantní. Jsi opravdu zralým, mužným typem člověka.

35 — 0 BODŮ

Možná že pod studeným povrchem se skrývá sopka. Nikomu však nechceš prozradit to tajemství, jsi vždycky chladný a ovládající se. Vynakládáš velké úsilí, abyš v očích jiných a snad i svých vlastních vypadal jako silný a mužný človek. A ve skutečnosti ti trápí mnoho dětských maličkostí a problémů, s nimiž si nedovedeš poradit. Často cítíš a projevuješ nepřátelství k jiným lidem, zejména k ženám, které mají jinou hierarchii hodnot než ty. V životě býváš buď přehnaně dominantní, nebo vystrašený. O ženách nemáš nejlepší mínění, ačkoliv se všem chlubíš, že je más rád. Měl bys promyslet a změnit svůj vzor pravého muže, aby s ním bylo dobré tobě i jiným.

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo

se vám o:

Zardoušení — mnoho těžkostí máš před sebou.

Zarámování obrazu — ukládáš dobře svůj majetek.

Zastrčených dveřích — jsi bezdůvodně bojácný.

Zápisníku ztraceném — prozrazuješ tajemství.

Zástavě dané — nemůžeš dodržet své slovo; obdržené — jsi bezdůvodně bojácný.

Zastavárni — upadneš do bidy.

Zaspání — potřebuješ klid.

Zastřelení někoho — nepřítel tě pronásleduje; sám jsi zastřelen — jsi beznadějně zamilován.

Zázraku — oddáváš se těžkému klamu.

Zatčení — bezdůvodně upadneš v nebezpečí.

Zatykači — máš odčinit bezpráví.

Závoře — nenarazíš na překážky.

Závinu — rozepře, nesváry.

Závěti vlastní — dosáhneš vysokého stáří; cizí — radost.

Závratí — chraň se před alkoholem.

Závistníku — jsi ušlechtilý.

Závdavku — tvé podnikání se zdaří.

Závoře železné — prohlédneš nějaké tajemství; dřevěné — tvé očekávání vezme.

KOLIK STOJÍ KRÁLOVNA? Alžbeta II., britská kráľovna, je jednou z nejbohatších žen v Európe. K majetku dynastie Windsorské patrí rovnako četná sídla, paláce, nesmírně cenné klenoty a umělecká díla.

Zivotní náklady kráľovny, její rodiny a udržování reprezentačného Buckinghamského paláca však plati státní pokladna. Stále častéj se ozývají kritické hlasy: není ta kráľovna príliš drahá?

Napríklad prijímání oficiálnych hostí v Buckinghamskom paláci, to, co snedá a vypije, stojí ročne téměr půl milionu doláru. V seznamu různých výdajů kráľovského dvoře jsou i jiné položky, které dráždí průměrného Angličana. Práni prádla a čistění oděvů stojí ročně asi 100 tisíc doláru, předplatné tisku 20 tisíc ročně. To všechno je však maličkost ve srovnání s tím, kolik stojí udržování kráľovských jacht, soukromého letadla a ochrana členů kráľovské rodiny, což dohromady činí téměr 50 milionů doláru ročně. Nejvíce je palácová služba. Kráľovna je proslulá tím, že pokojským, kuchařkám a lokajům platí méně než jiní. Nedávno kráľovská rodina prohlásila, že její výdaje stoupaly o 20 procent, a tedy bude třeba na tento účel věnovat větší částku než dosud.

Nemohla by kráľovna trochu šetřit? — ptají se britští občané platici daně. Připojil se k nim i britský tisk. Na snímku: kráľovna Alžbeta II.

NEJVĚTŠÍ SPOLEČENSKOU SENZACÍ v Německu nebyl letos žádný rozvod, ale naopak — svatba. Friedrich Karl Frick, jeden z nejbohatších lidí v Evropě (jeho majetek se odhaduje na 4 miliardy marek, má deset rezidencí v Evropě a v Americe, jachty aj.), se oženil s Ingrid Raggerovou, dcerou nezaměstnaného zedníka z malého městečka St. Leonhard. Ženichovi je 63, nevěstě 30 let. Seznámili se před 10 lety; Flick přijel na lyže do St. Christoph v Alpách, a v hotelu, kde bydlel, pracovala v recepci Ingrid. Zalíbila se mu tak, že už po několika dnech jí nabídlo luxusní byt v Mnichově, za kte-

rý by platil, i za všechno ostatní. Ingrid však nesouhlasila — budou spolu doopravdy, nebo ho nechce znát. A tak se slečna Raggerová nastěhovala k miliardáři, nejprve jako jeho oficiální přítelkyně. Starší pán se však do ní tak zamílovával, že se rozhodl s ní oženit — ostatečně je to už jeho třetí sňatek. Svatba i hostina byly nádherné. Na snímku: miliardář s novou ženou.

NOVINKY Z KNIHY REKORDOV. Najvyššou ženou na světě je Sandy Allenová, narodená v roce 1925 v Chicago. Pracuje ako sekretářka v měste Indianopolis v státě Indiana. Narodila sa ako drobné dieťa — vážila sotva 2,95 kg. Potom však začala rást nepravidelným tempem až do výšky 216 cm. Dnes je vysoká 231,7 cm a váží 209 kg.

ELIETTE VON KARAJANOVÁ, vdova po zosnulom v roku 1989 svetoznámom dirigentovi Herbertovi von Karajanovi, má už sice 54 rokov, ale nadálej je veľmi peknou ženou. A tak nedúlo, že klebetná tláč zavše piše o nejakých flirtoch tejto peknej ženy a o prípadných kandidátoch na jej druhého manžela.

Eliette Karajanová, pôvodom Francúzka, 31 rokov manželka veľkého dirigenta a matka jeho dvoch dcér, Isabelli a Arabelly, popiera tieto klebety: „Nemôžem

zabudnúť na môjho manžela a pochybuju, aby som kedykoľvek bola schopná opäť milovať.“

Klebety o paní Karajanovej majú finančný príčinu. Patrí totiž k najbohatším vdovám Európy. Manžel jej a dcéra nechal obrovský majetok, ktorého hodnota presahuje 500 miliónov miliárd. Preto neprekupuje, že sa občas môžeme dopočuť o nejakom gentlemanovi, ktorý by chcel získať aj peknú vdovu, aj jej milióny. Každá takáto správa zostáva nakoniec predsa len klebetou. Paní Eliette neprikladá peniazom žiadne význam. Je veľmi šetrná, nosí štopkané ponožky, nikdy nechodi ku kaderníkovi, neznaša drahé voňavky ani drahé toalety. Značnú časť svojich peňazí paní von Karajanová určila na pomoc pre mladých, talentovaných hudobníkov. Vďaka nej v Aix de Provence vo Francúzsku vznikne umelecká škola, v ktorej bude bezplatne študovať hudobne nadaná mládež. „To by určite chcel Herbert. Keď sa stretneme na druhom svete, budem mu môcť povedať: splnila som twoje želanie“ — hovorí paní Eliette (na snímke).

BOX V DÁMSKÉM VYDÁNÍ není ještě oficiálne uznanou sportovní disciplínou, ale stále více žen se s nadšením navzájem bije pěstmi. Samozřejmě v boxerských rukavicích.

Aktuální mistrovni Evropy v lehké váze je slečna Valerie Heninová z francouzského města Naney. Na nedávném mistrovství porazila svou nejnebezpečnější soupeřku Holandanku Sasji Shermanovou v pátém kole, a to k.o. Valerie poprvé poznala boxerský ring v sedmi letech. Její otec byl profesionálním boxerem a protože neměl syna, rozhodl se, že jeho nástupkyní bude dcera. Valerie se přiznala novinářům, že nejlepším partnerem na treningu je její snoubenec. Musí to být odvážný člověk, když se chce oženit s rohovnickou mistrovni... Na snímku: Valerie Heninová

ŽENA 90-TÝCH ROKOV. Na stanici newyorského metra Canal Street čaká žena s malým dievčaťkom. Má oblečené džínsy, přilehl velký bundu s kapucí a športové topánky. Nikto si ju nevšíma, lebo nikoho ani nenašadne, že žena na stanici Canal Street je... dnes najkrajšia žena na svete, ktorú nedávno uznali za ideál ženy 90-tých rokov". Volá sa Isabella Rossellini a je dcérou veľkej, už nežijúcej herečky Ingrid Bergmanovej!

„Prečo cestujete metrom? Prečo ste sama s diefaom, bez žiadnej ochrany?“ — opýtal sa Isabella istý novinár, keď ju spoznal na nástupišti. Isabella mykla plecom. „Cestujem metrom, keď odprevádzam dcérku Elektru do školy. Autom by to trvalo oveľa dlhšie a metrom dochádzame k samej škole. A ochranu vôbec nepotrebujem...“

Isabella má 38 rokov, ale je krajšia než kedykoľvek predtým. Kozmetická firma Lancome, ktorej výrobky Isabella reklamuje od roku 1982, jej navrhla novú sedemročnú zmluvu. „Hovorila som im, že o sedem rokov budem mať 45 rokov, ale firmu to neodstrašilo“ — hovorí Isabella. Dcéra veľkej Ingrid a vynikajúceho talianskeho režiséra Rosselliniho je nielen slávnou modelkou, ktorej snímky by chceli uverejňovať najznamejšie časopisy, ale aj dobrú herečkou. Tento rok dostala v Cannes Zlatú palmu za film Divoké srdce, ktorý režíroval jej priateľ David Lynch. Isabella má za sebou nevydarené manželstvo. Jej prvým manželom bol slávny režisér Martin Scorsese. Potom sa sprialila s režisérom Lynchom, ale nadalej býva v New Yorku, kym on — v Los Angeles. Isabella chce byť slobodná a nezávislá. Najdôležitejšia je pre ňu dcéruška — Elektra. Na snímke: Isabella Rosselliniová.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCZA: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Spernoga (redaktor naczelny), Jozef Pivovarčík, Henrieta Zatková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Alžbeta Stojskowa (tłumaczki).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lídia Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje redakcja Život w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: 1 numer 1000 zł, kwartalnie — 3000 zł, rocznie — 12 000 zł + opłata pocztowa.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje także redakcja Život w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 31.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 4.3.1991 r., podpisano do druku 29.3.1991 r.